

ГОДИШНИКЪ НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТЪ
ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТЪ — КНИГА XXVIII. 8.
ANNUAIRE DE L'UNIVERSITÉ DE SOFIA
FACULTÉ HISTORICO-PHILOLOGIQUE — TOME XXVIII. 8.

КЪМЪ ВЪПРОСА ЗА НАРОДНОСТЪТА НА СТАРИТЪ МАКЕДОНЦИ

ОТЪ

В. БЕШЕВЛИЕВЪ

ZUR FRAGE NACH DEM VOLKSTUM DER ALTEN MAKEDONEN

VON

V. BEŠEVLEV

I. Уводни бележки.

Въпросът за народната принадлежност на старитѣ македонци е билъ често разглежданъ, било въ особени изследвания, било мимоходомъ въ съчиненията за гръцка или македонска история. Но при все това до единъ окончателенъ и общоприетъ резултатъ още не е достигнато. Той е билъ разглежданъ отъ две становища: отъ историко-филологическо възъ основа на сведенията на древнитѣ писатели за старитѣ македонци и езиковедско възъ основа на достигналитѣ до насъ македонски глоси.

Пръвъ, който е разглеждалъ въпроса отъ историко-филологическо становище, е билъ К. О. Müller. Въ съчинението си *Ueber die Wohnsitze, die Abstammung und die ältere Geschichte des Makedonischen Volks*. Berlin 1825 той дойде до заключение (49): „dass die Makedoner, nämlich der Volksstamm, welcher eigentlich und ursprünglich so hiess, *Illyrischen Stammes* waren“. Нѣколко години по-сетне на този възгледъ се противопостави О. Abel въ *Makedonien vor König Philipp*, Leipzig 1847. Споредъ него старитѣ македонци сж били гърци (91 ff.). Следъ Abel като най-горещъ защитникъ на гръцкия произходъ на македонцитѣ се яви К. Beloch.¹ За този ученъ die Frage nach der Nationalität der Makedonen e das Grundproblem der ganzen griechischen Geschichte seit Philipp,² отъ отговора на която зависи правилното разбиране на гръцката история отъ Филипа II насамъ. Споредъ Beloch не може да има никакво съмнение върху това, че старитѣ ~~македонци~~ ^{македонци} сж принадлежали къмъ гръцката народност. Това мнение се поддържа и отъ историка E. d. Meyer, *Geschichte des Altertums* II 1². Berlin 1928, S. 273. Споредъ него македонцитѣ сж били дорийско племе. Мнението на Beloch и Meyer се възприе напоследъкъ безрезервно отъ Fr. Geyer, *Makedonien bis zur Thronbesteigung Philipps II*. München 1930 и RE XIV 697 ff., докато J. Kaerst го отхвърли решително въ *Geschichte des Hellenismus* I². Leipzig 1918. Тамъ той пише дословно следното (157): „Darüber kann also gar kein Zweifel obwalten, dass noch zur Zeit Philipps und Alexanders die Makedonen von den Hellenen nicht als zu ihnen gehörig angesehen worden sind. Ebenso ist es gewiss, dass das makedonische Volk selbst in jener Periode sich nicht zu den Hellenen gerechnet, sondern in klarer und bestimmter Weise von

¹) Histor. Zeitschrift N. F. 43, S. 198. Griech. Geschichte III 1 S. 1 ff

²) Einl. in die Altertumsw. v. Gercke—Norden III 156 f.

ihnen unterschieden hat. Man braucht nur einen Blick in die geschichtliche Ueberlieferung über die Zeit Philipps sowie namentlich die Alexanders und der Diadochen zu werfen; man wird überall das deutliche Bewusstsein der Makedonen finden, dass sie ein Volk für sich sind, das den Beruf hat, als solches Ruhm und Macht in der Welt zu erwerben. Това мнение се възприе и подкрепи съ други доказателства отъ ученика на Kaerst W. Fellmann въ *Antigonos Gonatas, König der Makedonien, und die Griechischen Staaten*. Dissert. Würzburg 1930, 4 ff.¹ Въ България съ македонския въпросъ се е занимавалъ до сега само Г. И. Кацаровъ, който въ редъ студии (*Етнографическото положение на старитъ македонци* въ сп. „Минало“ I, 2 стр. 156—175 и 3 стр. 263—281, *Observations sur la nationalité des anciens Macédoins* въ *Revue des études grecques* XXIII (1910) 243 sqq., *Царъ Филипъ II Македонски*. София 1922, стр. 1 и сл. особено стр. 8 и сл. и др.) се изказа също тъй противъ гръцкия произходъ на старитъ македонци.

Книгата на G. N. Hatzidakis, *Zur Abstammung der alten Makedonier*. Athen 1897 представя съединително звено между историко-филологическото и езиковедското разглеждане на въпроса. Това е единствената работа, въ която македонскиятъ въпросъ се разглежда едновременно отъ тѣзи две становища. Хаджидакисъ не само тукъ, но и въ други свои студии² застъпва решително гръцкия произходъ на старитъ македонци. Обаче първиятъ, който е разглеждалъ въпроса отъ езиково становище, е билъ Sturz, *De dialecto Macedonica et Alexandrina*. Lipsiae 1808. Въ това съчинение е направенъ и първия опитъ да се събератъ и отчасти изтълкуватъ остатъцитъ отъ македонския езикъ. Споредъ него тѣ сж отчасти vocabula propria Graeca et ad veterem Hellenum linguam referenda и отчасти заети ex aliorum populorum linguis, imprimis Persarum, Syrorum, Hebraeorum, Aegyptiorum aliorumque. Работата на Sturz не стои на изискваната научна висота поради тогавашното състояние на езиковедската наука. Затова като първо сериозно езиково изследване на македонскитъ глоси трѣбва да се смѣта работата на A. Fick въ сп. *Orient und Occident* II 718—729. Десетина години по-късно Fick разгледа на ново глоситъ въ *Zeitschrift für vergl. Sprachforschung* XXII 193—235.³ Споредъ Fick отъ глоситъ се виждало, че македонскиятъ езикъ билъ гръцки диа-

¹) Вж. пристрасната рецензия за тази книга отъ Geyer въ *Philol. Wochenschrift* Bd. 52 (1932) 327 ff.

²) Напр. *Indogermanische Forschungen* XI (1900) 313 ff.; *Zeitschrift für vergl. Sprachforschung* XXXVII 150 ff.; *Γλωσσολογ. Μελέται* I 32 и сл.; *Φιλολογικαὶ Μελέται* 87 и сл.; *Περὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων*. Атина 1925; *Ἀπάντησις πρὸς τὸν κ. διδάκτορα W. Beschewliew* въ сп. *Ἀθηνᾶ* XXXIX (1928) 181—187.

³) Вж. още G. Meyer въ *Fleckeisens Jahrb. f. class. Philologie* XX (1875) 185—192.

лектъ. Това мнение се възприе отъ О. Hoffmann, който въ *Die Makedonen, ihre Sprache und ihr Volkstum*. Göttingen 1906 подложи на подробно изследване не само македонскитъ глоси, но сжщо така и македонскитъ лични имена и дойде до заключение, че das Makedonische ist . . . der Schwesterdialekt des Thessalischen (255, срв. още и RE XIV 681 ff.).¹ Споредъ Р. Kretschmer, *Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache*. Göttingen 1896, 288 македонцитъ сж заемали едно срѣдно положение. Тъ не сж чисти гърци, но сж близко сродни съ тѣхъ. А Н. Hirt въ *Die Indogermanen*. Strassburg 1905-7, I 149 ff. II 602 ff. (вж. сжщо *Handbuch der griechischen Laut- und Formenlehre*. Heidelberg 1912³, 29 f.) ги отдѣли съвършено отъ гърцитъ ги причисли къмъ илиритъ. Най-сетне V. Lesný въ *Zeitschrift für vergl. Sprachforsch.* XLII (1909) 297 ff. обяви македонцитъ за смѣсенъ народъ.² Напоследъкъ А. Κεραμόπουλος въ 'Η ἀρχαϊκὴ νεκρόπολις τοῦ Τρεμπένιστε παρὰ τὴν λίμνην τῆς Ἀχρίδος въ 'Αρχαιολ. Ἐφημ. 1927-8 и Μακεδονία καὶ Μακεδόνες. Атина 1930 се опита да докаже гръцкия характеръ на старитъ македонци възъ основа на археологически находки.³

Отъ изложеното до тукъ се вижда, колко много се различаватъ едно отъ друго мненията за народната принадлежностъ на македонцитъ. Споредъ едни учени тѣ не сж били гърци, а споредъ други тѣ сж гърци и то дорийци (Meyer), тесалийци (Hoffmann) или нѣщо срѣдно между еолийци и западни гърци. Това именно разногласие изисква и оправдава едно ново изследване на въпроса за народността на старитъ македонци. Освенъ това всички досегашни изследвания съ изключение на Хаджидакисовото, иматъ една обща методична грѣшка: разглеждането на писменитъ сведения за старитъ македонци се отдѣля отъ това на глоситъ. Въ сжщностъ тоза трѣбва да става едновременно, за да се види, дали до единъ и сжщи резултатъ биха довели двата вида извори, а въ случай, че се различаватъ, какъ би могла да се обясни тази разлика. Защото безспорно не може да стоятъ на една и сжща линия гръцкигъ етимологии на македонскитъ думи съ известията на древнитъ писатели за негръцкия характеръ на македонски езикъ или на самитъ македонци или най-сетне съ македонски вѣрвания и обичаи, които сж чужди на гърцитъ, както е напр. случая съ пробния бракъ у македонцитъ, за който изрично се казва, че не се е срѣщаль у гърцитъ. При наличността на сегашния исторически и езиковъ материалъ само едновременно разглеждане на двата вида извори би могло да хвърли свѣтлина върху нашия въпросъ. При това трѣбва да се

¹) Споредъ F. Solmsen, Berlin. phil. Wochenschr. 1907, 275 македонцитъ сж междиненъ членъ между еолийци и западни гърци.

²) Срв. и F. Kornemann въ „Vergangenheit und Gegenwart“ XX S. 499.

³) Срв. рецензиитъ отъ В. Бешевлиевъ въ „Македонски прегледъ“ VI 1 (1930) 136 и сл. и въ ИБАИ VI, 323 и сл., а сжщо отъ Fr. Geyer въ Philol. Wochenschrift Bd 51 Sp. 882—885.

Взематъ подъ внимание всичко писмени известия, а не да се постъпва еkleктично, както е правено до сега.

Настоящата работа съобразно съ казаното по-горе разглежда най-напредъ сведенията на старитѣ писатели за народностната принадлежностъ на македонцитѣ. А остатъцитѣ отъ македонския езикъ ще бждатъ разгледани въ едно особено изследвание.

II. Родословието на епонима Μακεδών.*

Хомеровиятъ епосъ не познава нито народъ „македонци“ нито страна „Македония“. Само въ XIV пѣсенъ на Илиадата стихъ 225 и сл.:

“Нρη δ’ αἶξασα λίπεν ῥίον Οὐλύμποιο,
Πιερίην δ’ ἐπιβᾶσα καὶ Ἠμαθίην ἐρατεινὴν
σεύατ’ ἐφ’ ἱπποπόλων Θρηκῶν ἔρεα νιφόντα,
ἀκροτάτας κορυφάς, οὐδὲ χθόνα μάρπτε ποδοῖν

се споменува страна Ἠμαθίη, която се отъждествява отъ посетнешнитѣ писатели съ Македония¹ и е означавала навѣрно само крайморска Македония.²

Названието Ἠμαθίη идва споредъ старогръцкитѣ предания било отъ името на етиопския(?) царь Ἠμαθίων,³ било отъ това на македонския царь Emathius,⁴ било отъ това на Ἀμαθος, синъ на епонима на македонцитѣ.⁵ Обаче това название, както се досѣща съ право Abel, произлиза отъ ἄμαθος „крайбрѣженъ пѣськъ“⁶ и затова „Die Benennung hatte ursprünglich weder eine politische, noch eine stammliche Bedeutung, sondern eine rein physische, und schreibt sich von der Zeit her, da der ganze nördliche Länderstrich noch von Einer ungemischten griechischen Bevölkerung besetzt war.“⁷ Последното предположение на Abel не може да се смѣта за съвсемъ вѣрно. Защото гръцкото

*) За тази глава срв. работитѣ на Stoll въ *Roschers Lexicon der griech. u. röm. Mythologie* Bd. II 2291 f. и Eitrem въ RE XIV 636—7.

¹) Напр. Ptolom. III 12, 36 (13, 39).

²) O. Abel, *Makedonien vor König Philipp*. Leipzig 1847, 25 ff. RE V 2480, XIV 648.

³) Вж. Hesiod. *Theog.* 984. Схолиятъ къмъ това мѣсто го свързва съ Македония. Сжщо Justin VII. 1. 1, срв. RE V 2480. Споредъ W. Aly, *Hesiods Theogonie*. Heidelberg 1913 S. 62: altes Märchen aus der Zeit, als die griech. Welt noch mit der Pierischen Küste zu Ende war.

⁴) Вж. Solini *collectanea* etc. iter. rec. Th. Mommsen. Berlin 1895, p. 64, 19 (9, 10). Emathius qui primus in Emathia occepit principatum, seu quia indago originis eius aevo dispersiit seu quia ita res est, genuinus terrae habetur.

⁵) Вж. RE I 1752 (Amathos 2.).

⁶) Op. cit. 25.

⁷) Op. cit. 26.

название не предполага непременно и гръцко население.¹ Морскиятъ брѣгъ може да бѣде нареченъ съ гръцко име и известенъ на гърцитѣ само отъ тѣхнитѣ мореплавания и случайни спирки по крайбрѣжието.²

Много по-важенъ е въпросътъ, защо Хомеровиятъ епосъ не споменува македонцитѣ? По всѣка вѣроятностъ македонцитѣ още не сж се били спуснали на югъ, когато сж се създавали дветѣ голѣми поеми, нито пъкъ сж играли нѣкаква роля въ гръцкитѣ епически борби.

За пръвъ пжтъ името на македонцитѣ се срѣща въ цѣлата старогръцка книжнина въ единъ откъслекъ отъ недостигналото до насъ генеалогично произведение на Хесиода *Κατάλογος* (*Κατάλογοι γυναικῶν* или *Ἡοίαι*)³ приведенъ отъ Константинъ Порфирогенетъ въ *de thematibus* II p. 48 Вонп.: *Μακεδονία· ἡ χώρα (ὠνομάσθη) ἀπὸ Μακεδόνος τοῦ Διὸς καὶ Θυίας τῆς Δευκαλίωνος, ὡς φησὶν Ἡσίοδος ὁ ποιητής*

“Ἡ δ’ ὑποκυσαμένη Διὶ γείνατο τερπικεραύνῳ
υἱε δὴω, Μάγνητα Μακηδόνα θ’ ἱππιόχαρμην,
οἳ περὶ Πιερίην καὶ Ὀλύμπον δώματ’ ἔναιον
(fr. 5 ed. A. Rzach³).⁴

Μακηδόνα Lehmann, *Μακεδόνα* codd.

Споредъ този откъслекъ Македонъ, епонимътъ на македонцитѣ, е синъ на Зевса⁵ и Тюия, братъ на Магнетъ, епонимъ на магнетитѣ и внукъ на Девкалионъ.⁶ А, понеже Хе-

¹) Самъ Abel пише, че „Die Pelasger, die auch nach direkten Zeugnissen (Aelian. de nat. anim. X 48 и Justin. VII 1) die ursprünglichen Bewohner Emathias waren. А, както е известно, пелазгитѣ не сж били гърци. Срв. за Халкидика Thukyd. IV 109. Вж. сжщо Aeschylus *Ἰχέτιδες* 250 sqq. ed. U. de Wilamowitz — Möllendorff. За старото население на Македония вж. Г. И. Кацаровъ, *Царь Филипъ II Македонски*. София, 1922, I и сл. На стр. 2, заб. 6 Кацаровъ пише за името Ематия следното: „обаче вѣроятно думата е илирийска; ср. албан. *таѢ, таѢи, таѢеја* (голѣмъ), и би могла да се тълкува въ смисълъ на ширине (равнина)“.

²) Срв. славянското название на германцитѣ и Германия „нѣмци“ и „нѣмско“, отъ което обаче не следва че германцитѣ сж славяни.

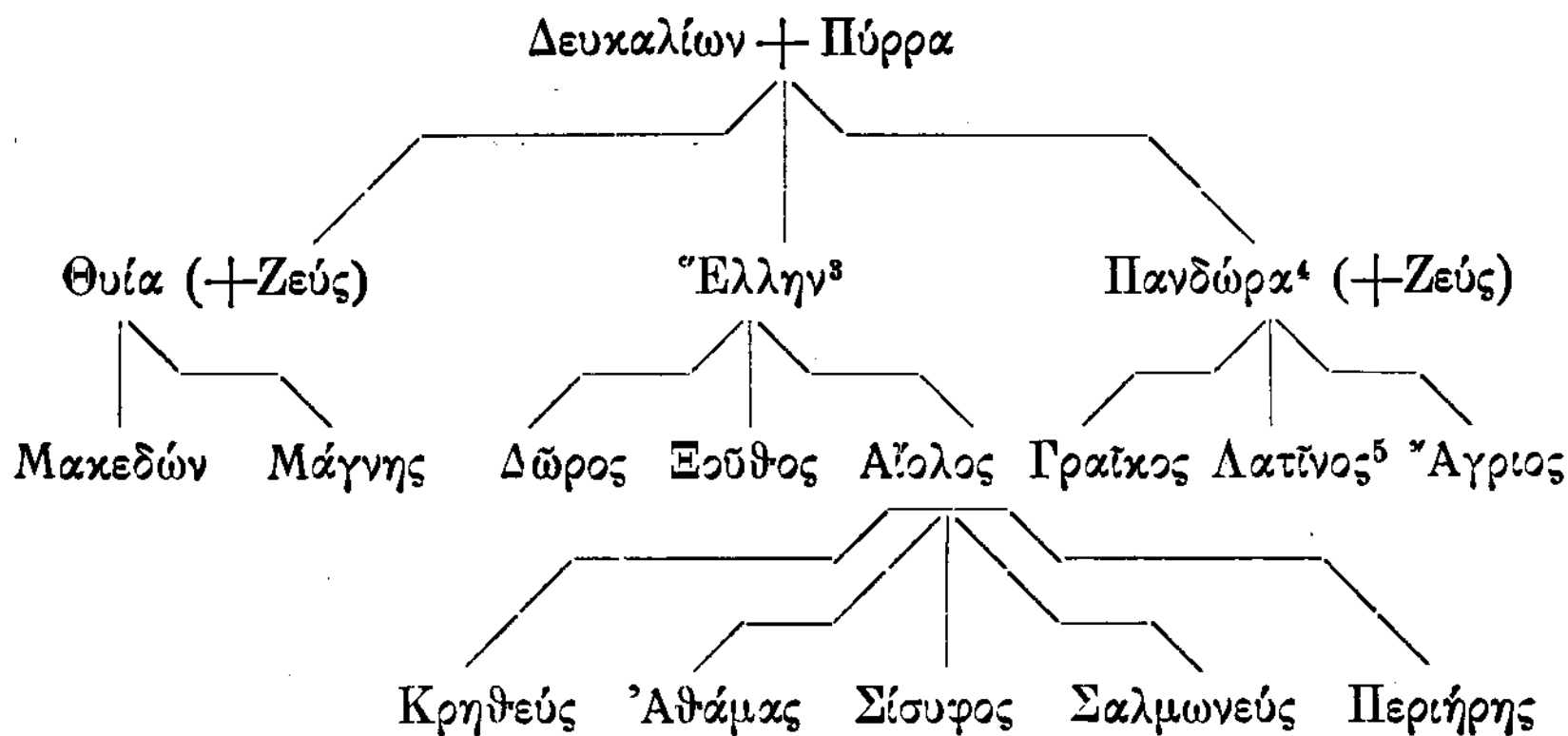
³) За името както и за цѣлото произведение вж. A. Rzach, RE VIII 1202 ff.

⁴) Срв. K. O. Müller, *Geschichte Hellenischer Stämme und Städte*. Bd. II Die Dorier I Abt. 2 Aufl. v. F. W. Schneidewin. Breslau 1844, S. 3, Anm. 6. Die Stelle des Hesiod ist wohl aus den Eöen, und kein Grund vorhanden, sie für falsch zu halten. Man muss im zweiten verse υἱε δὴω Μάγνητα Μακηδόνα θ’ ἱππιόχαρμην lesen.

⁵) Срв. още Stephanus Byzant. s. v. *Μακεδονία* и Eustath. Dion. Per. 427. *ὅτι Μακεδόνες λέγονται ἀπὸ Μακεδόνος τοῦ Διὸς* въ F. Jacoby, *F. Gr. Hist.* I 455.

⁶) Сжщото родословие проглежда и у Solinus p. 65, 29, 11): sed Macedo Deucalionis maternus nepos, qui solus cum domus suae familia morti publicae superfuerat, vertit vocamen, Macedoniamque a se dixit.

ленъ ("Ελλην), родоначалникъ на елините, пакъ споредъ Хесиода¹ е синъ на Девкалиона, а Грайкъ (Γραῖκος),² родоначалникъ на грайките (=гърците), е внукъ на Девкалиона, то споредъ това Македонъ е сестринъ синъ на Хелена и братовчедъ на Грайка.

За да преценимъ правилно значението на това родословие за народността на старитѣ македонци трѣбва да разгледаме по-отблизо неговитѣ най-важни членове: Девкалионъ, Тюия и Магнетъ.

Споредъ гръцката митология, както е известно, следъ всемирния потопъ родоначалникъ на новото човѣчество (не само на гръцката народностъ, но изобщо на цѣлото човѣче-

1) Срв. Schol. Laur. Apoll. Rhod. Arg. Γ 1036 Ἡσιόδου ἐν πρώτῳ Καταλόγων φησί, καὶ ὅτι Δευκαλίωνος καὶ Πύρρας Ἕλλην. (fr. 2 ed. Rzach³).

2) fr. 4 ed. Rzach³: Κούρη δ' ἐν μεγάροισιν ἄγαυοῦ Δευκαλίωνος / Πανδώρα Διὶ πατρὶ, θεῶν σημαντορι πάντων, / μεῖχθεῖς ἐν φιλότῃ τέκεν Граῖκον μενεχάρμην. Споредъ В. Niese, Hermes XII (1877) 415 ff. този фрагментъ не е Хесиодовъ. Срв. W. Dittenberger, Hermes XLI (1906), 97 ff. F. Jacoby, *Das Marmor Parium*. Berlin 1904, 36 f. По-сетнешнитѣ автори отъждествяватъ племето грайки съ елини, напр. Aristot. *meteor.* I 14 p. 352 а 33.

3) За този клонъ на родословието вж. fr. 7 ed. Rzach³ отъ Хесиодовия каталогъ.

4) U. v. Wilamowitz-Möllendorff, Hermes XXXIV (1899) 610 смѣта за най-вѣроятно, че Пандора е била жена на Девкалиона или пъкъ негова дъщеря. Сжщо H. D'Arbois de Jubainville, *Les premiers habitants de l'Europe*, t. II. 2 ed. Paris 1894, p. 226 я смѣта за Девкалионова жена, докато F. Jacoby, *Das Marmor Parium*, S. 36, за негова дъщеря (das muss κούρη δ' ἐν μεγάροισιν ἄγαυοῦ Δευκαλίωνος doch wohl heissen). Последното тълкуване ми се струва най-правилно, понеже то се подкрѣпя отъ паралелни мѣста изъ Theogonia като 979 κούρη δ' Ὀκεανοῦ, 992 κούρη δ' Αἰήτα, 1003 αὐτὰρ Νηρῆος κόβραι и др. гдето κούρη въ съчетание съ геитивъ значи безспорно „дъщеря“.

5) Споредъ Theogonia 1011—13 Латинъ и Агрий сж синове на Кирке отъ Одисея.

ство)¹ става Прометеевиятъ синъ Девкалионъ, който заедно съ жена си Пира се спасили единствени отъ потопа.² Сега като се вземе предъ видъ това предание, то съвсемъ естествено се явява родоначалницѣ на отдѣлнитъ народи като напр. Хеленъ, Македонъ, Латинъ и пр. да произлизатъ прѣко или непрѣко отъ общия прародителъ Девкалионъ. Ето защо е много погрѣшно да се вадятъ заключения за гръцкия характеръ на македонцитъ само възъ основа на обстоятелството, че Македонъ споредъ Хесиода е внукъ на Девкалиона, както е направилъ D'Arbois de Jubainville.³ Ако авторътъ на родословието бѣше чувствалъ наистина македонцитъ за тѣсно сродни съ гърцитъ, то той щѣше да постави сигурно епонима Македонъ въ много по-тѣсни родствени връзки съ Хелена и Грайка, като го направи било тѣхенъ синъ било тѣхенъ внукъ. Защото родоначалникътъ на гръцкитъ племена не е Девкалионъ, а Хеленъ (resp. Грайкъ). Напротивъ фактътъ, че Македонъ е само братовчедъ на Грайка,⁴ а сестринъ синъ на Хелена показва достатъчно ясно, че авторътъ не е смѣталъ македонцитъ за тѣсно сродни съ гърцитъ.

Следователно свързването на Македонъ съ Девкалиона се обяснява леко и непринудено съ прародителската роля на последния въ гръцката митология и не предполага никакво тѣсно сродство между македонци и гърци.

Много по-трудно може да се отговори на въпроса, защо Македонъ се явява синъ на Тюия въ Хесиодовото родословие? Тюия, споредъ приведеното по-горе мѣсто изъ Хесиодовия ка-

¹) Срв. Apollodori Bibliotheca (ed. R. Wagner, Lipsiae 1926) I 48, 5 καὶ Διὸς εἰπόντος ὑπὲρ κεφαλῆς ἔβαλλεν αἰῶν λίθους, καὶ οὓς μὲν ἔβαλε Δευκαλίων, ἄνδρες ἐγένοντο, οὓς δὲ Πύρρα, γυναῖκες, ὅθεν καὶ λαὸς μεταφορικῶς ὠνομάσθησαν ἀπὸ τοῦ λίθου ὁ λίθος.

²) За този митъ вж. подробно H. Usener, *Die Sintfluthsagen*. Bonn 1899, особено стр. 31 и сл.

³) Op. cit. 228: la plus ancienne tradition hellénique considèrait les Macédoniens comme un rameau de la race grecque.

⁴) Срв. писмото на Ul. v. Wilamowitz-Moellendorff y A. Δ. Κεραμόπουλλος, *Μακεδονία καὶ Μακεδόνες*, Атина 1930 стр. 47 Ueber die Makedonen selbst hätte man sich niemals gestritten, wenn Hesiod den Glauben gefunden hätte, den er verdient. Bei ihm ist Makedon ein Vetter des Hellen, was der Wahrheit ganz entspricht. Тукъ Hellen вм. Graikos е навѣрно lapsus calami. — Македонъ ще бжде братовчедъ на Грайкъ въ Хесиодовото родословие разбира се само, ако fr. 4 е Хесиодовъ, вж. стр. 8, заб. 2. — Срв. напоследъкъ сжщо Ul. v. Wilamowitz-Moellendorff, *Der Glaube der Hellenen*. I Berlin 1931, 53. „In historischer Zeit wohnen in Pierien die Makedonen, Vettern der Hellenen Auch das Randgebirge, das Thessalien vom Meere scheidet, war von Perrhaebem und Magneten besetzt, die wie die Makedonen nur als Vettern der Hellenen betrachtet werden können“ и забележката къмъ това „Das viele Gerede über die ethnische Stellung der Makedonen und ihrer Sprache hätte man sich sparen können, wenn man sich an die hesiodische Genealogie gehalten hätte, wie sich gebührt. Makedon und Magnes stehen nicht unter, sondern neben Hellen. Dazu stimmt, was die Sprache und die Sitten lehren“.

талогъ, е дъщеря на Девкалиона. Херодотъ обаче ни предава, че тя била дъщеря на Кефисосъ: VII 178, 2 μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Δελφοὶ τοῖσι ἀνέμοισι βωμόν τε ἀπέδεξαν ἐν Θυίῃ, τῇ περ τῆς Κηφισοῦ θυγατρὸς Θυίης τὸ τέμεγός ἐστι, ἐπ' ἧς καὶ ὁ χῶρος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει. Павзаний пъкъ ни съобщава, че тя била дъщеря на Касталиосъ: X 6, 4 Οἱ δὲ Καστάλιόν τε ἄνδρα αὐτόχθονα καὶ θυγατέρα ἐθέλουσιν αὐτῷ γενέσθαι Θυῖαν, καὶ ἱερᾶσθαι τε τὴν Θυῖαν Διονύσῳ πρῶτον καὶ ὄργια ἀγαγεῖν τῷ θεῷ· ἀπὸ ταύτης δὲ καὶ ὕστερον ἔσαι τῷ Διονύσῳ μαίνονται Θυιάδας καλεῖσθαι φασὶν ὑπὸ ἀνθρώπων. Ἀπόλλωνος δ' οὖν παῖδα καὶ Θυίας νομίζουσιν εἶναι Δελφόν. Οἱ δὲ μητρὸς μὲν Μελαίνης φασὶν αὐτόν, θυγατρὸς Κηφισοῦ. Споредъ това Павзаниево известие Тюия е почела първа Диониса и е въвела неговитѣ оргии, и затова всички жени, които се предаватъ на Дионисони оргии, били наречени по-сетне θυιάδες или θυῖαι.¹

Името Θυία (resp. θυῖαι, θυιάδες) се свързва съ глагола θύω, корень d h u s- *s'élancer avec impétuosité, bondir, se précipiter avec fureur, se ruer.*² Следователно θυῖαι, θυιάδες сж тѣзи, които *се втурватъ, впускатъ*, изобщо които *бѣснуватъ, лудуватъ* — менадитѣ, вакханкитѣ. Основниятъ белегъ на Дионисовия оргиастиченъ култъ, както е известно, е било лудуването (μαίνεσθαι, μανία), чрезъ което се е предизвиквало състоянието „извънъ себе си“ (ἔκστασις) и въ това състояние почитателитѣ сж ядѣли бога, т. е. животното, въ което се е вѣрвало, че богътъ е въплътенъ. По този начинъ почитателътъ се е изпълвалъ, общавалъ съ бога, т. е. ставалъ е ἐνθεος.³ Именно тъкмо представата за това лудуване, бѣснуване⁴ лежи въ основата на названието Θυία, Θυιάς. Но не само почитателкитѣ на Диониса се означаватъ като Θυῖαι. Въ единъ стариненъ Дионисовъ култовъ химнъ отъ Елея се казва ἐλθεῖν, ἥρω Διόνυσε τῷ βρέει ποδὶ θύων.⁵ Дионисовиятъ празникъ въ Елея се наричалъ Θυῖα.⁶ Имало е и месецъ Θυῖος или Θύιος.⁷ Споредъ епическия поетъ

1) Срв. Sophokles Antig. 1151 sq. Θυῖαισιν, αἳ σε μαινόμεναι πάννυχον χορεύουσι τὸν ταμίαν Ἰακχόν. сжщо Strab. 10, 468. Споредъ J. Schmidt въ W. H. Roscher, *Ausführliches Lexikon der griech. und römisch. Mythologie*, Bd. 5. sp. 915 Th. ist selbst eine Thyiade, die ihr mythologisches Dasein lediglich einem ethymologischen Spiel verdankt, durch welches den Thyriaden eine eponyme Vertreterin; gleichsam eine Ahnfrau geschaffen werden sollte.

2) Вж. Boisacq, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*. Paris — Heidelberg 1923, s. v.

3) За Дионисовия култъ вж. E. Rohde, *Psyche* Bd. II 1 ff. Roscher op. cit. s. v. и RE V 1010 ff.

4) Срв. θυιάδα, φοιβάδα, μαινάδα, λυσσάδα Timotheus fr. 1. (Anthologia Lyrica graeca ed. E. Diehl, vol. II p. 135. Lipsiae 1925) χμαίροφόνον Θυιάδα μαινόμεναν Anth. Pal. IX 774.

5) Anthol. Lyrica. Vol. II p. 206, № 46.

6) Pausan. VI 26, 1.

7) Вж. H. Usener, *Götternamen*. Bonn 1896, 43. Usener предполага, че Дионисъ се е почиталъ въ Елея като Θυῖος или Θύος. O. Hoffmann, *Die Makedonen*. Göttingen 1906, S. 106 особено Anm. 148.

Панюасисъ¹ кърмачката на Диониса била *Θυώνη*. У по-сетнешнитѣ автори обаче *Θυώνη* се явява като майка на Диониса или като друго име на Дионисовата майка Семеле.² Отъ тукъ идватъ и Дионисовитѣ прѣкори *Θυωνεύς* или *Θυωνίδας*.³

И така името Тюия е било тѣсно свързано съ Диониса и неговия култъ. А понеже въ Гърция този култъ е билъ особено силно застъпенъ въ Делфи,⁴ то Тюия е била локализирана въ това светилище.⁵

Дионисовиятъ оргиастиченъ култъ, следъ Тракия неговата родина⁶, е билъ най-силно развитъ въ Македония⁷. Това осо-

¹) Вж. за това статията *Thyone* у Roscher, Bd. 5. 926 ff.

²) Пакъ Roscher, Bd. IV 662 ff. Срв. напр. Th. W. Allen — E. E. Sikes, *The Homeric hymns*. London 1904, I 20 sq.: καὶ σὺ μὲν οὕτω χαῖρε Διώνυσ' εἰραφιώτα, / σὺν μητρὶ Σεμέλῃ, ἣν περ καλέουσι Θυώνην; Anth. Lyrica. vol. II p. 252 (Philodam. Scarph.) 5: εὐοῖ ὦ Ἰόβακχ', ὦ ἰὲ Παῖάν / ὃν Θύβαις ποτ' ἐν εὐδαίῃς / Ζηνὶ γαίνατο καλλίπαις θυόνα. Charax 14 (Jacoby F. Gr. Hist. II S. 486) и др.

³) Hesych. *Θυωνίδας* ὁ Διώνυσος παρὰ Ῥοδίους. Horat. carm. I 17, 23 nec Semeleius cum Marte confundet Thyoneus proelia или Ovid. metam. IV 13 additur his Nyseus indetonsusque Thyoneus.

⁴) Вж. Rohde, *Psyche* II 52 ff. RE V 1017 ff. Roscher Bd. I, 1032 ff. Срв. Plutarch. de ei 9: Διονύσῳ τῶν Δελφῶν οὐδὲν ἥττον ἢ τῷ Ἀπόλλωνι μέτεστιν; Pausan. X. 32, 7. τὰ δὲ νεφῶν τέ ἐστιν ἄνωτέρω τὰ ἄκρα (τοῦ Παρνασοῦ), καὶ αἱ Θυιάδες ἐπὶ ταῦτοις τῷ Διονύσῳ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι μαίνονται.

⁵) За тиядитѣ въ Делфи вж.: L. Weniger, *Ueber das Collegium der Thyiaden von Delphi*. Programm Eisenach 1876. L. Weniger, *Feralis exercitus* въ Archiv f. Religionswissenschaft, Bd. IX 231 ff., X 61 ff., 229 ff. Срв. Г. И. Кацаровъ въ Период. списание LXIX (1908) 305 и сл.

⁶) Вж. Rohde, *Psyche* II 6 ff. O. Kern, *Die Religion der Griechen* I. Berlin 1926, 226. Es darf heute wohl als ausgemacht gelten, dass die Religion des Dionysos aus Thrakien stammt“. Не липсватъ обаче учени, които смѣтатъ Дионисовия култъ за гръцки, напр.: O. Gruppe, *Griechische Mythologie und Religionsgeschichte* II. München 1906, 1410, unzweifelhaft haben m. E. griechische Ansiedler den Dionysos nach Thrakien verpflanzt“. Други учени взематъ едно срѣдно положение по въпроса: L. Preller, *Griechische Mythologie*. 4 Aufl. v. C. Robert. Berlin 1894, 660 „Dass dieser Dienst rein griechischen Ursprungs sei wird sich schwer behaupten lassen. Doch ist wohl zu unterscheiden zwischen den einfacheren und populären Formen der Weinlese und des Frühlings. . . und den ekstatischen und mystischen der trieterischen Dionysosfeier“. Споредъ автора първото е гръцко, а второто тракийско, лидийско и фригийско. Срв. още M. P. Nilsson, *The Minoan-mycaen Religion and its survival in Greek Religion*, Lund 1927, 492 и сл. M. P. Nilsson *Die Griechen* (въ *Chantepie de la Saussaye*, Lehrbuch der Religionsgeschichte Bd. II. Tübingen 1925). 320, гдето авторътъ допуска предгръцка основа на Дионисовия култъ. Къмъ това A. Δ. Κεραμόπουλλος, *Ἡ Μινωική-Μυκηναϊκή θρησκεία καὶ ἡ ἐπιβίωσις αὐτῆς ἐν τῇ ἐλληνικῇ θρησκείᾳ* (Extrait de Praktika de l'Academie d'Athènes, 2, 1927, p. 423) 10. Fr. Pfister, *Die griechische und römische Religion* въ C. Clemen, *Die Religionen der Erde*, München 1927, 201 „Es ist wahrscheinlich, dass der Name Dionysos ursprünglich einen griechischen Gott bezeichnete, mit dem sich später nichtgriechische, von aussen, etwa von Thrakien eindringende Elemente, eben der Orgasmus, verbanden“. За тракийския култъ на Диониса вж. P. Perdrizet, *Cultes et mythes du Pangée*. Paris 1910, 36 и сл.

⁷) Вж. подробно W. Baerge, *De Macedonum sacris*. Halis Saxonum 1913, 77 sqq. и A. Reinach въ Revue de l'histoire des Religions LXIX (1914) 255.

бено добре личи отъ думитѣ, които трагикътъ Еврипидъ влага въ устата на хора въ трагедията си Вакханки (Βάκχαι):

- 409 οὐ θ' ἄ καλλιστευομένα
Πιερία μούσειος ἔδρα,
σεμνὰ κλιτὺς Ὀλύμπου.
ἐκεῖσ' ἄγε μ', ὦ Βρόμιε Βρόμιε,
πρόβακχ', εὖιε δαῖμον.
ἐκεῖ Χάριτες, ἐκεῖ δὲ πόθος·
415 ἐκεῖ δὲ Βάκχαις θέμις ὀργιάζειν.

565 μάκαρ ὦ Πιερία
σέβεταιί σ' Εὖιος, ἥξει
τε χορεύσων ἅμα βακχεύ-
μασι, τὸν τ' ὠκυρόαν
διαβάς Ἀξιὸν εἰλίσ-
570 σομένας Μαινάδας ἄξει,
Λυδίαν τε, τὸν εὐδαιμονίας
βροτοῖς ὀλβοδόταν,
πατέρα τε, τὸν ἔκλυον
εὖιπτον χώραν ὕδχσιν
575 καλλίστοισι λιπαίνειν.

Известно е, че Еврипидъ е прекаралъ последнитѣ дни отъ живота си въ македонския царски дворъ, гдето е написалъ и посмъртната си драма Вакханки.¹ Тамъ той е ималъ възможность да види и да опознае отъ близо македонския Дионисовъ култъ. Това обстоятелство придава особена тѣжестъ на приведенитѣ стихове изъ Вакханкитѣ. Македонскитѣ вакханки носили името Κλώδωνες или Μιμαλλόνες и се отличавали по своята буйность. Тѣ нападали мирнитѣ села и плашели жителитѣ имъ.² Плутархъ въ животописа на Александра Велики (сар. 2) съобщава следното за тѣхъ: πᾶσαι μὲν αἱ τῇδε γυναῖκες ἔνοχοι τοῖς Ὀρφικοῖς οὔσαι καὶ τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον ὀργιασμοῖς ἐκ τοῦ πάνυ παλαιοῦ, Κλώδωνές τε καὶ Μιμαλλόνες ἐπωνυμίαν ἔχουσιν, πολλὰ ταῖς ἠδωνίσι καὶ ταῖς περὶ τὸν Αἴμον Θρήσσαις ὅμοια δρῶσιν, ἀφ' ὧν δοκεῖ καὶ τὸ θρησκεύειν ὄνομα ταῖς κατακόροις γενέσθαι καὶ περιέρχοις ἱερουργίαις, ἥ δὲ Ὀλυμπιάς μᾶλλον ἐτέρων ζηλώσασα τὰς κατοχὰς καὶ τοὺς ἐνθουσιασμοὺς ἐξάγουσα βαρβαρικώτερον ὅφεις μεγάλους χειροήθεις ἐφείλκετο τοῖς θιάσοις, οἳ πολλάκις ἐκ τοῦ κιττοῦ καὶ τῶν μυστικῶν λίκνων παραναδυόμενοι καὶ περιελλιττόμενοι τοῖς θύρσοις τῶν γυναικῶν καὶ τοῖς στεφάνοις ἐξέπληττον τοὺς ἄνδρας. Срв. сжшо Лукіянъ, *Alex.* 7: ἐνταῦθα (т. е. въ Пела) ἰδόντες δράκοντας παμμεγέθεις, ἡμέρους πάνυ καὶ τιθασοὺς, ὡς καὶ ὑπὸ γυναικῶν τρέφεσθαι καὶ παιδίοις

¹) Вж. за прибиваването на Еврипида въ Македония и за тамкашния Дионисовъ култъ *Griechische Tragödien übersetzt v. Ul. v. Wilamowitz — Moellendorff. Bd. IV 119 ff.* и сп. *L'Acropole VI (1931) 119—128.*

²) Вж. *Et. M.* 588, 43 s. v. *Μιμαλλόνες*: . . . ἃς καλοῦσι καὶ Γεγωνοκώμας ἔνιοι τῷ γεγωνίσκειν, ἥγουν θορυβεῖν, τὰς κώμας. Срв. *Ba e g e op. cit. p. 81 sqq.*

συγκαθέυδειν καὶ πατούμενους ἀνέχεσθαι καὶ θλιβομένους μὴ ἀγανακτεῖν καὶ γάλα πίνειν ἀπὸ θηλῆς κατὰ ταῦτά τοις βρέφεσι. Отъ Плутарховото мѣсто се вижда, че обичаятъ на македонскитъ жени да се предаватъ на Дионисови оргии е билъ много старъ (ἐκ τοῦ πάνυ παλαιοῦ) и тѣй широко разпространенъ, та дори и Олимпия, жена на Филипа II и майка на Александра Велики, взимала живо участие въ тѣзи оргии. Че македонскитъ били прочути съ вакханскитъ си оргии личи още отъ едно мѣсто изъ Атеней (Athen. 198 e), гдето народностното име македонки (Μακέται) означава вакханки: Μακέται, αἱ καλούμεναι Μιμαλλόνες. Срв. още Eustath ad. II p. 989, 25: τῶν περὶ ἐκεῖνον Διόνυσον αἱ Βασσάραι μὲν ἐλέγοντο, καὶ Λυδαὶ καὶ Μακέται καὶ Μιμαλλόνες, δαιμόνιά τινα, τιθεῖναι αὐτοῦ.

Отъ изнесеното до тукъ се вижда, че Македония е минавала за класическа страна на вакханкитъ, което е било по всѣка вѣроятностъ вече добре известно на гърцитъ въ времето на Хесиода.¹ Затова и Хесиодъ въ своя каталогъ е представилъ една вакханка — Тюия, родоначалницата на вакханкитъ въ Делфи — за майка на епонима Македонъ. Следователно свързането на Македонъ съ Тюия у Хесиода се дължи на широко разпространения оргиастиченъ култъ на Диониса въ Македония, а не нѣкаква особена етнографска връзка между гърци и македонци.²

Нека разгледаме сега Магнетъ (Μάγνης), третия членъ въ Хесиодовото родословие. Магнетъ, който въ други родословия се явява като синъ на Еола и Айнарета или на Аргоса и Перимела,³ е епонимъ на гръцкото племе магнети, геср. на полуострова Магнесия. Този полуостровъ граничи на северъ съ планината Олимпъ, която го отдѣля отъ македонската областъ Пиерия. Споредъ Хесиодовия фрагментъ (fr. 5) Македонъ и Магнетъ иматъ жилищата си тѣкмо на границата около Пиерия и Олимпъ (οἱ περὶ Πιερίην καὶ Ὀλύμπου δώματ' ἔναιον). Явно е следователно, че географското съседство на дветъ страни Македония и Магнесия е дало поводъ да се поставятъ епонимитъ Македонъ и Магнетъ въ тѣсни родствени (братски) връзки⁴

1) Въ Илиадата се срѣща вече понятието „вакханки“ II. XXII 460 Μαῖνάδι ἰση. VI 130 sqq. вж. за всичко това Perdrizet op. cit. 45 sqq.

2) Stephan. Byzant. s. v. Εὐρώπος, πόλις Μακεδονίας, ἀπὸ Εὐρώπου τοῦ Μακεδόνοϋ καὶ Ὀρειθυιάς τῆς Κέρκροπος. Wörner въ Roscher, Bd. III 954 предполага навѣрно съ право, че тукъ Орейтюия се явява съпруга на Македонъ поради Тюия въ Хесиодовото родословие. Друго яче Eitrem RE XIV 636.

3) За родословието на Магнетъ вж. RE XIV 452 f. и Roscher s. v.

4) Срв. RE XIV 637. U. v. Wilamowitz-Moelendorf въ *Griechische Tragödien* Bd. IV 120 пише: Weil Pierien hellenisch gewesen war, durften seine jetzigen makedonischen Bewohner wenigstens als Vettern der Hellenen gelten, wie das bei Hesiod gestanden hat. Това мнимо сродство между македонци и магнети е било използвано за политически цели въ едно писмо на Филипа V, вж. W. Dittenberger, *Sylloge inscriptionum Graecarum* II³ 561, 2 sq. περὶ Μαγνήτων τῶν ἐπὶ Μαϊάνδρῳ, οἱ συγγενεῖς ὄντες Μακεδόνων. Срв. Tarn, *Antigonos Gonatas*. Oxford 1913, 179.

Възможно е обаче въ случая да се е намѣсилъ и единъ чисто езиковъ елементъ — съзвучието (народна етимология?) между дветъ имена¹. Значи и свързването на Македонъ съ Магнета у Хесиода не предполага непременно сродство между македонци и гърци.

И така Хесиодъ, когато е създавалъ това родословие на Македона, е ималъ предъ видъ македонскитъ вакханки и свързания съ тѣхъ Дионисовъ оргиастиченъ култъ и съседството на Македония съ Магнесия², а не народностната принадлежност на македонцитъ. Затова Хесиодовото родословие не може да служи като доказателство за гръцкия произходъ на македонцитъ.

Изглежда, че и въ древността Хесиодовото родословие не се е смѣтало като доказателство за гръцкия характеръ на македонцитъ. Защото, когато македонскиятъ царъ Александъръ Филхеленъ пожелалъ да вземе участие въ Олимпийскитъ игри, хеланодикитъ, които сж познавали сигурно много добре „каталога“ на Хесиода — алманаха на благородниците въ древността —, не му позволили, понеже не го смѣтали за гръкъ³. И затова той е билъ принуденъ да привежда за гръцкия си произходъ доказателство, което въ всѣки случай не е било Хесиодовото родословие, а измислениятъ произходъ отъ Аргосъ (Ἀλέξανδρος δὲ ἐπειδὴ ἀπέδεξε ὡς εἴη Ἀργεῖος, ἐκρίθη τε εἶναι Ἕλληνα).

Въ гръцката генеалогична книжнина следъ Хесиода се явяватъ и други родословия на Македона, които обаче се различаватъ коренно отъ Хесиодовото. Тѣ сж създадени вече съ точно опредѣлена целъ. Затова, докато Хесиодъ поставя за баща на Македона Зевса, който въ гръцката митология минава изобщо за баща на хората (срв. πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε) и поради това не придава особено значение на родословието въ етнографски смисълъ или по отношение на благородство и произходъ, то

¹) Това съзвучие е накарало и съвременнитъ учени да дирятъ етимологична връзка между Μακεδόνες и Μάγνητες. Вж. напр. A. Fick, *Bezz. Beitr.* XXIV (1898) 298 „Der Name der Μάγνητες ist aus Μαγδνητες durch weitere kürzung von Μακεδν- zu Μαχδν- entstanden“. Тазн етимология обаче е неприемлива, защото основата на Μακεδών е μακεδ- resp. μακετ- (срв. Μακετης, Μακετία), а не μακεδν. А освенъ това мжчно може да се допусне, че една основа Μακεδν- ще се съкрати въ гръцки на Μαχδν-. Много по-вѣроятна изглежда етимологията на C. Angermann, *Curtius' Studien zur griech. u. lat. Grammatik*, Bd. IX 251, 5 „Der (Name) der Μάγνητες lässt sich mit Leichtigkeit auf einen vorauszusetzenden Stamm μαγνο- zurückführen, der natürlich mit dem lat. *magnus* in Bildung und Bedeutung identisch ist. Zu diesem vorauszusetzenden Stamm μαγνο- verhält sich nun Μάγνητες wie γυμνήτες zu γυμνός“. Недостъпно ми бѣше Prellwitz *Bursians Jahresber.* CVI 74.

²) Свързването на Македонъ съ Магнета показва, че въ времето, когато се е създавалъ каталогътъ на Хесиода, около VI в. пр. Хр., македонцитъ сж били достигнали вече Олимпа. Срв. D'Arbois de Jubainville, *op. cit.* 229. Вж RE XIV 636.

³) Herodot. V 22.

съставителитъ на по-сетнешнитъ родословия обръщатъ по-голъмо внимание на бащината страна на Македонския произходъ, а по-малко на майчината и приематъ за баща на Македона този или онзи митиченъ образъ споредъ това, кой най-добре приляга на тѣхнитъ цѣли.

Най-старото отъ този новъ видъ родословия, което е достигнало до насъ, е това на Хеланикъ ('Ελλάνικος') отъ Лесбосъ. То гласи така (fr. 74 = Constantin. Porph. *De temat.* II p. 48 Bonn.):

ἄλλοι δ' ἀπὸ Μακεδόνης τοῦ Αἰόλου ὡς 'Ελλάνικος Ἱερειῶν πρώτῃ τῶν ἐν Ἀργεὶ καὶ Μακεδόνης [τοῦ] Αἰόλου, [ἀφ'] οὗ νῦν Μακεδόνες καλοῦνται, μόνοι μετὰ Μυσῶν τότε οἰκοῦντες“².

καὶ: ἐκ? Meineke. es ist nur der Schluss eines Satzes [τοῦ] Meineke. ἀφ' οὗ Jak οὕτω Morelli:

Въ това родословие Македонъ е синъ на Еола (Αἰολός). Гръцката митология различава трима Еоловци³: 1) Еолъ, синъ на Хеленъ и на нимфата Орсейсъ, 2) Еолъ, синъ на Посейдонъ и на Арна или Меланипа и 3) Еолъ, синъ на Хипотесъ и владетель на вѣтроветъ. Отъ тѣзи трима Еоловци Хеланикъ е ималъ предъ видъ навѣрно първия, който се е смѣталъ за родоначалникъ на всички еолийски племена. Следователно споредъ новото родословие македонцитъ се явяватъ като частъ отъ еолийскитъ племена и по този начинъ се свързватъ съ гръцката народность.

Най-старото предание за Еоловитъ синове запазено у Хесиода⁴ познава обаче само петима сина: Кретеусъ (Κρηθεύς), Атамасъ ('Αθάμας), Сисифъ (Σίσυφος), Салмоневсъ (Σαλμωνεύς) и Перьеръ (Περύρης). Въ по-къснитъ предания къмъ тѣзи петъ сина сж били прибавени още двама: ⁵ Дейонъ (Δηιών) и Магнетъ (Μάγνης). Но не липсватъ предания, които приписватъ на Еола до десетъ⁶ и повече синове.⁷ Въ достигналата до насъ родословна книжина само Хеланикъ представя Македонъ като синъ на Еола. Като се вземе предъ видъ, че този генеалогъ е ималъ особена любовъ да издирва родословията на разни митични образи, царе и пр. и да създава нови тамъ, гдето сж

¹) Вж. RE VIII 104 ff. Фрагментитъ сж събрани у Jacoby F. Gr. Hist. I 104—152

²) Срв. още Eustath. Dion. Per. 427 (F. Gr. Hist. I 455) . . . οἱ δὲ παῖδας Αἰόλου δέκα παραδιδόασιν, ὧν εἰς Μακεδῶν, φασίν, ἐξ οὗ ἡ Μακεδονία.

³) Вж. подробно за всичко това Roscher I 192 ff и RE I 1036 ff.

⁴) fr. 7 (Rzach): Αἰολίδαι δ' ἐγένοντο θεμιστοπόλοι βασιλῆες/Κρηθεύς ἡδ' Ἀθάμας καὶ Σίσυφος αἰολόμητις/Σαλμωνεύς τ' ἄδικος καὶ ὑπέρθυμος Περύρης. Въ схолия къмъ Pind. Pyth. IV 190 (ed. Drachmann) сж дадени само трима: ἡ δὲ γενεαλογία οὕτω· Προμηθεύς Δευκαλίων, οὗ Ἕλλην, οὗ Αἰωλος, οὗ Κρηθεύς καὶ Ἀθάμας καὶ Σαλμωνεύς. Срв. K. O. Müller, *Geschichte Hellenischer Stämme und Städte*. Bd. I Breslau 1844 132 ff.

⁵) Apollod. *biblioth.* I 51 (Αἰωλος) γήμας Ἐναρέτην τὴν Δημιάχου παῖδας μὲν ἐγέννησεν ἑπτὰ, Κρηθεά Σίσυφον Ἀθάμαντα Σαλμωνέα Δηϊόνα Μάγνητα Περύρην.

⁶) Срв. забележка 2.

⁷) Вж. Roscher Bd. I 195 s. v. *Aiolides*. Сжщо RE I 1039.

липсвали стари (*So oder so musste alles stimmen*),¹ то не ще сгрѣшимъ, ако приемемъ, че Хеланикъ е билъ този, който е направилъ Македонъ Еоловъ синъ.²

Свързването на Македонъ съ Еола предполага, че Хеланикъ е смѣталъ македонцитѣ или поне частъ отъ тѣхъ за гърци. Презъ V в. пр. Хр. македонскиятъ царъ Александъръ Филхеленъ започналъ да изтъква много настойчиво предъ гърцитѣ при всѣки удобенъ случай гръцкия произходъ на македонския царски родъ, понеже желаелъ да се приобщи къмъ гръцката култура и да играе важна политическа роля въ борбитѣ на гръцкитѣ градове — държави.³ За тази целъ той създалъ дори особено родословие, споредъ което си водѣлъ потеклото отъ Аргосъ и се явявалъ потомъкъ на Хераклидитѣ Темениди.⁴ Това гъркофилство или по-право гърчеене на Александра, заради което той добилъ прозвището Филхеленъ (Φιλέλλην) — гръколюбецъ — намѣрило отзвукъ и въ съвременната историографска книжнина. Така напр. Херодотъ на нѣколко пжти⁵ споменува въ своитѣ истории Хераклидския (геср. гръцкия) произходъ на Александра и дори заявява, че той самъ се е убедилъ въ това (αὐτός τε οὕτω τυγχάνω ἐπιστάμενος καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖσι ὀπίσθε λόγοισι ἀποδέξω ὡς εἰσι Ἕλληνες).⁶ Трезвиятъ Тукидидъ приема сжщо⁷ Хераклидското потекло на македонскитѣ царе (отъ Херодота?).⁸ Сигурно и Хеланикъ е знаелъ сжщо тѣй за гръцкия произходъ на македонския царски родъ било отъ историитѣ на Херодота, които, както е известно⁹, той е използвалъ, било направо отъ царския домъ, понеже споредъ Суидасъ¹⁰ той е билъ въ Македония, било най-сетне по нѣкой другъ пжтъ. И като се има предъ видъ Хеланиковата склонность къмъ митология и генеалогия, то не ще сгрѣшимъ, ако приемемъ, че и той е повѣрвалъ въ гръцкия произходъ на македонскитѣ царе отъ Аргосъ. Това предположение изглежда да се потвърждава отъ факта, че споредъ изричното свидетелство на Константинъ Пор-

¹) Вж. J. Geffcken, *Griechische Literaturgeschichte* Bd. I. Heidelberg 1926, 288, сжщо Jacoby въ RE VIII 125 ff.

²) Забележката на Евстатий: οἱ δὲ παῖδας Αἰόλου δέκα παραδίδοσιν, ὡς εἰς Μακεδόνων κτλ. се отнася навѣрно до Хеланикъ. Следователно той е приемалъ 10 сина. Отъ тѣхъ могатъ да се докажатъ само 7, вж. Jacoby F. Gr. Hist. I 435.

³) Вижъ за това J. Kaerst, *Geschichte des Hellenismus* I². Leipzig 1917, 168 ff.

⁴) Вж. за това подробно по-нататъкъ.

⁵) Herodot. V 20; 22, VIII 137, IX 45.

⁶) Herodot V 22.

⁷) Thukid II 99: 100, V 80.

⁸) Срв. W. Aly, *Barbarika Nomima* въ сп. Philologus, Bd. LXXXV (1930) 44.

⁹) Вж. RE VIII 109, сжщо Geffcken 287. Anm. 219

¹⁰) Suid. s. Ἑλλάνικος διέτριψε δὲ Ἑλλάνικος σὺν Ἡρόδοτῳ παρὰ Ἀμόνται τῷ Μακεδόνων βασιλεῖ, κατὰ τοὺς χρόνους Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους (456/5). Срв. Jacoby въ RE VIII 106. 108 и F. Gr. Hist. I 430 f., сжщо W. Aly, *Philologos* LXXXV (1930) 43.

фирогенета Хеланикъ е говорилъ за Македона въ I-та книга на съчинението си Херинитѣ жрици въ Аргосъ (Τέρεια τῆς "Ηρας αἱ ἐν "Αργεῖ).¹ Наистина, както се предполага, това съчинение по подобие на Пароската хроника (Marior Parium) е разглеждало въ хронологиченъ видъ цѣлата гръцка история. Но като се вземе предъ видъ, че Хеланикъ е написалъ едно особено съчинение Αἰολικά, гдето се разглеждали всички земи заети отъ потомцитѣ на Еолидитѣ,² то ние бихме очаквали Хеланикъ да говори за Еоловия синъ Македонъ именно въ това последното съчинение. Споменуването на Македонъ въ Τέρεια стои навѣрно въ свръзка съ произхода на македонскитѣ царе отъ Аргосъ. Може би това извеждане на македонския царски родъ отъ Аргосъ е дало поводъ на Хеланика да свърже македонцитѣ съ гърцитѣ чрезъ Македона и Еола.

Споредъ гръцкитѣ предания Еолъ е билъ царъ въ Тесалия³ или Тесалийска Магнесия.⁴ Поради това и самата Тесалия се нарича понѣкога отъ гръцкитѣ писатели Еолида (Αἰολίς γῆ).⁵ Въ свръзка съ Еоловото царуване въ Магнесия и Магнетъ, епонима на Магнесия, се явява сжщо така синъ на Еола. Отъ друга страна всички гръцки племена, които не сж принадлежали къмъ дорийцитѣ или къмъ йонийцитѣ (resp. атинцитѣ) сж били смѣтани за еолийци.⁶ Ето защо, за тогава, който е искалъ да свърже македонцитѣ съ гърцитѣ и който е знаелъ, че Македония граничи съ Тесалия и че споредъ Хесиода Македонъ е братъ на Магнета, за него най-естествено се е явявало да направитовачрезъ еолийцитѣ посрѣдствомъ Еола. Наистина при това свързване се явява едно противоречие между Хераклидския произходъ на македонскитѣ царе и подвластнитѣ македонци „еолийци“. Но това противоречие едва ли е играело нѣкаква особена роля за Хеланика, който е допускалъ лесно противоречия въ своитѣ съчинения.⁷ А освенъ това въ случая той е искалъ да докаже гръцкия характеръ на македонския народъ, а не единството между царския родъ и македонцитѣ, което единство самитѣ македонски царе сж отричали съ произхода си отъ Аргосъ. Отъ изложеното до тука се вижда, че и Хеланиковото родословие на Македона като синъ на Еола нѣма за предпоставка нѣкакви действителни родствени връзки между македонци и гърци (resp. еолийци), а се дължи на генеаложки комбинации.

¹) Вж. RE VIII 144 ff. и Geffcken 287.

²) Вж. Jacoby въ F. Gr. Hist. I 446.

³) Appollodori *Biblioth.* I 51 Αἰολος δὲ βασιλεύων τῶν περὶ τὴν Θεσσαλίαν τόπων τοὺς ἐνοικοῦντας Αἰολεῖς προσηγόρευσε.

⁴) Вж. Roscher I 192.

⁵) Напр. Herodot. VII 176 ἐπεὶ Θεσσαλοὶ ἦλθον ἐκ Θεσπρωτῶν οἰκήσαντες γῆν τὴν Αἰολίδα, τὴν περ νῦν ἐκτέεται. Вж. Ed. Meyer въ RE I 1031.

⁶) Ed. Mayer въ RE I 1032.

⁷) Срв. напр. Thukid. I 97, 2 Ἑλλάνικος βραχέως τε καὶ τοῖς χρόνοις οὐκ ἀκριβῶς ἐπεμνήσθη. Вж. сжщо Jacoby, RE VIII 151.

Едно друго родословие предава схолиятъ къмъ стихъ 427 (Θεσσαλίη δ' ἐπὶ τοῖσι, Μακεδονίης τε πόλῃς.) на Дионисиовото *описание на свѣта* (Διωνυσίου Περιήγησις τῆς οἰκουμένης), който гласи така¹:

ἡ νῦν Μακεδονία πρώην Ἡμαθία ἐκαλεῖτο ἀπὸ Ἡμαθίωνος τοῦ Διὸς καὶ Ἡλέκτρας· ὕστερον δὲ Μακεδονία ἀπὸ Μακεδόνοιο τοῦ Αἰάκοιο.

οὗν cod. νῦν correxit V. Beševliev. Die verbesserung Αἰόλου bedenklich (Jacoby).

Тукъ Македонъ се явява синъ на Еака. Споредъ гръцкитѣ предавия, както е известно, Еакъ (Αἰακός) е синъ на Зевса и Егина² и родоначалникъ на прочутия родъ на Еакидитѣ, който броялъ изъ членоветѣ си видни имена, като: Пелей, Ахилъ, Неоптолемъ, Теламонъ, Аяксъ, Милтиадъ и др.³ Отличителна черта на този родъ е била силата,⁴ съ която Зевсъ го билъ надарилъ споредъ гръцкитѣ предания: Ἀλκὴν μὲν γὰρ ἔδωκεν Ὀλύμπιος Αἰακίδῃσι.⁵ За потомъкъ на Еака се смѣталъ по майчина страна и Александъръ Велики: Ἀλέξανδρος δὲ τῷ γένει πρὸς πατρός μὲν ἦν Ἡρακλείδης ἀπὸ Καραίου, πρὸς δὲ μητρός Αἰακίδης ἀπὸ Νεοπτολέμου, τῶν πάνυ πεπιστευμένων ἐστὶ.⁶ Майка му Олимпияда произхождала отъ рода на молоскитѣ царе въ Епиръ, които твърдѣли, че си водили потеклото отъ единъ синъ на Пиръ и Андромаха.⁷ За да подчертаятъ тоя си произходъ, членоветѣ на това царско семейство носили имена принадлежащи на прочути Еакиди. Така напр. бащата на Олимпия се казвалъ Неоптолемъ, другъ единъ членъ Ахилъ и пр.⁸ Последниятъ македонски царъ Персей се смѣталъ сжщо за Еакидъ вѣроятно като потомъкъ на Александра Велики.⁹ Александъръ Велики е отдавалъ, както изглежда, голѣмо значение на произхода си отъ Еака. Защото таченето на Ахила отъ този македонски царъ не се е дължѣло само на голѣмото обаяние, което Хомеровия херой е оказвалъ на читателитѣ на Илиадата, но е имало много по-дълбоки причини. За него Ахилъ е билъ единъ прадѣдо, на когото той е трѣбвало да се покаже достоенъ потомъкъ. Александъръ Велики е окичилъ съ вѣнецъ гроба на

1) C. Müller, GGM. II p. 448 и Jacoby F. Gr. Hist. I 455.

2) или Европа вж. Roscher I 109 ff. RE I 923 ff.

3) Roscher I 114. RE I 922. Fr. Pfister, *Der Reliquienkult im Altertum*. Giessen 1909, 22 f.

4) Roscher I 114 RE I 923.

5) Hesiod. fr. 205 Rzach, сжщо Pind. Isthm. VI 24.

6) Plut. Alex. 2. Arrian. Anab. IV 11, 6 Φιλίππου μὲν πατρί, Ἡρακλείδῃ δὲ ἀπὸ γένους καὶ Αἰακίδῃ, οὗτοι οἱ πρόγονοι ἐξ Ἀργείων ἐς Μακεδονίαν ἦλθαν., срв. сжщо I 11, 8.

7) Kaerst, op. cit. 175 f. и Anm. 2. O. Gruppe, *Griechische Mythologie und Religionsgeschichte* Bd. I 352 f. RE I 924.

8) Името Ἀλέκτας, което носятъ двама молоски царе и единъ македонски царъ, навѣрно стои пакъ въ връзка съ Еакидитѣ, срв. приведения въ текста стихъ на Хесиода.

9) Verg. Aen. VI 839. Sil. It. 1, 627.

Ахила въ Троада като неговъ потомъкъ,¹ както малко преди това е принесалъ жертва на Прияма като потомъкъ на Неоптолема: *θύσαι δὲ αὐτὸν καὶ Πριάμῳ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς τοῦ Ἑρκείου λόγος κατέχει, μῆνιν Πριάμου παραιτούμενον τῷ Νεопτολέμου γένει, ὃ δὴ ἐς αὐτὸν καθῆκεν.*² Това изтъкване на Еакидския произходъ отъ страна на Александра Велики ще да е било извършвано и при други случай и то именно е дало поводъ на нѣкой отъ съвременнитѣ писатели³ да направи Македона синъ на Еака, навѣрно за да поласкае македонския царь или изобщо царския родъ и да ги свърже родствено съ македонското племе.

Schol. II. XIV 226 (Ven. B)⁴:

Μακεδῶν ὁ Δίωνος καὶ Αἰθυίας, κατέχων τὴν ὅλην Θράκην, ἀφ' ἑαυτοῦ Μακεδονίαν ὠνόμασε, γεννᾷ δὲ παῖδας δύο, Ἀμαθὸν καὶ Πίερον, ἀφ' ὧν τόποι τινὲς ἐν Μακεδονίᾳ. ἄκρως δὲ τόπους καὶ τὰς χώρας κατονομάζει.

Δίωνος καὶ Αἰθυίας] Nomina corrupta. In Ven. A est Διὸς καὶ Αἰθρίας. Διὸς καὶ Θυίας Lobeck, Agl. p. 325.

Schol. Townl.⁵:

Μακεδῶν ὁ Διὸς καὶ Αἰθυίας, κατέχων χώραν περὶ Θράκην, Μακεδονίαν ἀφ' ἑαυτοῦ προσηγόρευσεν. ἴσχει δὲ παῖδας δύο, Ἀμαθὸν καὶ Πίερον, [ἀφ'] ὧν αἱ πόλεις ἐν Μακεδονίᾳ.

Διὸς etiam A D Eust. Δίωνος B. Θυίας Lobeck. Αἰθρίας A D. [ἀφ'] addidit V. Beševliev.

Ven. A⁶:

Μακεδῶν ὁ Διὸς καὶ Αἰθρίας, κατασχὼν τὴν χώραν οὖσαν τῆς Θράκης, ἀφ' ἑαυτοῦ Μακεδονίαν προσηγόρευσεν. γήμας δὲ μίαν τῶν ἐγγχωρίων τεκνοῦται δύο παῖδας Πίερον καὶ Ἀμαθὸν, ἀφ' ὧν δύο πόλεις Πιερία καὶ Ἀμαθία ἐν Μακεδονίᾳ. ἡ ἱστορία παρὰ Μαρσύᾳ.

1) Arrian. *anab.* I 12, 1; Aelian. v. h. 12, 7; Plut. *Alex.* 15; Philostr. *heroic* 18. 15 и Diod. 17, 17. καὶ τοὺς μὲν τάφους τῶν ἡρώων Ἀχιλλέως τε καὶ Αἴαντος καὶ τῶν ἄλλων ἐναγίσμασι καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πρὸς εὐδοξίαν ἀνήκουσιν ἐτίμησεν. Почитането на Аяковия гробъ стои пакъ въ връзка съ Еакидския произходъ на Александра. Статията на Ch. Vellay, *Alexandre en Troade* въ сп. L'Acropole VI (1931) 119—128 ми е известна само отъ извадката въ Philolog. Wochenschrift 52, 21.

2) Arrian. *anab.* I 11, 8.

3) Ядката на Дионисовитѣ схолии принадлежи къмъ 4 или 5 в. сл. Хр., вж. W. Christ, *Geschichte der Griechischen Litteratur* 6 Aufl. v. W. Schmid и O. Stählin II 2. München 1925, 677. Обаче тѣ съдържатъ както извадки отъ по-стари съчинения, така и сведения отъ по-нови времена, срв. напр. схолия къмъ стихъ 322. Παννόνιοι] Βούλγαροι.

4) Scholia graeca in Homeri Iliadem ed. G. Dindorf. Oxford, 1875, t. IV.

5) Scholia etc. (Scholia Townleyana) ed. E. Maas. Oxford 1888, t. VI.

6) Scholia etc. t. II. Срв. Jacoby, F. Gr. Hist. II 739, fr. 13.

Приведенитѣ три текста стоятъ безспорно въ тѣсна връзка помежду си. Очевидно тѣ предаватъ една общо основа навѣрно нѣ парафразиранъ видъ. Споредъ изричното указание въ последния текстъ (ἡ ἱστορία παρὰ Μαρσύα.) тази общо основа е било едно мѣсто отъ едно съчинение на историка Марсиасъ. Старогръцката книжнина познава двама македонски историци съ име Марсиасъ (Μαρσύας): единъ отъ Пела (около 307 г.)¹ и другъ отъ Филипи (преди 168 г.).² Споредъ С. Müller³ въпросното мѣсто е взето отъ I книга на Μακεδονικά на Марсиасъ отъ Пела, а споредъ Phillipp⁴ отъ съчиненията на Марсиасъ отъ Филипи. Споредъ Jacoby⁵ обаче не може да се установи нито съчинението, нито на кого отъ двамата Марсиасовци принадлежи.

Докато тритѣ текста се схождатъ напълно по съдържание макаръ и съ малки отклонения въ отдѣлнитѣ изрази, то по отношение на имената на Македоновитѣ родители тѣ се разиждатъ значително. Споредъ Venetus В бащата е носилъ името Δίων, а споредъ Venetus А и Townleyanus — Ζεύς. Споредъ Ven. В и Town. майката се казвала Αἰθυία, а споредъ Ven. А — Αἰθρία. С. А. Lobesk въ Aglaophamus 325 е поправилъ, навѣрно подъ влияние на Stephanus Byzantinus⁶, Δίωνος въ Ven. В на Δίος, а Αἰθυίας въ Ven. В и Town. и Αἰθρίας въ Ven. А на Θυίας. Тѣзи поправки сж били възприети почти отъ всички издатели⁷. Обаче въпроснитѣ поправки ми се виждатъ неумѣстни поради следнитѣ съображения. Δίων не е нищо друго освенъ една друга форма на божеското име Ζεύς. Δίων стои въ сжщото езиково отношение спрямо известното божеско име Διώνη, както Ἡλεκτρούων къмъ Ἡλεκτρούνη, Λεύκων къмъ Λευκώνη, Πλούτων къмъ Πλουτώνη, Τρίτων къмъ Τριτώνη и пр. Богинята Διώνη, пъкъ представя, както е известно, женската половина на Ζεύς.⁸ Въ старата Додона тя се е почитала наредъ съ Ζεὺς Νάιος⁹. R. Meister¹⁰ пише: Wir finden auf griechischem Boden die starke Form dieses -en

1) Jacoby, F. Gr. Hist. II Kommentar, 480 f. RE XIV 1995 ff.

2) Jacoby, п. т. 481. RE XIV 1998 „jünger als Didymos“.

3) Scriptores rerum Alexandri Magni. Parisiis 1877, p. 42.

4) RE XIV 1999 „Aus diesem Grunde dürfte es sich auch empfehlen, an eine Versetzung der strittigen frg. 10, 13, 14 unter die des jüngeren zu denken“.

5) п. т. 481, 43 и при фрагментитѣ стр. 739.

6) S. v. Μακεδονία: ἡ χώρα ἀπὸ Μακεδόνοιο τοῦ Δίος καὶ Θυίας τῆς Δευκαλίωνος.

7) У Müller, op cit. въ текста стои Αἰθρίας, обаче въ app. crit. се забелязва: Καὶ Αἰθρίας] fortasse corruptum ex καὶ Θυίας и привежда като доказателство Steph. Byz.

8) Вж. RE V 878 „D. ist lautlich und sachlich das weibliche Gegenstück zu Zeus“. Roscher s. v. 1028 ff. P. Kretschmer, Einleitung in die Geschichte der Griechischen Sprache. Göttingen 1896, 91 и 161. O. Kern, Die Religion der Griechen I. Berlin 1926, 90, 182. Ul. v. Wilamowitz-Moellendorf, Der Glaube der Hellenen I. Berlin 1931, 227 f.

9) RE V 878.

10) Ueber die Namen: „Διώνη, Ζήν, Ζάν“ въ Ber. sächs. Gesellsch. d. Wiss. Phil.-Hist. Classe 1894, 200.

Stammes vertreten mit *o*-Färbung des Suffixvocal in *dīi-n*:- *Δίων, Διώνη, und mit *e*-Färbung in *dī-ēn*:- Ζήν. *Δίων, Διώνη waren die altdodonäischen Himmelsgötter; für den Namen *Δίων trat später Ζεύς Νάιος ein, der Name Διώνη erhielt sich. Освенъ това отъ *Ven. A* и *Town.* ясно личи, че Δίων е равно на Ζεύς. Поради това звездичката предъ Δίων у Meister трѣбва да падне. Servius¹ споменува единъ митиченъ лаконски царъ *Dion*, който навѣрво трѣбва да се отъждестви съ Зевсъ. Формата Δίωυ се крие сигурно и въ името на хероя Παυδίωυ.² И така Δίωυ представя едно друго название на бога Ζεύς и затова Δίωυος въ *Ven. B.* вм. Δίος въ *Ven. A* и *Town.* не измѣня съществено текста. И въ двата случая Македонъ е синъ все на Зевса.

Явява се сега въпросъ, кое отъ дветѣ имена, дали Δίωυ или Ζεύς е стояло въ архетипа на схолиитѣ, resp. въ текста на Марсиасъ. Тукъ сж възможни четири предположения. 1. У Марсиасъ е стояло Δίος, а въ архетипа, отъ гдето е преписанъ прѣко или непрѣко схолиятъ *Ven. B.*, е имало надъ или до Δίος (на бѣлото поле) прибавено отъ втора ржка Δίωυος. Въ последствие преписвачитѣ сж възприели Δίωυος, понеже сж мислили, че това име трѣбва да стои въ текста. 2. У Марсиасъ или въ архетипа на *Ven. B.* името Δίος е било написано така, че е давало възможностъ да се чете и като Δίωυος. Но и въ двата случая остава необяснимо, защо преписвачтъ е предпочелъ да вмъкне въ текста много малко познатото име Δίωυ предъ всеизвестното Ζεύς. 3. У Марсиасъ е стояло Δίωυος, а въ архетипа на *Ven. A.*, resp. *Town.* надъ или до името Δίωυος е било прибавено отъ втора ржка Δίος, за да обясни рѣдкото име Δίωυος. Въ последствие преписвачитѣ сж вмъкнали въ текста по-известното за тѣхъ име Δίος. 4. У Марсиасъ или въ архетипа на *Ven. B.* resp. *Town.* името Δίωυος е било написано така, че е давало възможностъ да се чете като Δίος. Преписвачитѣ сж възприели по-известното име Δίος.

Мжчно може да се каже, коя отъ тѣзи четири възможности е най-вѣроятна. Обикновено се приема, че схолиитѣ *Ven. A.* и *Town.* предаватъ по-добре първоначалвия текстъ отколкото схолиятъ *Ven. B.* Обаче изхождайки отъ принципа за *lectio difficilior* би трѣбвало да се приеме като по-вѣроятно Δίωυος. Въ всѣки случай азъ смѣтамъ за изключена възможността Δίωυος да представлява една най-обикновена ржкописна грѣшка на преписвача.

Както се изтъкна вече по-горе, майката на Македонъ се е казвала споредъ *Ven. A.* Αἰθρία, а споредъ *Ven. B.* и *Town.* Αἰθρία. И тукъ се поражда въпросътъ, какво точно е стояло въ първо-

1) Serv. in Verg. ecl. VIII 30 „Dion rex Laconiae fuit, qui habuit Iphiteam Prognai filium etc.“ Срв. RE V 834. Roscher s. v. 1028. H. Usener, *Götternamen*. Bonn 1896, 36. A. B. Cook, *Zeus*, II 1 Cambridge 1925, 353.

2) Usener, op. cit. 61 ff. Wilamowitz, op. cit. 258 Anm. 2.

началния текстъ и въ какво отношение стоятъ тѣзи две имена по между си. Lobesk въ *Aglaophamus* 325¹ е поправилъ *Aĩðpía* resp. *Aĩðυια* на *Θυία*, понеже е приемалъ навѣрно както Müller,² че въ архетипа на схолиитѣ е било написано *καιαιθυιας* вм. *καιθυιας* т. е. дитография на *αι* отъ *καί*. За съжаление текстовата история на Хомеровитѣ схолии не ни е никакъ позната, нито знаемъ въ какво точно отношение стоятъ по между си схолиитѣ *Ven. A*, *Ven. B* и *Town*. Но въ всѣки случай, струва ми се, мжчно може да се допусне, че по отношение на въпросното мѣсто и тритѣ схолии сж имали една и сжща подлога и че името *Θυία* е било вече развалено въ тази обща подлога.

Противъ едно подобно схващане говорятъ преди всичко различнитѣ форми *Δίος* и *Δίωυος*, *Aĩðpίας* и *Aĩðυίας*, а сжщо така и отдѣлнитѣ изрази, които не се съвпадатъ въ отдѣлнитѣ схолии и които очевидно сочатъ на две различни основи resp. редакции. Следователно въпросното име ще е започвало по всѣка вѣроятностъ и въ дветѣ подлоги все съ сричката *ΑΙ*. А въ такъвъ случай трѣбва да се приеме, че и въ първоначалния текстъ — Марсиасъ, отъ гдето схолиитѣ сж почерпали сведенията си за Македонъ, името на Македонъвата майка ще да е започвало съ сричката *ΑΙ*. Но, докато дветѣ предадени имена *Aĩðpía* и *Aĩðυια* се съвпадатъ напълно по отношение на първитѣ три букви *Aĩð-*, то по отношение на четвъртата тѣ се разиждатъ.

Това различие може да се обясни по два начина. 1. Въ първоначалния текстъ въпросното име е гласѣло *Aĩðpía* (или *Aĩðυια*). Обаче преписвачътъ resp. ексцерпторътъ е прочелъ погрѣшно четвъртата буква и затова е написалъ въ преписа *Aĩðυια* (или *Aĩðpια*). Тази възможностъ е малко вѣроятна и може да се приеме само при липса на друга по-вѣроятна. 2. *Aĩðυια* е дублетна форма на *Aĩðpía*, както *Δίωυ* на *Ζεύς*. Една отъ дветѣ форми е стояла въ архетипа на схолиитѣ, но въ единъ отъ посетнешнитѣ преписи е била замѣнена поради неизвестна причина съ другата. Това предположение обаче може да се приеме само, ако *Aĩðυια* е била наистина друга форма на *Aĩðpía*.

Споредъ Eustathius (ad. Od. I 22. 1385 *παρὰ τὸ αἶθω τὸ λάμπω. ἀφ' οὗ καὶ ὁ αἶθ-ῆρ Ζεύς. καὶ αἶθpία ἢ κατ' αὐτὸν εὐδία, καὶ τὸ αἶθpιον. καὶ ὁ ἀστῆρ δέ. καὶ τὸ ἄστρον, καὶ αἶθυια ὡς εἰκὸς παρὰ Λυκόφρονι Ἀθηναῖ, ἢ φωσφόρος*)³ *Aĩðυια* значи *φωσφόρος* и има сжщия коревъ както *αἶθω*, *αἶθ-ῆρ*, *αἶθpία*. Това тълкуване Евстатий го е заелъ сигурно отъ по-старата гръцка книжнина.⁴ Името пъкъ *Aĩðpía* произлиза очевидно отъ *αἶθ-ῆρ*. Следователно за древ-

1) Това мѣсто ми е известно само по цитатъ.

2) Вж. заб. 7 на стр. 20.

3) Срв. Fr. Pfister, *Reliquiencult im Altertum*. Giessen 1909, 17.

4) Че и древнитѣ сж схващали така името *Aĩðυια* може да се заключи отъ епитета на Атина *Aĩðυια* вж. заб. 6 на стр. 23. Този епитетъ едва ли може да се отдѣли отъ представата за Атина като *αἶθ-ῆρ* или *ἄῆρ* и епитета **Αγλαυρος*, вж. O. Gruppe, *Griechische Mythologie und Religionsgeschichte* Bd. II München 1905, 1197.

нитъ¹ тѣзи две имена сж били равнозначещи, т. е. Αἰθυῖα е било дублетна форма на Αἰθρία, както Δίων на Ζεύς.

Този изводъ ни дава право да направиме следнитъ заключения. Въ архетипа на Ven. A е стояло Δίδς καὶ Αἰθρίας, а въ архетипа на Ven. B и Town.² Δίωνος καὶ Αἰθυίας. Преписвачътъ на Town. е замѣнилъ Δίωνος на подлогата съ Δίδς въ преписа. Мжчно може да се каже, какво точно е стояло въ общия изворъ на тритъ вида схолии. Азъ съмъ наклоненъ да приема, че въ извора е стояло Δίδς καὶ Αἰθρίας. Въ архетипа на схолиитъ Ven. B и Town. обаче тѣзи две имена сж били обяснени или замѣнени въ последствие съ дублетнитъ форми Δίωνος и Αἰθυίας.

Въ старогръцката митология, до колкото тя е позната, името Αἰθρία не се срѣща.³ Но, като се изхожда отъ значението на думата αἰθρία свѣтло, ясно небе, може да се предположи съ голѣма вѣроятностъ, че въ гръцката или македонската⁴ религия е съществувала една богиня или персонификация на хубавото ясно небе подъ името Αἰθρία покрай Атина, която обикновено се е смѣтала за богиня на ясното небе.⁵

Името пъкъ Αἰθυῖα е известно само като епитетъ на Атина.⁶ Обикновено то се отъждествява съ αἰθυῖα чайка,⁷ обаче много по-вѣроятно изглежда мнението на Евстатий, че Αἰθυῖα идва отъ αἰθω и означава Ἀθηνᾶ φωσφόρος.⁸ Подъ Ἀθηνᾶ Αἰθυῖα навѣрно трѣбва да се разбира Атина като богиня на свѣтлината, или по-добре на свѣтлото ясно небе. Въ такъвъ случай Αἰθρία и Αἰθυῖα се сходятъ не само етимологично, но и по значение. Дори много вѣроятно е, че и Αἰθρία е било сжщо така единъ епитетъ или хипостаза на Атина.⁹ Забележително е, че около сжщото време, когато Марсиасъ отъ Пела е писалъ, въ македонскитъ монети особено отъ епохата на Антигонъ Гонатасъ

1) И модернитъ сж наклонни да виждатъ въ Αἰθυῖα понятието αἰθω вж. Boisacq. s. v. H. Hirt, *Handbuch der griech. Laut- und Formenlehre* II Aufl. Heidelberg. 1912, 277.

2) Схолиитъ Ven. B и Town. сж преписани отъ една обща подлога, вж. RE s. v. Scholion, Sp. 635. „Dass aber beide (T. B.) auf ein gemeinsames Archetypum unmittelbar zurückgehen, beweist das Fehlen der Scholion in B. T. zu I 266—299.

3) Добре известно е обаче името Αἰθρα или Αἰθρη дъщеря на царъ Питей, съпруга на Егей и майка на Тезей, вж. Roscher s. v. Дали има нѣкаква връзка между Αἰθρία и Αἰθра освенъ етимологическата поради липса на други даини не може да се установи.

4) Hesych. αἰθραία· αἰθρία. Μακεδόνες. Може би тази глоса стои въ връзка съ македонската религия и трѣбва да се свържи съ горното божество.

5) Вж. L. Preller. *Griechische Mythologie* 4 Aufl. v. C. Robert I 1. (Berlin 1887) 184. Gruppe op. cit. 1196, 3 f. Roscher I 675 ff.

6) Pausan. I 5, 3; 41, 6 ἐτάφη Πανδίων ἐν Αἰθυίας Ἀθηνᾶς καλουμένης σκοπέλφ. Lykophr 359. Срв. F. Pfister, op. cit. 17. Дали нѣма нѣкаква връзка между Πανδίων и Ἀθηνῆ Αἰθυῖα отъ една страна и Δίων и Αἰθυῖα отъ друга страна?

7) Вж. Gruppe op. cit. 844, и 8 сжщо RE II 1969, no 1994.

8) Вж. заб. 3 на стр. 22.

9) Вж. Gruppe op. cit. 834.

и неговитѣ приемници се явява Атина изобразена съ щитъ въ лѣвата ржка и съ свѣткавица въ дѣсната, т. е. като богиня на грамотевицата или изобщо на времето.¹ Азъ съмъ наклоненъ да виждамъ въ случая нѣкаква връзка между родословието и монетнитѣ изображения. Но и извънъ това, както се вижда отъ сведенията на старитѣ писатели, Атина е била на голѣма почитъ въ Пела, геср. Македония.²

Наистина Атива като Παλλάς, Παρθένος и др. е богиня девственица, обаче като Ἀγλαυρος, Ἀερόπη, Ἀστυόχη, Γοργώ и пр.³ тя е майка на много херои. Затова Атина като Αἰθρία или Αἰθρία е могла лесно да бжде представена и като майка на Македонъ. И така споредъ родословието на Марсиасъ епонимътъ на македонцитѣ Македонъ е билъ синъ на Зевса и Айтрия, богиня на свѣтлото, ясно небе.

Марсиасъ е създалъ това родословие безспорно съ опредѣлена цель. Както е известно, Деметрий Полиоркетъ синътъ на Антигонъ Монофталмосъ е изгонилъ презъ 307 г. Деметрия Фалеронски отъ Атина и е възстановилъ демокрацията. Заради това дѣло той и неговиятъ баща сж били почетени отъ страна на атинския народъ съ най-голѣми почести. Тѣхнитѣ златни статуи сж били поставени до тѣзи на Хармодий и Аристогитонъ, издигнати имъ били олтари като на „спасители“ (Σωτῆρες) и две нови фили били наречени на тѣхно име Ἀντιγονίς и Δημητριάς.⁴ Навѣрно въ свръзка съ това събитие Марсиасъ е поставилъ въ родствени отношения македонцитѣ съ атинцитѣ чрезъ Αἰθρία, която той, свързвалъ било съ Атина било съ Αἰθρη майката на Тезея. Въ такъвъ случай авторътъ на това родословие може да бжде само Марсиасъ отъ Пела.⁵

Едно друго родословие ни предава Diodor. I 18. 1 τῷ δ'οὖν Ὀσίριδι συνεστρατεύσθαι δύο λέγουσιν υἱοὺς Ἀνουβὶν τε καὶ Μακεδόνα, διαφέροντας ἀνδρεία. ἀμφοτέρους δὲ χρήσασθαι τοῖς ἐπισημοτάτοις ὅπλοις ἀπὸ τινων ζώων οὐκ ἀνοικείων τῇ περὶ αὐτοὺς εὐτολμίᾳ· τὸν μὲν γὰρ Ἀνουβιν περιθέσθαι κυνῆν, τὸν δὲ Μακεδόνα λύκου προτομήν. 20, 3. καὶ Μακεδόνα μὲν τὸν υἱὸν ἀπολιπεῖν βασιλέα τῆς ἀπ' ἐκείνου προσαγορευθείσης Μακεδονίας.

Eitrem въ RE XIV 637 мисли, че zweifelsohne operiert die Erfindung des M. mit dem Pelasgersohne Lykaon „dem Wolfsmanne“. Обаче това предположение е неприемливо. Защото е много съмнително, дали единъ такъвъ външенъ белегъ, какъ

1) Preller-Robert op. cit. 215. Roscher I 677.

2) W. Baerge, *De Macedonum sacris* p. 27 sqq.

3) RE II 2004 f. и Fr. Pfister въ Bursians Jahresb. Supplb. 229 (1930), 130.

4) Вж. Diodor. XX 46 и Plut. *Demetr.* 10.

5) Suid. s. v. Μαρσύας Περιάνδρου Πελλαῖος· ἱστορικός (οὗτος δὲ ἦν πρότερον γραμματοδιδάσκαλος) καὶ ἀδελφὸς Ἀντιγόνου τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος, σύντροφος δὲ Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως.

вото е украшението λύκου проторή, е могло да даде поводъ за една подобна връзка.¹ За да се свърже Македонъ съ Осирисъ сж играли роля много по-дълбоки причини.

Въ текста, които предхожда непосредствено приведеното мѣсто, както и въ този, който следва следъ него, Диодоръ разказва почти изключително за Осириса като Дионисъ, за неговия походъ изъ света и за атрибутитѣ на тѣзи два бога. Въ I 15, 6 той привежда доказателства, че родното мѣсто на Диониса *Нуса* е било въ Египетъ. А на I 11, 3 и 13, 5 сжщиятъ пише: τῶν δὲ παρ' Ἑλλήσι παλαιῶν μυθολόγων τινὲς τὸν Ὅσιριν Διόνυσον προσονομάζουσι и τὸν μὲν Ὅσιριν μεθερμηνεύμενον εἶναι Διόνυσον. Значи този Осирисъ, за който става дума въ въпросното мѣсто, не е никой другъ освенъ Дионисъ. Отъждествяването на Диониса съ Осириса е много старо. Вече Херодотъ въ II 144, 2 казва, че Ὅσιρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατὰ Ἑλλάδα γλώσσαν, сжщо 42, 2.² Следователно споредъ приведеното мѣсто отъ Диодора Македонъ е билъ синъ на Дионисъ-Осириса. А като се има предъ видъ голѣмото разпространение на Дионисовия култъ въ Македония, гдето той изглежда да е билъ всенароденъ,³ то съвсемъ естествено се явява македонцитѣ, които сж минавали за Дионисови поклоници κατ' ἐξοχήν, да бждатъ смѣтани и за Дионисови потомци. Свързването на Македона съ Осириса е станало, както Baеge⁴ съ право се досѣща, въ времето на Птолемеевцитѣ, когато Дионисъ билъ обявенъ за: тѣхенъ родоначалникъ, срв. Theophilus *Ad Autolyc.* II p. 94 Ἀλλὰ καὶ Σάτυρος, ἱστορῶν τοὺς δῆμους Ἀλεξανδρέων, ἀρξάμενος ἀπὸ Φιλοπάτορος τοῦ καὶ Πτολεμαίου προσαγορευθέντος, τούτου μηνύει Διόνυσον ἀρχηγέτην γεγονέναι. Διὸ καὶ [suppl. τὴν Διονυσίαν] φυλὴν ὁ Πτολεμαῖος πρώτην κατέστησεν.⁵

Самото предание обаче, че Македонъ е синъ на Диониса, е навѣрно много по-старо. Плутархъ въ съчинението си *Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς* 10 I влага въ устата на Александра Велики думитѣ: νῦν δὲ σύγγνωθι, Διόγενες, Ἡρακλέα μιμούμαι⁶ καὶ Περσέα ζηλῶ, καὶ τὰ Διονύσου μετιὼν ἔχνη,⁷ θεοῦ Γενάρχου καὶ Προ-

¹) Споменатитѣ отъ Eitrem Schol. Tzetz. χιλ. IV 333 въ Anecd. Oxon. III 357, 30 както и Ed. Meyer Aeg. Ztschr. XLI (1904) 100 ff ми бѣха недостъпни. Вж. сжщо A. Wiedemann, *Herodots zweites Buch*. Leipzig 1890, 295.

²) Подробно за това отъждествяване вж. Gruppe 1419 ff.

³) Baеge 77 sq. и *Revue de l'histoire des Religions*, t. LXIX 225.

⁴) Op. cit. 159: Aegyptii post Lagidarum imperium Macedonum sibi vindicasse videntur. Сжщо Abel, *Makedonien u. s. w.* 96, Anm. 4.

⁵) Вж. C. Müller FHG III 164, 21. Това мѣсто е останало неизвестно на Baеge. Срв. Gruppe II 1516 Anm. 4. и H. Berve, *Das Alexanderreich auf prosopographischer Grundlage II*. München 1926, 329 ff.

⁶) Срв. Strab. III 5 p. 171. Ἀλέξανδρος δὲ τῆς Ἰνδικῆς στρατείας δριαβωμοὺς ἔδετο ἐν τοῖς τόποις, εἰς οὓς ὑστάτους ἀφίκετο τῶν πρὸς ταῖς ἀνατολαῖς Ἰνδῶν, μιμούμενος τὸν Ἡρακλέα καὶ τὸν Διόνυσον.

⁷) Срв. Arrian. *An.* V 1, 1. Ἐν δὲ τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἦντινα μεταξὺ τοῦ τε Κωφῆνος καὶ τοῦ Ἰνδοῦ παταμοῦ ἐπῆλθεν Ἀλέξανδρος, καὶ Νῦσαν πόλιν ψκίσθαι

πάτορος, βούλομαι πάλιν ἐν Ἰνδία νικῶντας Ἑλληνας ἐγχορεύται.¹ Ad. Reinach въ рецензията върху дисертацията на W. Baege, *de Macedonum sacris* тълкува израза θεοῦ Γενάρχου καὶ Προπάτορος като (il < Dionysos > passe pour) Génarchos et Propatôr du roi.² Това тълкуване може да се подкрепи съ 21 фрагментъ на перипатетика Satyros:³ Λέγει οὖν ὁ Σάτυρος οὕτως. „Διονύσου καὶ Ἀλθαίας τῆς Θεστίου γεγενῆσθαι Δηιάνειραν τῆς δὲ καὶ Ἡρακλέους τοῦ Διὸς, οἶμαι, Ὑλλον, τοῦ δὲ Κλεόδημον (1. Κλεοδαῖον), τοῦ δὲ Ἀριστόμαχον, τοῦ δὲ Τήμενον, τοῦ δὲ Κεῖσον, τοῦ δὲ Μάρωνα, τοῦ δὲ Θέστιον, τοῦ δὲ Ἀκοὸν, τοῦ δὲ Ἀριστοδαμίδα, τοῦ δὲ Κάρανον, τοῦ δὲ Κοινόν, τοῦ δὲ Τυρίμμαν, τοῦ δὲ Περδίκκαν, τοῦ δὲ Φίλιππον, τοῦ δὲ Ἀέροπον, τοῦ δὲ Ἀλκέταν, τοῦ δὲ Ἀμόνταν κτλ.“

Обаче противъ това тълкуване говорятъ следнитѣ съображения. Съ изключение на приведеното мѣсто отъ Плутарха въ никой изворъ Александъръ Велики не се означава като потомъкъ на Диониса, а винаги като потомъкъ на Херакла или Еака, напр.: *Agian. An.* II 5, 9. αὐτὸς δὲ (scil., Ἀλέξανδρος) ἀπ' Ἀργούς τῶν Ἡρακλειδῶν εἶναι ἡξίου. III 3, 2. Ἀλεξάνδρῳ φιλοτιμία ἦν πρὸς Περσέα καὶ Ἡρακλέα, ἀπὸ γένους τε ὄντι τοῦ ἀμφοῖν. VI 3, 2. ἐπὶ δὲ Ἡρακλεῖ τε τῷ Προπάτορι σπείσας или *Plut. de Alexandri M. fort. aut virt.* II 2 (Ἀλέξανδρος) ἔχων τέχνην προγονικὴν ἀπ' Αἰακιδῶν, ἀφ' Ἡρακλέους. Отъ друга страна изразътъ τὰ Διονύσου μετιὼν ἔχνη (scil., ἐν Ἰνδία) въ разглежданото Плутархово мѣсто съответства по-скоро на βούλομαι πάλιν ἐν Ἰνδία . . . Ἑλληνας ἐγχορεύσαι. Всичко това навежда на мисълта, че Διόνυσος въ нашия случай ще да е билъ θεὸς Γενάρχης καὶ Προπάτωρ на Ἑλληνες = Μακεδόνες, а не на Александра resp. на македонския царски родъ. На едно подобно тълкуване думата γενάρχης не противоречи, понеже и тя може да има значението родоначалникъ на народъ както γένος — на народъ, напр. *Herodot.* I 56.

Ако това предположение е вѣрно, въ такъвъ случай свързането на Македонъ съ Осирисъ — Диониса у Диодора нѣма да бжде нѣщо съвсемъ ново, а ще представя само едно видоизмѣнение на едно по-старо предание. Но, ако въпрѣки всичко Плутарховото мѣсто трѣбва да се разбира въ смисълъ, че Александъръ Велики се е означавалъ и като потомъкъ на бога Диониса, то и тука ще имаме сжщото явление както по-горе при Еака: родоначалникътъ на царския родъ да се смѣта вторично и за родоначалникъ на самия народъ.

λέγουσι· τὸ δὲ κτίσμα εἶναι Διονύσου. V 2, 5, Ἀλέξανδρον δὲ πόθος ἔλαβεν ἰδεῖν τὸν χῶρον, ὅπου τινὰ ὑπομνήματα τοῦ Διονύσου οἱ Νυσαῖοι ἐκόμπαζον, κ. т. λ. За локализирането на *Nusa* въ Индия вж. FHG II 416₂₁, *Diodor.* II 38, III 63. *Curt.* VIII 10, 12 и др.

1) *Moral.* II p. 422. ed. Bernardakis.

2) Вж. *Revue de l'histoire des Religions* t. LXIX 255 sq. Срв. сжщо Г. И. Кацаровъ, *Царь Филипп II Македонски*. София 1922, 103.

3) C. Müller FHG. III 164, 21.

Отъ разгледанитѣ до тукъ родословия рѣзко се отдѣлятъ по значение и естество родословието, което ни е предадено въ Аполодоровата библиотека, и неговитѣ по-сетнешни видоизмѣнения. Ето какъ гласятъ тѣзи родословия въ съчиненията, гдето ги намираме:

Apollodori bibliotheca III 8, 1. τούτου (scil. Πελασγοῦ) καὶ τῆς Ὠκεανοῦ θυγατρὸς Μελιβοίας, ἣ καθάπερ ἄλλοι λέγουσι νύμφης Κυλλήνης παῖς Λυκάων ἐγένετο, ὃς βασιλεύων Ἀρκάδων ἐκ πολλῶν γυναικῶν πεντήκοντα παῖδας ἐγέννησε· Μελαινέα Θεσπρωτὸν Ἑλικά Νύκτιμον Πευκέτιον, Κάκωνα Μηκιστέα Ὀπλέα Μακαρέα Μάκεδνον, κτλ.

Aeliani de natur. anim. X 48. Λυκάωνι τῷ βασιλεῖ τῆς Ἠμαθίας γίνεται παῖς, ὄνομα Μακεδών, ἐξ οὗ καὶ ἡ χώρα κέκληται μετὰ ταῦτα, τὸ ἀρχαῖον ὄνομα οὐκέτι φυλάξασα. Τούτῳ δὲ ἄρα παῖς ἀνδρείος ἦν καὶ κάλλει διαπρεπής, Πίνδος ὄνομα ἦσαν δὲ οἱ καὶ ἄλλοι παῖδες, κτλ.

Stephan. Byzant. s. v. Ὠρωπὸς... κέκληται ἀπὸ Ὠρωποῦ τοῦ Μακεδόνοιο τοῦ Λυκάονος.

Следователно споредъ Аполодоровата библиотека хероятъ епонимъ е носилъ името Μάκεδνος и е билъ синъ на Ликаонъ, царъ на аркадитѣ. А споредъ Елиянъ и Стефанъ Византийски той се е наричалъ Μακεδών, а баща му Ликаонъ само споредъ Елияна, е билъ царъ на Ематия. Обаче едва ли може да става споръ върху това, чѣ Аполодоровата библиотека предава най-точно първоначалния видъ на въпросното родословие. Споредъ най-старото предание запазено у Хесиода Ликаонъ е царъ на Аркадия,¹ а не на Ематия. И до колкото може да се заключи отъ достигналитѣ до насъ извори Ликаонъ е билъ смѣтанъ презъ цѣлата древностъ за аркадски царъ. Единственъ Елиянъ го представя за царъ на Ематия. За правотата пъкъ на името Μάκεδνος, което не е нищо друго освенъ известното отъ Хомера прилагателно μακεδνός,² говори обстоятелството, че го-

1) Вж. *Strabo* V 2, 4. τῷ δ' Ἐφόρῳ τοῦ ἐξ Ἀρκαδίας εἶναι τὸ φύλον τοῦτο ἤρξεν Ἡσίοδος. φησὶ γάρ

Υἱέας ἐξεγένοντο Λυκάονος ἀντιθέοιο,
ὃν ποτὲ τίκτε Πελασγός (fr. 44 Rzsch³).

срв. *E. d. Meyer, Forschungen zur alten Geschichte I* (Halle 1892) 53 ff. RE XIII 2248 ff.

2) Различието въ ударението не говори за две отдѣлни думи. Напротивъ то е едно доказателство въ повече, че се касае за една и сѣща дума и че Μάκεδνος е била първоначалната форма на името на Ликаоновиия синъ. Защото, както е известно, въ гръцки прилагателнитѣ, когато се употребятъ като лични имена, промѣнятъ мѣстото на ударението, до колкото позволява закона за трисричието, напр. γλαυκός, но Γλαῦκος, вж. *A. Debrunner, Griechische Wortbildungslehre*. Heidelberg 1916. § 26. I. Vendryes, *Traité d'accentuation grecque*. Paris 1929, § 185. За Ликаоновитѣ синове и за Македносъ сравни още *U. l. -v. Wilamowitz-Moellendorf, Pherekydes* въ *Sitzungsberichte der Preuss. Akademie der Wissenschaften*. Jahrg. 1926 Phil.-hist. Klasse. Berlin 1926. 143 ff.

лѣма часть отъ имената на Ликаоновитѣ синове сж произведени отъ прилагателни, напр.: Μαίναλος, Μακαρεύς, Μελαινεύς Μηκιστεύς, Καρτέρων и др. т. е. тѣ сж отъ вида на т. н. *redende Namen*.

Възъ основа на Аполодоровата библиотека и на Елияна може да се установи следната родословна верига: Πελασγός — Λυκάων — Μάκεδνος — Πίνδος. Това родословие стои въ тѣсна връзка съ втората половина на 56 глава въ I книга на Херодотовитѣ истории, която поради своята важността заслужава да се приведе изцѣло. (Κροῖσος) ἱστορέων δὲ εὗρισκε Λακεδαιμονίους τε καὶ Ἀθηναίους προέχοντας, τοὺς μὲν τοῦ Δωρικοῦ γένεος, τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν τὰ προκεκριμένα, ἐόντα τὸ ἀρχαῖον τὸ μὲν Πελασγικόν, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μὲν οὐδαμῇ κω ἐξεχώρησε, τὸ δὲ πολυπλάνητον κάρτα. ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλέος οἶκε γῆν τὴν Φθιώτιν, ἐπὶ δὲ Δώρου τοῦ Ἑλλήνος τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαντε καὶ τὸν Ὀλυμπον χώραν, καλεομένην δὲ Ἰστιαίωτιν. ἐκ δὲ τῆς Ἰστιαιώτιδος ὥς ἐξάνεστη ὑπὸ Καδμείων, οἶκε ἐν Πίνδῳ Μακεδνὸν καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὖτις ἐς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως ἐς Πελοπόννησον ἐλθὼν Δωρικὸν ἐκλήθη. Срв. още Herod. VIII 43 Δωρικὸν τε καὶ Μακεδνὸν ἔθνος ἐξ Ἐρινεοῦ τε καὶ Πίνδου. Начинътъ, по който се опредѣля времето, когато сж станали тѣзи събития, показва, че ние се намираме тукъ не на историческа, а на митическа почва. Думитѣ пъкъ (οἶκε) ἐν Πίνδῳ Μακεδνὸν καλεόμενον стоятъ явно въ свръзка съ името на Ликаоновия синъ Μάκεδνος и съ това на Македновия синъ Πίνδος. Споредъ Павзаний¹ всички Ликаонови синове сж основали градове и сж станали тѣхни херой-епоними. Въ такъвъ случай Μάκεδνος ще бжде епонима на Херодотовия Μακεδνὸν ἔθνος въ Пиндѣ (ἐν Πίνδῳ), което пъкъ както се досѣща съ право Н. Stein,² е градътъ Πίνδος на едноимена рѣка при Парнасъ, а не планината Пиндъ въ Тесалия, както го тълкуватъ всички изследвачи. А споредъ запазеното у Елияна предание³ хероятъ-епонимъ на рѣката Пиндъ е билъ **Македновия** синъ Πίνδος.

Явява се сега въпросъ, дали има нѣкаква връзка между Херодотовия Μακεδνὸν ἔθνος и по-сетнешнитѣ Μακεδόνες. Нѣкои⁴ отъ съвременитѣ учени сж наклонни да смѣтатъ тѣзи два народа за единъ и сжщи. Обаче Херодотъ, който едничкъ споменува Μακεδνὸν ἔθνος, не го отъждествява съ македонцитѣ. А едва ли може да се допусне, че той не е могълъ да знае или да съзре връзката между Μακεδνὸν ἔθνος и Μακεδόνες при наличността на голѣмото, очевидно съзвучие между тѣзи две имена,

1) VIII 4, 1 Νύκτιμος μὲν γὰρ πρεσβυτάτος τε ἦν καὶ εἶχε τὸ πᾶν κράτος, οἱ δὲ ἄλλοι παῖδες τοῦ Λυκάονος πόλεις ἐνταῦθα ἐκτιζον ἑνθα ἐκάστω μάλιστα ἦν κατὰ γνώμην.

2) Вж. Herodotos erkl. v. H. Stein I Bd. 6 Aufl. Berlin 1901, 64, 15 и V, 32. Срв. Strabo IX 4, 10.

3) Aelian. de nat. anim. X 48.

4) Напр.: K. J. Beloch, Griechische Geschichte Bd. IV 1. Berlin 1925, S. 9. Ed. Meyer, Geschichte des Altertums II 1². Berlin 1928 S. 273 и др.

ако наистина е имало такава връзка. Противъ отъждествяването на двата народа говори сжщо така и обстоятелството, че жилищата на Макеδώνυ ἔθνος сж били въ сжщностъ при Парнасъ, докато македонцитъ по всъка вѣроятностъ сж се спуснали въ Македония отъ северъ resp. северозападъ къмъ югъ resp. югоизтокъ, а не обратно.¹ Нахлуването на македонцитъ е станало въ една сравнително доста късна епоха, понеже Илиядата още не познава македонци въ Македония, та споменътъ за едно евентуално преселение на македонцитъ отъ срѣдна Гърция въ Македония би могълъ лесно да се запази у гъцитъ.

Най-сетне и самата езикова анализа на дветъ имена не говори въ полза на тѣхното сближаване или отъждествяване. Преди всичко Макеδώνυ у Херодота и на дветъ мѣста, гдето се срѣща, е прилагателно,² както това ясно личи отъ Δωρικὸς, съ което прилагателно то е съчетано въ израза Δωρικόν τε καὶ Μακεδόνυ ἔθνος или въ Макеδόνυ (scil. ἔθνος) καλεόμενον Δωρικὸν ἐκλήθη. Макеδνός пъкъ като прилагателно не принадлежи къмъ Макеδών, отъ което прилагателнитъ гласятъ: Макеδονικός (Herod. VII 131, Xen. Hell. V 2, 43, Plut. Pyrrh. 2), Макеδόνιος (Herod. VII 9, като име Anth. IX 275, Μακηδόνιος Anth. IX 649), Макеδονίς γῆ Herod. VII 127, Макеδονίτις Aelian. de nat. anim. XV 20, Макеδών γῆ Anth. VII 45., а е едно и сжщо съ Хомеровото прилагателно μακεδνός „високъ“ срв. Homer. Od. VII 106 и Nikandr. Th. 472. Следователно μακεδνόν ἔθνος ще е означавало първоначално „високъ народъ“ т. е. народъ отъ високи, снажни хора. Това значение съ течение на времето, когато прилагателното μακεδνός е излѣзло отъ употреба отъ всѣкидневната речъ, е било забравено и μακεδνός е било смѣтнато за народностно име, на което е било създадено и особенъ херой-епонимъ Μάκεδνος. Прилагателното μακεδνός е образувано отъ основа μακεδ- и суфиксъ -νός, срв. напр.: ἀγνός, δεινός, γυμνός, σεμνός παιδνός, лат. dignus и др.³ и принадлежи по корень къмъ групата μακρός, μήκος, περι-μήκης, περι-μήκετος, μηκεδανός.⁴ Коренътъ μακ- е билъ удълженъ съ суфикса -ετ- както μηκ- въ περι-μήκ-ετ-ος, който суфиксъ се явява въ думитъ като: ἀργής (у Хомера ἀργήτα, ἀργῆτι покрай ἀργέτα, ἀργέτι), но ἀργός, πένης, но πενία, ἔχης и пр.⁵ Къмъ така удължената основа е билъ прибавенъ суфиксътъ -νός, предъ който обаче -τ- е минало въ -δ-, както е въ πελιδνός срещу πελιτνός.

1) Г. И. Кацаровъ, *Царь Филипп II Македонски*. София 1922, 38 н сл.

2) Споредъ L. Heidemann, *Zum ethnischen Problem Griechenlands*, Programm. Berlin 1914, 17. „E. Mass erklärt ihn als Adjektivum mit der Endung -νός“, но где?

3) A. Debrunner, *Griechische Wortbildungslehre*. Heidelberg 1917, § 316.

4) Вж. сжщо Boisacq, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*, Heidelberg — Paris 1907 ff. s. v.

5) Вж. H. Hirt, *Handbuch der griech. Laut-und Formenlehre*, II Aufl. Heidelberg 1912, 379 f. K. Brugmann, *Griechische Grammatik*, Aufl. v. A. Thumb. München 1913, 233.

Споредъ Hoffmann¹ основата на прилагателното μακεδνός е μακεδν- и представя по-низката степен на основата μακεδον-, отъ която е образувано народностно име Μακεδόνες. Това мнение обаче, макаръ да е възприето отъ много учени,² е явно погрѣшно по простата причина, че Μακεδόνες трѣбва да се раздѣли на Μακεδ- и -όνες, както това добре личи отъ голѣмия брой народностни имена образувани по сѣщия начинъ, напр.: Ἀρύμονες, Breones, Βυλλίονες, Κίκονες, Μαίονες, Μυρμιδόνες, Παίονες, Παφλαγόνες, Πηλαγόνες, Χαόνες и др. Че това име наистина така трѣбва да се разчлени, се вижда още отъ страничната форма за македонецъ Μακέτας, Μακέτης.³ Тази форма съдържа сѣщия елементъ Μακετ-, който се крие и въ Μακεδ-ών. Споредъ Kretschmer⁴ омекчаването на tenuis -t- въ media -d- въ Μακεδών срещу Μακέτας се дължи на промѣната на ударението и може да се сблужи съ подобни явления въ месапийски: „Xonetθihi (Fabretti n. 2995_{4.5}), Gen. Sg. des Patronymikons *Xonetθes = Xoneties lässt einen von Χών abgeleiteten Namen *Χωνέτας erschliessen, zu welchem sich mess. Xonedon (Gen. Xonedonas Fabr. 2095₃) verhält, wie Μακεδών zu Μακέτας; vgl. ferner Baledonas neben Baletθihi“. Че действително съ илирийски трѣбва да се обясни тази промѣна, се вижда още отъ обстоятелството, че почти всички народностни имена образувани съ суфиксъ -ων, -ονες се намиратъ въ трако-илирийски области.⁵ Дали основата Μακετ- въ Μακεδών има нѣкаква връзка съ основата μακετ- въ μακεδνός, както мнозина учени приематъ, не може да се каже. Защото ние не знаемъ, какво означава точно името Μακεδόνες. Затова въпрѣки голѣмата звукова прилика между тѣзи две имена по-добре е да се остави за сега този въпросъ откритъ.

И така името на Ликаоновия синъ е гласѣло Μάκεδνος. Този Μάκεδμος е билъ херой-епонимъ на Μακεδνὸν ἔθνος, което племе е живѣло на рѣка Пиндъ при планината Парнасъ и не е било тъждествено съ народа Μακεδόνες. Следователно първоначално Ликаоновия синъ Μάκεδμος не е стоялъ въ връзка съ

1) *Die Makedonen*. Göttingen 1906. 259, срв. сжшо A. Fick въ *Bezz. Beitr.* XXIV (1898) 298 и *Vorgriechische Ortsnamen*, Göttingen 1905, 150. Споредъ Кречмеръ Μακεδνός е стариненъ род. падежъ отъ Μακεδών (срв. πατήρ, πατρός) добилъ съ течение на времето значение на прилагателно (съобщено въ частенъ разговоръ).

2) Напр. F. Solmsen въ *Glotta* I 81, H. Krahe п. т. XVII 159 и др.

3) Споредъ G. N. Hatzidakis, *Zur Abstammung der alten Makedonier*. Athen. 1897, 20. това име е по-старинно.

4) *Einleitung in die Geschichte der Griechischen Sprache*. Göttingen 1896, 284.

5) За суфикса -ονα срв. Fr. Hommel, *Grundriss der Geographie und Geschichte des Alten Orients*. I Hälfte. München 1904, 30. H. Treidler, *Alte Völker der Balkanhalbinsel* въ *Archiv für Anthropologie*. Bd. XL (1913) 98. Г. И. Кацаровъ, *Пеония*. София 1921, 31. Споредъ мене въпросътъ е поставенъ погрѣшно. Защото първичното е народностното название, а не наименованието на страната. Затова въ случая трѣбва да се изхожда отъ народностнитѣ имена на -ων, -ονος, а не отъ това на страната.

македонцитѣ. Въ послѣдствие обаче, когато споменътъ за Макеδών ἐδνός изчезналъ, а самото име на Ликаоновия синъ Μάκεδνός станало неразбираемо, нѣкой късенъ писателъ, навѣрно отъ императорската епоха (= Елианъ? ¹⁾), е свързалъ името Μάκεδνός съ Μακεδόνες и го е измѣнилъ съобразно съ това въ Μακεδών. А за да се премахне противоречието, което се е появило съ тази промѣна между Μακεδών като епонимъ на Μακεδόνες и Λυκάων като царъ на аркадитѣ, навѣрно сжщиятъ писателъ е направилъ Ликаона царъ на Ематия. По този начинъ първоначалното предание, което не се е отнасяло до македонцитѣ, било приспособено за тѣхъ. Обаче въпрѣки направенитѣ поправки първоначалното предание е останало да проглежда и въ новата редакция² благодарение на Македновия синъ Пиндъ, епонима на рѣката Пиндъ при Парнасъ, който зле се съгласува съ локализирането на Македносъ въ Македония.

Въ речника на Стефанъ Византийски името Μάκεδνός се явява промѣнено сжщо въ Μακεδών. Изглежда обаче, че Стефанъ Византийски е различавалъ две лица съ име Μακεδών, а именно единия синъ на Зевса и Тюия, а другия синъ на Ликаона. Поне къмъ едно подобно схващане подтиква изтъкването на бащиното име на Македонъ въ израза ἀπὸ Ὠρωποῦ τοῦ Μακεδόνος τοῦ Λυκάονος.

Въ съчинението Περίπλους Εὐρώπης на т. н. Ps. Skymnos³ стихъ 618 и сл. гласятъ така:

Ὑπὲρ τὰ Τέμπη δ'ἔστιν ἡ τῶν Μακεδόνων
χώρα παρὰ τὸν Ὀλυμπον ἐξῆς κειμένη
ἣς φασι βασιλεῦσαι Μακεδόνα γηγενή.

Тукъ изразътъ Μακεδὼν γηγενής означава очевидно, че Македонъ е староседѣлецъ, роденъ въ самата страна, а не пришелецъ, дошелъ отъ вѣнъ. А, понеже споредъ Aeschyl. *Suppl.* 250 sqq.:

τοῦ γηγενοῦς γάρ εἰμ' ἐγὼ παλαίχθονος
ἱνις Πελασγός, τῆσδε γῆς ἀρχηγέτης.
ἐμοῦ δ'ἄνακτος εὐλόγως ἐπώνυμον
γένος Πελασγῶν τήνδε καρποῦται χθόνα.
καὶ πᾶσαν αἶαν, ἣς δὲ ἄγνός ἔρχεται
Στρυμών, τὸ πρὸς δύνοντος ἡλίου κρατῶ.

1) RE I 486 f. W. v. Christ, *Geschichte der griechischen Litteratur* 6. Aufl. v. W. Schmid u. O. Stählin. II 2 München 1924, 786 ff. Недостъпни ми бѣха студията на M. Wellmann въ *Hermes* 26 (1881) 321 ff, 481 ff.; 27 (1892) 389 ff.; 31 (1896) 221 ff., гдето се разглеждатъ изворитѣ на Елиана.

2) Вж. Aelian. *de nat. anim.* X 48.

3) C. Müller, GGM. I 230

староседѣлското население на Македония е било пеласгийско,¹ то излиза, че и Макеδών като γηγενής е билъ сжщо пеласгъ. Въ свръзка съ това² стоятъ навѣрно и думитѣ на Юстинъ (Justin. VII 1) Populus Pelasgi, regio Bottia dicebatur.

Както е известно Псевдоскимносъ е използвалъ за написването на своя Периплусъ съчиненията на Ефора.³ Затова Ясоби може би съ право предполага, че гореприведенитѣ стихове на Псв. Скимносъ сж написани подъ влияние на Ефора.⁴

Съ сжщото предание за произхода на епонима Макеδών, което срѣщаме у Псевдоскимноса, ще трѣбва да се свърже вѣроятно и това, което Страбонъ ни съобщава въ 11 fr. отъ VII книга: ⁵ "Ὅτι Ἡμαθία ἐκαλεῖτο πρότερον ἢ νῦν Μακεδονία. ἔλαβε δὲ τοῦνομα τοῦτο ἀπ' ἀρχαίου τινὸς τῶν ἡγεμόνων Μακεδόνοιο."

Разгледанитѣ до тукъ предания за произхода на епонима Македонъ не могатъ да служатъ като сериозно доказателство за гръцкия характеръ на старитѣ македонци. Защото, както се вижда отъ изложеното по-горе, тѣ сж били създадени въ различни времена и по разни поводи, които не винаги сж имали за цель да изтъкнатъ народностната принадлежностъ на македонцитѣ. Въ всѣки случай най-старото предание, това на Хесиода, което стои далечъ отъ всѣкакви политически тенденции, отдѣля явно македонцитѣ отъ гръцитѣ. Сжщо така и преданието (народно?) за произхода на македонцитѣ отъ бога Дионисъ говори противъ свързването на македонци и гръци въ една народност. Най-сетне и преданието запазено у Псевдоскимноса отрича връзката между споменатитѣ два народа.

III. Преданията за произхода на македонския царски родъ.

Докато преданията за произхода на епонима Македонъ сж били само мимоходомъ споменувани въ научната книжнина и много на кжсо и недостатъчно разгледани отъ Eitrem и отъ Stoll, то преданията за произхода на македонския царски родъ сж бивали често предметъ на по-пространни изследвания. Като

¹) За пеласги въ Македония вж. Г. И. Кацаровъ, *Царь Филип II Македонски*, София 1922, 3 и сл. и тамъ приведената литература. Сжщо O. Abel, *Makedonien vor König Philipp*. Leipzig 1847, 25 ff.

²) Друго яче Ed. Meyer, *Forschungen zur alten Geschichte* I, Halle 1892, 55, 1.

³) Christ, op. cit. II 1, 171.

⁴) F. Gr. Hist. I 455.

⁵) Strabonis *Geographica* cur. C. Müller et F. Dübner. Parisiis 1853, p. 275.

оставимъ на страна К. О. Müller,¹ който засѣга само на кжсо преданията за произхода на македонския царски родъ, О. Abel² е първиятъ, който ги е разгледалъ подробно. Следъ него идватъ А. Gutschmid³, О. Hoffmann⁴ и W. Aly⁵. На български тѣ сж разгледани отъ Г. И. Кацаровъ.⁶ Но въпрѣки досегашнитѣ изследвания въпроснитѣ предания трѣбва да се разгледатъ и тука, понеже тѣ представятъ една отъ съставнитѣ части на предмета, съ който се занимава настоящата студия.

Македонскитѣ царе още отъ рано сж забелязали, че за да могатъ да се намѣсятъ въ грѣцкитѣ политически борби, за да се приобщатъ къмъ грѣцката култура, необходимо нужно е било да се признае грѣцкия произходъ, ако не на цѣлия македонски народъ, то поне на македонския царски родъ. За тази целъ е било създадено особено родословие, споредъ което македонскитѣ царе се явявали потомци на Херакла и водѣли потеклото си отъ Пелопонеския Аргосъ. Създателтъ на това родословие изглежда да е билъ македонскитѣ царь Александъръ I Грѣколюбецъ. Защото за прѣвъ пѣтъ узнаваме за тѣзи предания въ свръзка съ този македонски царь.

Желанието да се свръзва царския родъ съ нѣкое прочуто митично име, особено съ името на нѣкой херой изъ епоса, не представя единъ уединенъ случай у македонскитѣ царе. Все по сжщото време царетѣ на севернитѣ не грѣцки племена, които сжщо тѣй проявявали елинофилски стремежи, започватъ като по даденъ знакъ единъ по единъ да извеждатъ рода си отъ митични личности. Така царьтъ на молоситѣ Тарипасъ се опиталъ да въведе въ Епиръ презъ време на Пелопонеската война грѣцка култура и обичаи и то по атински образецъ. Въ свръзка съ това той изкарвалъ рода си отъ Ахила. Арабай пѣкъ, царь на линкеститѣ, племе подвластно на македонцитѣ, и съвременикъ на македонскитѣ царе Пердикасъ II и Архелай, свѣрзвалъ рода си съ Бакхиадитѣ прочута Коринтска фамилия. А царетѣ у епхелитѣ, племе въ южна Илирия, се смѣтали за потомци на митичния Кадмосъ и Хармония.

За политическото положение на македонската държава спрямо Грѣция, за влиянието ѣ върху отношевията на грѣцкитѣ държавици-градове това родословие на македонския царски

1) *Ueber die Wohnsitze, die Abstammung und die ältere Geschichte des Makedonischen Volks*. Berlin 1825, 24 f.

2) *Makedonien vor König Philipp*. Leipzig 1848, 90 ff. Тукъ сж разгледани и преданията за епонима Македонъ, стр. 95 f.

3) *Symb. philol. Bonn.* 118 ff. = *Kl. Schriften* IV 54 ff.

4) *Die Makedonen, ihre Sprache und ihr Volkstum*. Göttingen 1906, 122 ff. 256 ff.

5) *Volksmärchen, Sage und Novelle bei Herodot und seinen Zeitgenossen*. Göttingen 1921, 196 f., 203, 237, 251 f.

6) *Етнографското положение на старитѣ македонци* въ сп. Минало I 3 (1909) стр. 275 и сл. и *Царь Филипъ II Македонски* 34 и сл., вж. сжщо В. Бешевлиевъ, *Народността на старитѣ македонци* въ БИБ. II 2 стр. 6 и сл.

родъ е било отъ голѣмо значение. То е означавало, както се изразява Kaerst,¹ първоначално само една претенция, която обаче съ течение на времето е могла да придобие толкова по-голѣмо значение колкото по-вече се е удавало на македонскитѣ царе да наложатъ своето влияние върху гърцитѣ.

Най-старото предание за произхода на македонския царски родъ се намира у Херодота кн. VIII 137—139 и гласи така: ἐξ Ἀργεος ἔφυγον ἐς Ἰλλυριοὺς τῶν Τημένου ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφεοί, Γαύανης τε καὶ Ἀέροπος καὶ Περδίκκης, ἐκ δὲ Ἰλλυριῶν ὑπερβαλόντες ἐς τὴν ἄνω Μακεδονίην ἀπίκοντο ἐς Λεβαίην πόλιν. ἐνθαῦτα δὲ ἐθήτευον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν ἵππους νέμων, ὁ δὲ βοῦς, ὁ δὲ νεώτατος αὐτῶν Περδίκκης τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων. ἦσαν δὲ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμασι, οὐ μῦνον ὁ δῆμος. ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλέως αὐτῇ τὰ σιτία σφι ἔπεσσε. ὅπως δὲ ὀπτῶη, ὁ ἄρτος τοῦ παιδὸς τοῦ θητός, τοῦ Περδίκκew, διπλήσιος ἐγίνετο αὐτὸς ἑωυτοῦ. ἐπεὶ δὲ αἶει τῷτο τοῦτο ἐγίνετο, εἶπε πρὸς τὸν ἄνδρα τὸν ἑωυτῆς. τὸν δὲ ἀκούσαντα ἐσῆλθε αὐτίκα ὡς εἴη τέρας καὶ φέροι ἐς μέγα τι. καλέσας δὲ τοὺς θῆτας προηγόρευέ σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἑωυτοῦ. οἱ δὲ τὸν μισθὸν ἔφασαν δίκαιοι εἶναι ἀπολαβόντες οὕτως ἐξιέναι. ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς τοῦ μισθοῦ πέρι ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκην ἐς τὸν οἶκον ἐσέχων ὁ ἥλιος, εἶπε θεοβλαβῆς γενόμενος „Μισθὸν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμέων ἄξιον τόνδε ἀποδίδωμι“, δέξας τὸν ἥλιον. ὁ μὲν δὲ Γαύανης τε καὶ ὁ Ἀέροπος οἱ πρεσβύτεροι ἕστασαν ἐκπεπληγμένοι, ὡς ἤκουσαν ταῦτα· ὁ δὲ παῖς, ἐτύγχανε γὰρ ἔχων μάχαιραν, εἶπας τάδε „Δεκόμεθα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοῖς“, περιγράφει τῇ μαχαίρῃ ἐς τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου τὸν ἥλιον, περιγράψας δέ, ἐς τὸν κόλπον τρεῖς ἀρυσάμενος τοῦ ἡλίου, ἀπαλλάσσετο αὐτός τε καὶ οἱ μετ' ἐκείνου. οἱ μὲν δὲ ἀπήισαν, τῷ δὲ βασιλεῖ σημαίνει τις τῶν παρέδρων οἶόν τι χρῆμα ποιήσῃς ὁ παῖς καὶ ὡς σὺν νόφ κείνων ὁ νεώτατος λάβοι τὰ διδόμενα. ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας καὶ ὀξυνθεὶς πέμπει ἐπ' αὐτοὺς ἱππέας ἀπολέοντας. ποταμὸς δὲ ἐστὶ ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ, τῷ θύουσι οἱ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἀπ' Ἀργεος ἀπόγονοι <ὡς> σωτήρι. οὗτος, ἐπεῖτε διέβησαν οἱ Τημενίδαι, μέγας οὕτως ἐρρύη ὥστε τοὺς ἱππέας μὴ οἶους τε γενέσθαι διαβῆναι. οἱ δὲ ἀπικόμενοι ἐς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης οἴκησαν πέλας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδew τοῦ Γορδίew, ἐν τοῖσι φύεται αὐτόματα ῥόδα, ἐν ἑκαστον ἔχον ἐξήκοντα φύλλα, ὁδμῇ τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων. ἐν τούτοις καὶ ὁ Σιληνὸς τοῖσι κήποις ἦλw, ὡς λέγεται ὑπὸ Μακεδόνων. ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων ὄρος κεῖται Βέρμιον οὖνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος. ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμώμενοι ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μακεδονίην. ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ Περδίκκew Ἀλέξανδρος ὧδε ἐγένετο· Ἀμύντεw παῖς ἦν Ἀλέξανδρος, Ἀμύντης δὲ Ἀλκέτεw, Ἀλκέτεw δὲ πατήρ ἦν Ἀέροπος, τοῦ δὲ Φίλιππος, Φιλίππου δὲ Ἀργαῖος, τοῦ δὲ Περδίκκης ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν.²

1) *Geschichte des Hellenismus* I² 168.

2) Текстътъ е взетъ отъ изданието на С. Нуде. Българскиятъ преводъ се намира у Кацаровъ прив. съчинения и у Бешевлиевъ пр. съч.

Отъ всички учени, които сж разглеждали приведеното предание за произхода на македонския царски родъ, пръвъ В. Клингеръ¹ е забелязалъ, че то представя въ сжщностъ една обикновена народна приказка. А W. Aly,² който се съгласява съ Клингера, изтъкна следнитѣ приказни мотиви въ преданието. Трима братя, отъ които най-малкиятъ е най-хитъръ, слугуватъ на единъ безимененъ царъ, чиято жена сама мѣси и пече хлѣба за работницитѣ, понеже едно време царетѣ били бедни. Хлѣбътъ на най-малкия става винаги най-голѣмъ. Рѣката, презъ която бѣгатъ братята, приижда за да спре преследвачитѣ. Нито царътъ, нито царицата, нито рѣката носятъ имена, т. е. точна тѣй както е въ народнитѣ приказки.

Мотивътъ троица братя пжтунатъ по широкия свѣтъ и дирятъ щастието си, при което най-малкиятъ отъ тѣхъ успѣва да го намѣри, се срѣща извънредно често въ приказкитѣ. Така напр. ние го намираме въ българскитѣ народни приказки,³ въ нѣмскитѣ⁴ и пр. Броятъ на братята — 3 — стои споредъ Abel⁵ въ свръзка съ тритѣ дорийски племена, а споредъ Gutschmid⁶ и Stähelin⁷ той сочи на тритѣ македонски царства (Елимея, Линкосъ и долна Македония). Обаче както първото така и второто предположения сж малко вѣроятни. Защото тройниятъ брой на братята е единъ отъ най-честитѣ мотиви въ народнитѣ приказки.⁸ Хлѣбътъ да става по-голѣмъ се срѣща у Aarne⁹ типъ 751. Рѣка да приижда следъ преминаването ѝ отъ бѣгълци е известно и отъ други приказки.¹⁰ За съжаление македонската приказка не казва, защо най-малкиятъ отъ братята е обчърталъ и загребалъ слънчевата свѣтлина, което дѣяние е било, както се вижда, отъ такова голѣмо значение, че царътъ, следъ като узналъ неговия смисълъ, изпратилъ конници подиръ братята за да ги погубятъ. Може би съ това дѣяние най-малкиятъ братъ е добивалъ известна нласть надъ царството и имота на царя¹¹ или е

1) *Сказочные мотивы въ исторіи Геродота*. Киевъ 1903, § 6. Това съчинение ми бѣше недостъпно.

2) *Op. cit.* 197.

3) Срв. МСБНУК. I 117, III 208, 217, IV 123, 183, V 155, VI 147, VII 179, XII 110, XIV 131, XV 106.

4) *Brüder Grimm* № 63 и 97.

5) *Op. cit.* 109.

6) *Op. cit.* 45 f. и 65.

7) *RE* VII 855 f. Тамъ приведеното съчинение *Unger Philol.* XXVIII 411 ff. ми бѣше недостъпно.

8) Друго яче Aly 237.

9) *Finische Märchenvarianten*. Hamina 1911.

10) Вж. Н. Gunkel, *Das Märchen im Alten Testament*. Tübingen 1921, 107 f. и Aly 197. Срв. библейския разказъ за преминаването на Червеното море отъ еврейтѣ.

11) Срв. Stein въ коментара на кн. VIII S. 112, 26. „Mit dieser Ceremonie ergreift Perdikkas zum ersten Besitz vom Herde, der ἐστία des Hauses, auf den die Sonnenstrahlen fallen, und damit vom ganzen Eigen des Hausherrn; zum andern aber nimmt er die Sonne selber in Anspruch zum Zeugnis und Gewähr des erworbenen Rechtes an Haus und Land“ и привежда Grimm, *Rechtsalt.* 278 f.

отнималъ слънчевата свѣтлина на царя¹ или пъкъ той я взималъ за да я обърне отпосле въ злато.² Сжщо така може би има нѣкаква връзка между загребването на слънчевата свѣтлина и градинитѣ на царъ Мидаса. Въ всѣки случай дѣянieto на най-малкия братъ принадлежи въ областта на магическитѣ кржгове³.

Покрай този чисто приказенъ характеръ на Херодотовото предание за произхода на македонския царски родъ забелязватъ се известни елементи, които могатъ да иматъ една действителна историческа основа или да принадлежатъ на едно истинско предание за македонския царски родъ и които първоначално не сж имали нищо общо съ въпросната приказка. Въ следващитѣ редове нека разгледаме по отдѣлно тѣзи вѣроятни исторически елементи.

Началото на преданието гласи ἐξ Ἀργεος ἔφυγον ἐς Ἰλλυριοὺς τῶν Τημένου ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφοί, Γαυάνης τε καὶ Ἀέροπος καὶ Περδίχης, ἐκ δὲ Ἰλλυρίων ὑπερβαλόντες ἐς τὴν ἄνω Μακεδονίην ἀπίκοντο ἐς Λεβαίην πόλιν. Първото изречение служи очевидно да установи връзката между македонскитѣ царе и Хераклидитѣ. Abel⁴ предположи, че тукъ подъ Ἀργος трѣбва да се разбира Орестийския Аргосъ. Обаче Gutschmid⁵ съ право забеляза, че понеже Херодотъ представя македонскитѣ царе като потомци на Теменосъ, то той е ималъ предъ видъ само Пелопонеския Аргосъ. Разбира се съвсемъ другъ е въпросътъ, дали въ действителностъ македонскитѣ царе сж произлизили отъ Пелопонеския или Орестийския Аргосъ. Мнението на Abel,⁶ че македонскитѣ царе, а може би и самото властващо племе, сж водили потеклото си отъ Орестийския Аргосъ, сигурно отговаря на истината и затова съ право се приема отъ мнозина учени. Защото явно е, че този произходъ е дало поводъ и възможностъ на македонскитѣ царе да извеждатъ рода си отъ Пелопонеския Аргосъ и Херакла. Следователно въ първото изречение само името Ἀργος има историческа основа. Както ἔφυγον ἐς Ἰλλυριοὺς така и τῶν Τημένου ἀπογόνων сж измислени. Първото, както се досѣща Stein,⁷ е прибавено за да се оправдае идването на македонцитѣ отъ

и Auerbach, Dorfgeschichten IV 143 (1854). Обаче споредъ приказката братята завладяватъ мѣстността при градинитѣ на Мидаса, а не царството на царя отъ Лебея.

1) Срв. Аагне типъ 1245, гдето слънчевата свѣтлина се загребва за да се внесе свѣтлина въ сграда безъ прозорци.

2) Вж. Aly 197, гдето се посочва на Grimm № 153. Въ тази приказка звездитѣ се обръщатъ на сребърни талери. За обчъртаването съ ножъ Aly привежда отъ 1001 ношъ 1 173.

3) Aly 197.

4) Op. cit. 95.

5) Op. cit. 54.

6) Op. cit. 95 f.

7) Вж. коментара къмъ това мѣсто. Abel 108 приема за вѣрно бѣгството на македонцитѣ въ Илирия и предполага, че това е станало подъ натиска на елимититѣ.

западъ resp. Илирия, а второто — за да се свържатъ основателитѣ на македонската държава съ Херакла.¹

Второ изречение ἐκ δὲ Ἰλλυριῶν ὑπερβαλόντες ἐς τὴν ἄνω Μακεδονίην ἀπίκοντο ἐς Λεβαίην πόλιν не съдържа нищо, което би могло да има митиченъ характеръ.² Напротивъ то като че ли противоречи на основната мисль, че македонскитѣ царе сж дошли отъ Пелопонеския Аргосъ. Затова по-скоро би трѣбвало да се очаква, то да липсва свършено, отъ колкото да бжде измислено за случая. Ето защо трѣбва да се приеме, че това изречение отражава истинско историческо събитие, което така здраво е било засѣднало въ съзнанието на македонския народъ, та не е могло да бжде премълчано дори въ едно предание, кждето то не е подходило. Забележително е, че до сега на това известие за идването на македонцитѣ отъ Илирия не е било обърнато никакво внимание, макаръ то да има грамадно почти решаващо значение по отношение на въпроса за произхода на старитѣ македонци.

Историческа основа има и края на преданието, който гласи така: οἱ δὲ ἀπικόμενοι ἐς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης οἴκησαν πέλας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίου. . . ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων ὄρος κεῖται Βέρμιον οὐνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος. ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμώμενοι ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μακεδονίην. Следователно македонцитѣ, следъ като преминали въ Македония, се заселили най-напредъ въ областта на планината Бермионъ, отъ гдето въ последствие завоювали и останалата Македония. Достоверността на Херодотовото известие за изходната точка на по-сетнешвитѣ македонски завоювания се потвърждава отъ разказа на Тукидида (II 99) τὴν δὲ παρὰ θάλασσαν νῦν Μακεδονίαν Ἀλέξανδρος ὁ Περδίκκου πατὴρ καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ, Τημενίδαι τὸ ἀρχαῖον ὄντες ἐξ Ἀργούς, πρῶτον ἐκτῆσαντο καὶ ἐβασίλευσαν ἀναστήσαντες μάχῃ ἐκ μὲν Πιερίας Πίερας κ. т. λ.³

Отъ изложеното до тукъ се вижда, че Херодотовото предание за произхода на македонския царски родъ съдържа въ сжщностъ три различни по произходъ и естество съставни части: 1) една народна приказка, 2) спомени за действителни исторически събития и 3) кжсо споменуване на преданието за Хераклидския произходъ на македонскитѣ царе отъ Аргосъ (ἐξ Ἀργεὸς ἔφυγον. . . τῶν Τημένου ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφεοί).

1) Споредъ Gutschmid 67 Теменосъ стои на чело на родословието за да свърже македонскитѣ царе отъ една страна съ Хераклидитѣ, а отъ друга страна съ Пелопонеския Аргосъ.

2) Aly 237 изхождайки отъ това, че градътъ Лебея се споменува само тукъ, изглежда да се съмнява въ нѣкогашното му сжществуване. Обаче това не може да бжде вѣрно. Самиятъ фактъ, че градътъ има име, показва, че той е сжществувалъ. Oberhummer RE Suppl. Bd. IV 1178 го локализира въ Линкестисъ, а Abicht, Herodot V¹ S. 106 — въ горното течение на Халиакмонъ.

3) Срв. O. Hoffmann, *Die Makedonen* 257, J. Kaerst, *Geschichte des Hellenismus* I² 167 и Г. И. Кацаровъ, *Царь Филипъ II Македонски* 38 и сл.

Въ началото на 22 глава на кн. V Херодотъ казва въ свързка съ участието на Александра I въ Олимпийскитѣ игри, че "Ελληνας δὲ εἶναι τούτους τοὺς ἀπὸ Περδίκκew γεγονότας, κατὰ περ αὐτοὶ λέγουσι, αὐτὸς τε οὕτω τυγχάνω ἐπιστάμενος καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖσι δπισθε λόγοισι ἀποδέξω ὥς εἰσὶ Ἕλληνες. Изпълнението на това обещание нѣкои учени сж наклонни да виждатъ въ приведената по-горе приказка отъ VIII 137 и сл. Обаче Jacoby R E Suppl. II 373 забелязва съ право, че (Auch VI 103 gegenüber VI 39 und) VIII 137 ff. gegen V 22 sind mehr markierte, später auszuführende Stellen als wirkliche Ausführung der Versprechungen.¹ Затова остава въпросно, дали приказката е въ сжщностъ Херодотовиятъ resp. Александровиятъ ἀπόδεξις за гръцкия произходъ на македонскитѣ царе или е имало нѣкакво друго предание, което е представяло този ἀπόδεξις?

Въ по-сетнешната гръцка историографска книжнина Херодотовото предание не се срѣща. На негово мѣсто се явяватъ други, които се схождатъ твърде много помежду си и сочатъ на единъ общъ изворъ. Едно отъ тѣзи предания е било преработено отъ Еврипида въ драма подъ надсловъ Архелай. Тази драма не е достигнала до насъ, но споредъ Hyginus 219 тя е имала следното съдържание: Archelaus Temeni filius exul a fratribus eiectus in Macedoniam² ad regem Cisseum venit. qui cum a finitimis oppugnaretur, Archelao regnum et filiam dare pollicetur, si se ab hoste tutatus esset. Archelaus — hostes uno praelio fugavit et ab rege pollicita petit. ille ab amicis dissuasus fidem fraudavit eumque per dolum interficere voluit. itaque foveam iussit fieri et multes carbones eo ingeri et incendi et super virgulta tenuia poni, quo cum Archelaus venisset, ut decideret. hoc regis servus Archelao patefecit. qui re cognita dicit se cum rege conloqui velle secreto. arbitris semotis Archelaus regem abreptum in foveam coniecit atque ita eum perdidit. inde profugit ex responso Apollinis in Macedoniam capra ducendo oppidumque ex nomine caprae Aegas constituit.³

Едно подобно, ако не сжщото, предание проглежда въ думитѣ на Диогена, отправени къмъ Александра Велики Dio Chry-

¹) Срв. W. v. Christ's *Geschichte der griechischen Litteratur* v. W. Schmid I⁶. München (1912) S. 466 Anm. 3.

²) *Gutschmid*, Kl. Schriften IV 54 Anm. 4 предлага да се чете *in Mygdoniam*. Тази поправка обаче не е задължителна.

³) Текстътъ е взетъ отъ A. Nauck, *Tragicorum graecorum fragmenta* Lipsiae MCMXXVI² p. 427. Тукъ поправката *Mygdoniam* е предложена отъ M. Schmidt. За Еврипидовата драма вж. J. Geffcken, *Griechische Literaturgeschichte* Bd. I. Heidelberg 1926 S. 214 и Anm. S. 193 № 116, 117 и 118. Приведеното въ забележкитѣ съчинения на F. G. Welcker, *Die griechischen Tragödien mit Rücksicht auf den epischen Cyklus geordnet*. Rh. Mus. Suppl. II 2. S. 698—709, гдето е дадена реконструкцията на драмата Архелай, ми бѣше недостъпно.

sost. *Orat.* IV p. 71 ed. Emper.: ἦν οὐκ αἰπόλος ἦν ὁ Ἀρχέλαος, οὐδὲ ἦλθεν εἰς Μακεδονίαν αἰγας ἐλαύνων;¹

Споредъ историка Помпей Трогусъ (= *Justinus* VII 1. 7 sqq.) преданието за произхода на македонския царски родъ е гласѣло така: Caranus cum magna multitudine Graecorum sedes in Macedonia responso oraculi iussus quaerere, cum Emathiam venisset, urbem Edessam non sentientibus oppidanis propter imbrium et nebulae magnitudinem gregem caprarum imbrem fugientium secutus occupavit; revocatusque in memoriam oraculi, quo iussus erat ducibus capris imperium quaerere, regni sedem statuit; religioseque postea observavit, quocumque agmen moveret, ante signa easdem capras habere, coeptorum duces habiturus, quas regni habuerat auctores. Urbem Edessam ob memoriam muneris Aegaeas, populum Argeadas vocavit. Сжщото предание се срѣща у Euphorion fr. 34 Meineke, *Analecta Alexandrina* p. 59² и у Solinus IX 12, гдето е предадено на кжсо така: Macedonem Caranus insequitur dux Peloponnesiae multitudinis, qui iuxta responsum dictum deo, ubi caprarium pecus resedisce adverterat, urbem condidit quam dixit Aegaeas, in qua sepeliri reges mos erat.

Малко по-друго яче гласи преданието у Диодора и у Синкелосъ. Diodor. VII 15 (= Euseb. *Chron.* I p. 227 Schöne.): Karanus ante primam olimpiadem rerum cupiditate motus collegit ab Argivis et ab altera (regione) Peloponesiaca, et cum exercitu expeditionem in partes Makedoniorum suscepit. Eodem tempore Orestarum regi bellum erat cum vicinis suis, qui vocantur Eordaei, rogavit Karanum, ut ipsi auxilio esset: suaeque regionis mediam partem ei se daturum pollicitus est Orestarum rebus compositis; et rege fidem exsolvente Karanus regionem obtinuit regnavitque in ea annis XXX. — Syncell. p. 261 D: Κάρανος ὁ Ἀργεῖος ἀδελφὸς ὦν Φεῖδωνος, ἐνὸς τῶν ἀφ' Ἡρακλέους καταγόντων τὸ γένος καὶ τῆς Ἀργείας βασιλεύοντος, σπουδάζων ἑαυτῷ χώραν κατακτήσασθαι δύναμιν ἤθροισε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἐκ τῆς ὅλης Πελοποννήσου, μεθ' ὧν τοῖς ὑπὲρ Μακεδονίαν τόποις ἐπιστρατεύσας, συμαχήσας ἅμα καὶ τινι τῶν Ὀρεστῶν λεγομένων δυνάστη περὶ τὴν χώραν κατὰ τῶν πλησιοχώρων βαρβάρων, τὴν ἡμίσειαν ἔλαβε χώραν καὶ πόλιν ἤγειρε κατὰ χρησμὸν καὶ βασιλείαν ἐν αὐτῇ συνεστήσατο, ἦν αἱ κατὰ γένος ἐξ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν διεδέχοντο. Οὗτος ὁ Κάρανος ἀπὸ μὲν Ἡρακλέους ἰα' ἦν, ἀπὸ δὲ Τημένου τοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ἡρακλειδῶν κατελθόντος εἰς Πελοπόννησον ἔβδομος.³ КЪМЪ ТЪЗИ ТЕКСТОВЕ

¹) Това мѣсто е приведено отъ Abel въ op. cit. 94 Anm. 4 и отъ Nauck op. cit. 427.

²) Това съчинение както и новото издание на Еуфорионовитѣ фрагменти отъ F. Scheidweiler, *Euphorionis fragmenta*. Diss. Bonn 1908 ми бѣха недостъпни.

³) C. Müller FHG III 690. Въ Диндорфовото издание на Синкелъ (Georgius Syncellus ex recensione G. Dindorfii, vol. I Bonnae 1829, p. 373 въ Corpus Script. Hist. Byzantinae) преданието гласи така: Κάρανος ὁ

трѣбва да се прибави още Павзаний IX 40, 8 sqq.: Λέγεται δὲ ὑπὸ Μακεδόνων Κάρανον βασιλεύοντα ἐν Μακεδονίᾳ κρατῆσαι μάχῃ Κισσέως, ὃς ἐδυνάστευεν ἐν χώρᾳ τῇ ὁμόρῳ· καὶ ὁ μὲν τρόπαιον ὁ Κάρανος κατὰ νόμους τοὺς Ἀργείων ἔστησεν ἐπὶ τῇ νίκῃ· ἐπελθόντα δὲ φασιν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου λέοντα ἀνατρέψαι τε τὸ τρόπαιον [καὶ] ἀφανισθῆναι** [συνεῖναι τῇ] γνώμῃ, Κάρανον δὲ οὐκ εὖ βουλευσάσθαι, βαρβάρους τοῖς περιοικοῦσιν ἐς ἔχθραν ἐλθόντα ἀδιάλλακτον καταστήναι· χρῆναι γὰρ μῆτε ὑπὸ αὐτοῦ Κάρανου μῆτε ὑπὸ τῶν ὕστερον βασιλευσόντων Μακεδονίας τρόπαια ἵστασθαι, εἰ ἐς εὐνοίαν ποτε τοὺς προσχώρους ὑπάξονται.¹

Отъ приведенитѣ текстове най-близко стоятъ единъ до други Диодорѣвиятъ и Синкеловиятъ. Като изключимъ изречението καὶ πόλιν ἡγεῖρε κατὰ χρησμόν, което липсва у Диодора (= Евсебій), тѣзи два текста се покриватъ напълно, което по казва, че тѣ произлизатъ или единъ отъ други или отъ единъ общъ изворъ (навѣрно отъ оригинала на Диодора).² А ако сравниме преданието у Диодоръ — Синкела съ това на Юстина (= Помпей Трогусъ) ще намѣриме следната разлика. Докато Диодоръ — Синкеловото предание разказва, че Каранъ подпомогналъ царя на Ореститѣ въ войната му съ съседнитѣ племена и че получилъ като награда за тази помощъ половина отъ-страната, Юстинъ разправя, че Каранъ превзелъ града Едеса като преследвалъ едно стадо отъ кози съгласно предсказанието на единъ оракулъ. На пръвъ погледъ човѣкъ би билъ наклоненъ да приеме, че въ случая се касае за две различни предания. Обаче едно подобно предположение ще бжде прибързано. Защото изречението καὶ πόλιν ἡγεῖρε κατὰ χρησμόν у Синкелъ показва, че и това предание е познавало или по-право е съдържало разказа за завземането на градъ съгласно предсказание. Затога въ сжщностъ и двата разказа Диодоръ — Синкеловиятъ и Юстиновиятъ въпрѣки привиднитѣ различия принадлежатъ къмъ едно и сжщо предание, при което Диодоръ — Синкелъ предава навѣрно първата частъ, а Юстинъ втората частъ на преданието. Вѣроятно всѣки единъ отъ нашитѣ разказвачи е смѣталъ за по-важна само една отъ дветѣ части и затога е предавалъ само нея.

Възъ основа на Диодоръ — Синкеловото и Юстиновото

¹ Ἀργεῖος Φαίδωνος ἀδελφός, τοῦ τότε βασιλέως Ἀργεῶν, ἰδίαν κτήσασθαι χώραν σπεύδων δύναμιν λαβὼν παρὰ Φαίδωνος τοῦ ἀδελφοῦ, ἐκ τε Ἀργεῶν καὶ τῆς ἄλλης Πελοποννήσου τοῖς κατὰ Μακεδονίαν τόποις ἐπῆλθε, συμμαχήσας δὲ καὶ τῷ τῶν Ὀρεστών βασιλεῖ κατὰ τῶν πλησιοχώρων Ἑορδανῶν λεγομένων, τῆς κατακτηθείσης χώρας τὸ ἥμισυ προσλαβὼν διὰ τὴν συμμαχίαν, παρέλαβε τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔκτισε πόλιν ἐν αὐτῇ κατὰ χρησμόν, ἐξ ἧς ὁρμώμενος συνεστήσατο τὴν Μακεδονικὴν βασιλείαν, ἣν καθ' ἑξῆς οἱ ἀπ' αὐτοῦ διεδέχοντο. ἦν δὲ ὁ Κάρανος ἐνδέκατος ἀπὸ Ἡρακλέους, ζ' δὲ ἀπὸ Τημένου τοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ἡρακλειδῶν κατελθόντος εἰς Πελοπόννησον.

² 1) Pausaniae descriptio Graeciae rec. L. Dindorfius. Parisiis 1845 p. 486.

² 2) Споредъ С. Müller op. cit. Синкелъ е заелъ преданието отъ Порфирий Турски.

предание, като се вземе подъ внимание и текста на Павзания би могло да се възстанови първоначалното предание по следния начинъ: Κάρανος ὁ Ἀργεῖος ἀδελφὸς ὢν Φεῖδωνος, ἐνδὸς τῶν ἀφ' Ἡρχκλέους καταγόντων τὸ γένος καὶ τῆς Ἀργείας βασιλεύοντος, σπουδάζωνι ἑαυτῷ χώραν κατακτήσασθαι δύναμιν ἤθροισε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἐκ τῆς ὅλης Πελοποννήσου.¹ Sedes in Macedonia responso oraculi iussus quaerere² cum exercitu expeditionem in partes Makedoniorum suscepit. Eodem tempore Orestarum regi bellum erat cum vicinis suis, qui vocantur Eordaei, rogavit Karanum, ut ipsi auxilio esset: suaeque regionis mediam partem ei se daturum pollicitus est Orestarum rebus compositis; et rege fidem exsolvente Karanus³ τὴν ἡμίσειαν ἔλαβε χώραν.⁴ καὶ ὁ Κάρανος κατὰ νόμους τοὺς Ἀργείων τρόπαιον ἔστησεν ἐπὶ τῇ νίκῃ· ἐπελθόντα δὲ φασιν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου λέοντα ἀνατρέψαι τε τὸ τρόπαιον καὶ ἀφανισθῆναι** συνεῖναι τῇ γνώμῃ Κάρανον δὲ οὐκ εὖ βουλευσασθαι, βαρβάροις τοῖς περιοικοῦσιν ἐς ἔχθραν ἐλθόντα ἀδιάλλακτον καταστῆναι.⁵ Cum Emathiam venisset, urbem Edessam non sentientibus oppidanis propter imbrium et nebulae magnitudinem gregem caprarum imbrem fugientium secutus occupavit: revocatusque in memoriam oraculi, quo iussus erat ducibus capris imperium quaerere, regni sedem statuit.⁶

Ако сравнимъ сега така възстановеното предание за Карана съ съдържанието на Еврипидовата драма Архелай, както ни е предадено у Хигина, ще забележимъ, че отъ една страна тѣ се схождатъ много, а отъ друга страна тѣ се различаватъ сжщественно. Дветѣ предания си приличатъ въ следното. И въ двата случая родоначалникътъ на македонския царски родъ идва на помощъ на единъ царъ, който води война съ съседитѣ си и който обещава да даде като отплата за това частъ отъ царството си.

Както въ Еврипидовата драма така и въ преданието за Карана родоначалникътъ превзема града Едеса подъ предводителството на кози съгласно указанието на оракула.

Дветѣ предания се различаватъ обаче въ следното. Докато Каранъ по свой починъ и съ помощта на брата си Фейдонъ тръгва да дири селища въ Македония, Архелай идва при царя Кисей изгоненъ отъ братята си. Докато у Еврипида на Архелая се обещава цѣлото царство и царската дъщеря, въ преданието на Карана се дава само половината отъ страната. Но най-сжществената разлика е, че докато въ Еврипидовата драма Кисей, не само не дава на Архелай никаква награда, следъ като този побеждава неприятелитѣ му, но се опитва дори да го убие съ измама, обаче бива самъ убитъ отъ Архелая, то въ преда-

1) Syncellos.

2) Justinus.

3) Diodor. (= Eusebius).

4) Syncellos.

5) Pausanias.

6) Justinus.

нието за Карана царътъ на Ореститъ изпълва напълно обещанието си. Най-сетне у Еврипида родоначалникътъ носи името Архелай, докато въ преданието той се нарича Каранъ. Тази разлика въпрочемъ не е толкова съществена.

Но въпрѣки тѣзи различия въ основата на Еврипидовата драма Архелай лежи безспорно преданието за Карана, разбира се много промѣнено.¹ Естествено Еврипидъ като всѣки поетъ е използвалъ свободно преданието. Той го е промѣнилъ съобразно поетическата си фантазия и цели. Така напр. той е смѣнилъ царя Кисей съ безимения царъ на Ореститъ. Но най-голѣма промѣна е претърпялъ епизода за помощта оказана отъ Карана на Орестийския царъ. Този епизодъ е билъ промѣненъ въ смисълъ, че единъ царъ отплаща съ черна неблагодарностъ на спасителя си отъ голѣма беда. Както забелязва Geffcken² този приказенъ мотивъ се срѣща и въ Андромеда, друга загубена драма на Еврипида. Освенъ това Еврипидъ е вмѣкналъ още мотива „който копае гробъ другимо, самъ пада въ него.“ За съжаление до насъ не сж достигнали, нито Андромеда нито Архелай. Затова не може да се установи, до колко фабулата на драмата Андромеда е оказала влияние върху тази на драмата Архелай.

Отъ друга страна между фабулата на драмата Архелай и разгледаната по-горе Херодотова приказка за Пердикъ и неговитъ братя се забелязватъ ясно известни допирни точки. Както Архелай така и Пердикъ бѣгатъ отъ Аргосъ въ Македония. Но вече въ тази точка дветъ предания се различаватъ съществено. Архелай идва самъ изгоненъ отъ братята си, а Пердикъ бѣга заедно съ братята си поради неизвестни причини. Както Пердикъ така и Архелай служатъ на единъ царъ, който не имъ дава никаква награда за службата. Но и тукъ разлика. Архелай се явява като войникъ и води война, а Пердикъ е простъ овчаръ. Наистина споредъ Дионъ Хрисостомосъ Архелай билъ козаръ (αἰπόλος), обаче ние не знаеме до колко тѣзи думи на Диона стоятъ въ връзка съ текста на Еврипидовата драма. Както Архелай така и Пердикъ отиватъ въ долна Македония, гдето се установяватъ. Обаче Архелай идва тукъ, следъ като е убилъ

1) Споредъ Abel 92 ff. както фабулата на драмата Архелай така и останалитъ предания за произхода на македонския царски родъ стоятъ въ зависимостъ отъ Херодотовата приказка. Това Абелово мнение е възприето напълно отъ Gutschmid 54, който пише: *Karanoossage, die ich in noch höherem Grade wie Abel als blosse Verdoppelung der Perdikkassage auffassen zu müssen glaube.* Gutschmid приема сжщо така, че Еврипидъ е заелъ отъ Херодота мотива за die Vorenthaltung des ausbedungenen Lohns durch einen Barbarenkönig und die vereitelten Anschläge desselben gegen das Leben des Ahnherrn der Makedonier (58). Изобщо той смѣта, че Archelaosfabel eine Bearbeitung der Karanoossage mit Einmischung mehrerer Züge der Perdikkassage ist (73 срв. сжщо 63 ff.). Това мнение на Gutschmid приемамъ напълно. Само съ това не мога да се съглася, че преданието за Каранъ представя удвоение на приказката за Пердика.

2) Op. cit. Anm. 117.

царя Кисей, а Пердикъ — понеже е загребалъ слънчевата свѣтлина. Завземането пъкъ на градъ Едеса подъ предводителството на кози липсва свършено у Херодота. Но въпрѣки изтъкнатитѣ прилики фабулата на драмата Архелай трѣбва да се отдѣли отъ приказката за Пердика разказана у Херодота. Приликитѣ между тѣзи два разказа може би ще трѣбва да се обясвятъ по следния начинъ. Както е известно Еврипидъ е написалъ драмата Архелай въ честь на македонския царь Архелай и то въ неговия дворецъ, отъ гдето е научилъ и Херодотъ приказката за Пердика. Тукъ Еврипидъ е ималъ възможность да чуе сжщо тази приказка и може би подъ влияние на самия царски дворъ той е използвалъ известни мотиви отъ нея за драмата си.

Явява се сега въпросъ, дали между Херодотовата приказка за Пердика и преданието за Карана — Архелай има нѣкаква връзка? Споредъ Abel¹ и Gutschmid² въ основата на преданието за Каранъ—Архелай лежи въ сжщность приказката за Пердика и неговитѣ братя. Обаче двата разказа се различаватъ доста много, както по съдържание така и по отношение на подробноститѣ, за да могатъ да иматъ нѣкаква тѣсна връзка по между си. Осванъ това едва ли може да се допусне, че Херодотъ ще е пропусналъ да спомене разказа за завземането на града Едеса подъ предводителството на кози, който разказъ така добре би подходжалъ за неговитѣ истории. Най-сетне самиятъ фактъ, че на чело на новото предание стои нѣкой си Каранъ, а не Пердикъ, както е у Херодота, показва, че въ случая се касае до едно съвсемъ друго предание, отдѣлно отъ Херодотовата приказка.

Другъ единъ любопитенъ въпросъ, който се повдига безъ да може да се разреши съ пълна сигурность е, кога се е появило преданието за Карана? Ако изхождаме отъ факта, че Еврипидъ го е използвалъ за драмата си Архелай, то ще трѣбва да се приеме, че въ времето на македонския царь Архелай (413—399), то ще е вече сжществувало и ще е имало официаленъ характеръ. Но сигурно известни негови елементи ще сж сжществували много по-рано. Навѣрно въ времето на Архелая преданието ще е добило своята окончателна форма отъ нѣкой гръцки митологъ, който е прибивавалъ по това време при двора на този македонски царь.

Въ преданието за Карана най-любопитното е самото име *Κάρανος*. Най-старитѣ известия за това име, които сж достигнали до насъ, сж Theopompос fr. 393³ и Marsyos fr. 14.⁴ Споредъ Abel⁵ името *Κάρανος* стои може би въ връзка съ думата

1) Op. cit. 92 f.

2) Op. cit. 54.

3) Вж. Jacoby F Gr Hist. II 615 и коментара къмъ това мѣсто стр. 400 и сл., гдето се разглежда доста подробно въпроса.

4) Вж. Jacoby F Gr Hist. II 740 и коментара стр. 483.

5) Op. cit. 101 ff.

Καρανῶ · τὴν αἶψα. Κρητὲς (Hesych.), а самата личност Каранъ е въ сжщностъ известниятъ въ гръцкитѣ предания лапитъ Κόρωνος, синъ на Καλυεὺς, който е билъ убитъ отъ Херакла. Въ последствие Коронъ — Каранъ е билъ въздигнатъ отъ македонцитѣ въ народенъ херой. О. Hoffmann¹ възприе това отъждествяване на Карана съ лапита Коронъ и се опита дори да установи етимологическа връзка между дветѣ имена. Обаче Gutschmid отхвърли съ право Абеловото отъждествяване на Карана съ Корона и прие само връзката между Κάρανος съ Καρανῶ. Напоследъкъ Ad. Reipach² предположи, че нѣкога племената на древна Макетия сж почитали единъ богъ - козелъ подъ името Κάρανος = *рогатъ*. За съжеление материалътъ, съ който днесъ разполагаме за Карана, е толкова оскъденъ, та позволява да се правятъ само предположения за неговата сжщностъ съ по-голѣма или по-малка вѣроятностъ.

Gutschmid³ се опита да открие въ преданията за произхода на македонскитѣ царе отражения на исторически събития. Но този опитъ съ право се отхвърли отъ критиката.⁴ Защото тѣзи предания сж създадени съ единствената целъ да докажатъ гръцкия герср. Хераклидския произходъ на македонския царски родъ, безъ да държатъ смѣтка за историческата истина.⁵ Затова тѣ не могатъ да служатъ, нито като доказателство за гръцкия произходъ на старитѣ македонци, нито като сериозенъ исторически изворъ. Само въ едно отношение тѣ съдържатъ историческа ядка, а именно, че македонцитѣ сж дошли отъ Илирия,⁶ че люлката на македонската държава е била областта Орестида⁷ и че градътъ Αἶψα се е наричалъ първоначално Ἐδεσσα.⁸

IV. Исторически известия за не гръцкия характеръ на македонцитѣ.

Най-старитѣ исторически известия за народността на древнитѣ македонци, които стоятъ вънъ отъ всѣкакви съмнителни митологически и генеалогически спекулации, сж сведенията, които Херодотъ ни дава за македонския царъ Александъръ I въ свръзка съ гръко-персийскитѣ войни. Александъръ I, синъ на царъ Аминта I, е първиятъ македонски владѣтель, за когото

1) *Die Makedonen* 124 ff.

2) *Trophées Macédoniens* въ *Revue des études grecques* t. XXVI (1913) 347 sqq. Срв. Maiuri, *Rendiconti dei Lincei* 1910, 343.

3) *Op. cit.*

4) Kaerst *op. cit.* 166, 7.

5) Ed. Meyer, *Geschichte des Altertums* II 1, 274, I. Ul. v. Wilamowitz-Moellendorf, *Euripides Herakles* I² Berlin 1895, 24, сжщиятъ Aristoteles und Athen II 175.

6) Вж. стр.

7) Срв. Geyer RE XIV 698.

8) Hoffmann 124.

имаме сведения, че се е гърчеелъ. За своитъ симпатии къмъ гърцитъ той получилъ дори прозвището Φιλέλλην — гръколюбецъ, което не би било подходящо, ако е билъ истински гръкъ.¹

Споредъ свидетелството на Херодота този македонски царъ заявявалъ при всъки удобенъ случай, че е чистъ гръкъ. Въ надвечерието на боя при Платея Александъръ отишелъ тайно въ лагера на атинцитъ да върши предателство спрямо перситъ, на която страна билъ, като оправдавалъ постъпката си съ това, че αὐτός τε γὰρ Ἕλληγν γένος εἰμὶ τῶρχαῖον καὶ ἀντ' ἐλευθέρης δεδουλωμένην οὐκ ἂν ἐθέλοισι ὁρᾶν τὴν Ἑλλάδα (IX 45). На друго мѣсто Херодотъ разказва, че, когато пратеницитъ на персийския пълководецъ Мегабазъ дошли при македонския царъ Аминта I да искатъ земя и вода, било дадено въ тѣхна честъ блѣскаво угощение, което завършило трагично съ избиването на пратеницитъ. Въ разгара на угощението Александъръ I още престолонаследникъ станалъ и казалъ споредъ Херодота следнитъ думи на царскитъ пратеници: πρὸς δὲ καὶ βασιλείῃ τῷ πέμψαντι ἀπαγγείλητε ὡς ἀνὴρ Ἕλληγν, Μακεδόνων ὑπαρχος, εὖ ὑμέας ἐδέξατο καὶ τραπέζῃ καὶ κοίτῃ (V 20). Това настойчииво изтъкване и подчертаване отъ страна на Александра I, че той е гръкъ, добива смисълъ само при предпоставка, че македонцитъ въ негово време не сж били смѣтани за гърци. Че това наистина е било така, се вижда отъ едно друго мѣсто изъ Херодотовитъ истории. Ἀλεξάνδρου γὰρ ἀεθλεύειν ἐλομένου καὶ καταβάντος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο οἱ ἀντιθευσόμενοι Ἑλλήνων ἔξεργόν μιν, φάμενοι οὐ βαρβάρων ἀγωνιστέων εἶναι τὸν ἀγῶνα ἀλλὰ Ἑλλήνων. Ἀλέξανδρος δὲ ἐπειδὴ ἀπέδεξε ὡς εἶη Ἀργεῖος, ἐκρίθη τε εἶναι Ἕλληγν καὶ ἀγωνίζόμενος στάδιον συνεξέπιπτε τῷ πρώτῳ (V 22). Явно е, че Александъръ I не е билъ допуснатъ да вземе участие въ Олимпийскитъ игри, понеже като представителъ на македонцитъ е билъ смѣтанъ за варваринъ. Той е билъ допуснатъ до игритъ, едва следъ като е доказалъ, че само лично той, а не и македонскиятъ народъ, е по произходъ гръкъ. Самиятъ Александъръ, както се вижда отъ думитъ ἀνὴρ Ἕλληγν Μακεδόνων ὑπαρχος, е отдѣлялъ македонцитъ отъ гърцитъ. Това още по-добре личи отъ края на VIII Херодотова книга (глава 140—144). Тукъ Херодотъ разказва на кжсо следното: Персийскиятъ пълководецъ Мардоний изпратилъ македонския царъ Александъръ при атинцитъ съ предложение да сключатъ миръ съ персийския царъ на много износни условия. Александъръ следъ като съобщилъ мирното предложение на персийския царъ въ атинското народно събрание, посъветвалъ отъ своя страна атинцитъ да го приематъ, понеже тѣ едва ли биха могли да продължаватъ по-дълго

1) Harpocrat. λέξ. ῥητ. s. v. Bekker an. gr. 375, 20. Schol. Demosth. Olynth. III 130 Dind. Срв. Kretschmer въ Glotta XVI 172, W. Fellmann, Antigonos Gonatas, König der Makedonen, und die Griechischen Staaten. Dissert. Würzburg 1932, 5. Друго яче G. N. Hatzidakis, Zur Abstammung der alten Makedonier. Athen 1897, 55 ff. Geyer въ Philol. Wochenschrift 52, 328.

време тази война и освенъ това πολλοῦ γὰρ ὑμῖν ἄξια ταῦτα, εἰ βασιλεύς γε ὁ μέγας μούνοισι ὑμῖν Ἑλλήνων τὰς ἀμαρτάδας ἀπιεῖς ἐθέλει φίλος γενέσθαι (сар. 140, 4). Спартанцитѣ, съюзници на атинцитѣ, като узнали съ каква целъ се изпраща Александъръ Македонски отъ Мардония въ Атина, побояли се да не би да бждатъ принудени да водятъ сами войната, ако атинцитѣ се помирятъ съ царя на перситѣ, и затова изпратили въ атинското народно събрание сжщо пратеници, които да говорятъ противъ мирното предложение. Атинцитѣ следъ като изслушали и дветѣ страни отговорили най-напредъ на македонския царъ. Персийското мирно предложение тѣ отхвърлили, а Александра посъветвали сѹ те τοῦ λοιποῦ λόγους ἔχων τοιούσδε μὴ ἐπιφαίνεο Ἀθηναίοισι, μηδὲ δοκέων χρηστὰ ὑποργέειν ἀθέμιστα ἔρδειν παραίνεε. οὐ γάρ σε βουλόμεθα οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Ἀθηναίων, ἐόντα πρόξεινόν τε καὶ φίλον (143, 3). А на спартанскитѣ пратеници заявили, че тѣ никога не ще изневѣрятъ на гръцката народностъ поради редъ причини, но най-вече понеже τὸ Ἑλληνικόν, ἐὼν ὁμαιμόν τε καὶ ὁμόγλωσσον, καὶ θεῶν ἰδρύματα τε κοινὰ καὶ θυσίαι ἡθεῖά τε ὁμότροπα (144, 2). Отъ приведенитѣ гръцки текстове се вижда ясно, че: 1 Александъръ не е смѣталъ себе си за гръкъ или поне не се е смѣталъ за такъвъ като представителъ на македонския народъ, понеже той, макаръ да е билъ приятелъ на перситѣ, както това личи преди всичко отъ мисията, съ която е билъ натоваренъ отъ Мардония, казва на атинцитѣ, че персийскиятъ царъ μούνοισι ὑμῖν Ἑλλήνων. . . ἐθέλει φίλος γενέσθαι. и 2. за атинцитѣ Александъръ е само πρόξεινος и φίλος, но не и едноплемененъ както спартанцитѣ. Следователно македонцитѣ сж били смѣтани за варвари. Самото Хераклидско родословие на македонскитѣ царе, което изглежда да е било измислено въ времето на Александра I, добива смисълъ само при предпоставка, че македонскиятъ народъ не е билъ сроденъ съ гръцкия¹ или най-малкото не е билъ смѣтанъ отъ гръцитѣ за гръцки.

Обикновено известията на древнитѣ писатели за народността на старитѣ македонци се отхвърлятъ отъ нѣкои съвременни учени подъ предлогъ, че тѣ не почивали на строго научни изследвания. Обаче приведения по-горе Херодотовъ текстъ отъ 144 глава VIII книга показва много добре, кое е било мѣрилото на древнитѣ, съ което тѣ сж опредѣляли, кои сж гръци и кои сж варвари. А това мѣрило е сжщото, съ което и днесъ бихме опредѣлили народностната принадлежностъ на дадено племе. Забележително е, че македонскиятъ царъ Александъръ I, за да докаже гръцкия си произходъ, не навежда като доказателства нито езика, нито вѣрата, нито обичаитѣ македонски, а си служи съ едно родословие отъ съмнителна достовѣрностъ. Той е направилъ това, понеже въ гръцкия произходъ на македонскитѣ царе гръцитѣ сж могли лесно да повѣрватъ, тъй като той не е мо-

1) Kaerst op. cit. 157.

гълъ да бжде подложенъ на провѣрка, докато езикътъ, обичаитѣ и пр. на старитѣ македонци сж стояли виниги предъ очитѣ на тогавашнитѣ гърци и сж издавали негрѣцкия характеръ на македонския народъ.¹

Тѣзи известия на Херодота се потвърждаватъ напълно отъ Тукидида. И този грѣцки историкъ приема Хераклидския герр. грѣцкия произходъ на македонския царски родъ.² Обаче самитѣ македонци Тукидидъ отдѣля рѣзко отъ гърцитѣ и ги смѣта за варвари. Това се вижда ясно отъ следнитѣ мѣста изъ неговата история на Пелопонеската война. Тукидидъ като разказва за похода на спартанския пълководецъ Брасидъ, който походъ той предприелъ за втори пжтъ съ македонския царъ Пердикъ срещу Арабай, царя на линкеститѣ, съобщава следното: *καὶ ἦγον ὁ μὲν (scil. ὁ Περδίκκας) ὢν ἐκράτει Μακεδόνων τὴν δύναμιν καὶ τῶν ἐνοικούντων Ἑλλήνων ὀπλίτας. . . ξύμπαν δὲ τὸ ὀπλιτικὸν τῶν Ἑλλήνων τρισχίλιοι μάλιστα, ἱππῆς δ' οἱ πάντες ἠκολούθουν Μακεδόνων ξὺν Χαλκιδεῦσιν ὀλίγου ἐς χιλίους, καὶ ἄλλον ὄμιλος τῶν βαρβάρων πολὺς* (IV 124). Въ приведения текстъ бие на очи отдѣлянето на македонцитѣ отъ гърцитѣ. Забележителенъ е сжщо така и изразътъ *ἄλλος ὄμιλος τῶν βαρβάρων πολὺς*. Че тукъ подъ „варвари“ трѣбва да се разбира пакъ македонци, личи отъ 126 глава на сжщата книга, а именно отъ речта на полководца Брасидъ, която той произнесълъ предъ войницитѣ си за да ги насърчи, когато останали сами срещу линкеститѣ следъ бѣгството на македонската войска: *βαρβάρους δὲ οὓς νῦν ἀπειρία δέδωκε, μαθεῖν χρὴ ἐξ ὧν τε προηγώνισθε τοῖς Μακεδόσιν αὐτῶν καὶ ἀφ' ὧν ἐγὼ εἰκάζων τε καὶ ἄλλων ἀκοῇ ἐπίσταμαι, οὐ δεινοὺς ἐσομένους*. Къмъ варваритѣ сж причислени македонцитѣ и въ II 80, 5 sqq.: *καὶ αὐτῷ παρήσαν Ἑλλήνων μὲν Ἀμπρακιῶται καὶ Λευκάδιοι καὶ Ἀνακτόριοι καὶ οὓς αὐτοὺς ἔχων ἦλθε χίλιοι Πελοποννησίων, βάρβαροι δὲ Χάονες χίλιοι ἀβασίλευτοι, ὧν ἡγοῦντο ἐπετησίῳ προστασίᾳ ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ γένους Φώτιος καὶ Νικάνωρ. ἐστρατεύοντο δὲ μετὰ Χάωνων καὶ Θεσπρωτοὶ ἀβασίλευτοι. Μολοσσοὺς δὲ ἦγε καὶ Ἀτιντᾶνας Σαβύλινθος, ἐπίτροπος ὢν Θάρυπος τοῦ βασιλέως ἔτι παιδὸς ὄντος, καὶ Παραυαίους Ὀροῖδος, βασιλεὺς ὢν. Ὀρέσται δὲ χίλιοι, ὧν ἐβασίλευεν Ἀντίοχος, μετὰ Παραυαίων ξυνεστρατεύοντο Ὀροίδῳ Ἀντιόχου ἐπιτρέψαντος. ἔπεμψε δὲ καὶ Περδίκκας κρύφα τῶν Ἀθηναίων χιλίους Μακεδόνων, οἱ ὕστερον ἦλθον*. Въ приведения текстъ македонцитѣ заедно съ други, не грѣцки племена, се противопоставятъ явно като варвари на грѣцката войска образувана отъ ампракийци, левкадци, анакторийци и пелопонесци.

1) Hatzidakis въ *Abstammung* usw. 57 дава едно съвсемъ несъстоятелно обяснение на въпроса, защо Александъръ си е послужилъ съ Хераклидското родословие за да докаже, че е грѣкъ.

2) Срв. II 99 и V 86.

Още по-ясно и опредѣлено се изказва прочутиятъ реторъ Исократъ за негрѣцкия характеръ на македонцитѣ, който е билъ, както е известно, единъ отъ най-голѣмитѣ привърженици на идеята *Гърция да се обедини подъ опеката на македонския царь Филипъ II*. Едва ли може да става дума върху това, че той, създателтъ на тази идея, не е ималъ добра представа за етнографското положение на македонския народъ. Исократъ въ прочутата си речъ-брошура *Φίλιππος*, съ която е подканялъ македонския царь да обедини Елада и да предприеме наказателенъ походъ срещу Персия, ясно дѣли отъ една страна царския родъ отъ македонския народъ, а отъ друга страна — гърцитѣ отъ македонцитѣ. Въ глава 107 и сл. той казва за родоначалника на македонския царски родъ следното: *ὁ δὲ τὸν μὲν τόπον τὸν Ἑλληνικὸν ὅλως εἶασε, τὴν δ' ἐν Μακεδονίᾳ βασιλείαν κατασχεῖν ἐπεθύμησεν· ἠπίστατο γὰρ τοὺς μὲν Ἑλληνας οὐκ εἰθισμένους ὑπομένειν τὰς μοναρχίας, τοὺς δ' ἄλλους οὐ δυναμένους ἄνευ τῆς τοιαύτης δυναστείας διοικεῖν τὸν βίον τὸν σφέτερον αὐτῶν. καὶ γὰρ τοι συνέβη διὰ τὸ γινῶναι περὶ τούτων αὐτὸν ἰδίως καὶ τὴν βασιλείαν γεγενῆσθαι πολὺ τῶν ἄλλων ἐξηλλαγμένην· μόνος γὰρ Ἑλλήνων οὐχ ὁμοφύλου γένους ἄρχειν ἀξιώσας μόνος καὶ διαφυγεῖν ἠδυνήθη τοὺς κινδύνους τοὺς περὶ τὰς μοναρχίας γιγνομένους.*

Значението на това мѣсто като доказателство за негрѣцкия характеръ на македонцитѣ е много голѣмо. Затова нѣкои отъ застъпниците на грѣцкото гледище се опитаха да го обезсилятъ съ несъстоятелни доводи. Така споредъ Abel¹ тукъ не ставало дума за тънки етнографски различия (*An feine ethnographische Unterscheidungen wird dabei Niemand denken*), а споредъ Meyer² тукъ проглеждало съставеното вече у Херодота мнение за негрѣция характеръ на македонцитѣ. Geyer³ пъкъ пише, че Исократъ *hat sicher keine Sprachstudien getrieben*, докато Хаджидакисъ съвсѣмъ го премълчава. Обаче тѣзи доводи нѣматъ никаква убедителна сила. Защото абсурдно би било да се допусне, че Исократъ преповтаря едно погрѣшно мнение за народността на старитѣ македонци безъ да се досѣща, че съ това той самъ подронва основитѣ на създадената отъ него идея. Напротивъ въ интереса на Исократа е било да се представятъ македонцитѣ за едноплеменни съ гърцитѣ. Разбира се, Исократъ не е правилъ езикови изследвания за да установи, дали македонцитѣ принадлежатъ къмъ гърцитѣ или не. Защото това не е било нужно. Сжщо тѣй както и сега никой нѣмецъ не прави езикови изследвания за да види, дали нѣмци и французи сж единъ сжщъ народъ. Най-сетне съвсемъ погрѣшно би било да се мисли, че Македония е била отдѣлена като съ китайски стени отъ Гърция, та никой не е могълъ да знае, какъвъ народъ сж македонцитѣ. Че Исократъ е държалъ строга смѣтка

1) Op. cit. 267.

2) Op. cit. 274 Anm. 2.

3) Philol. Wochenschrift 52 (1932), 328.

за това, което е пишелъ, се вижда отъ самото заключение на речъта, което гласи така: Φημί γάρ χρῆναί σε τοὺς μὲν Ἑλληνας εὐεργετεῖν, Μακεδόνων δὲ βασιλεύειν, τῶν δὲ βαρβάρων ὡς πλείστων ἄρχειν. Ἦν γάρ ταῦτα πράττης ἅπαντές σοι χάριν ἔξουσιν, οἱ μὲν Ἑλληνες ὑπὲρ ὧν εὖ πάσχουσι, Μακεδόνες δ' ἦν βασιλικῶς ἀλλὰ μὴ τυραννικῶς αὐτῶν ἐπιστατῆς, τὸ δὲ τῶν ἄλλων γένος ἦν διὰ σέ βαρβαρικῆς δεσποτείας ἀπαλλαγέντες Ἑλληνικῆς ἐπιμελείας τύχῃσι (сap. 154). Въ приведения текстъ се вижда, колко близко е билъ Исократъ да обяви македонцитѣ за гърци, но сжщинското положение на нѣщата не му е позволило да стори това. Той не причислява македонцитѣ къмъ варваритѣ, но не ги смѣсва и съ гърцитѣ. Той отдѣля македонцитѣ отъ варваритѣ навѣрно съ единствената цель за да поласкае както самитѣ македонци, така и тѣхния царъ Филипъ II.¹

Гръцкитѣ писатели Херодотъ, Тукидидъ и Исократъ, както се вижда отъ приведенитѣ по-горе текстове, сж признавали за гърци само македонскитѣ царе, докато самитѣ македонци тѣ сж смѣтали за народъ различенъ отъ гръцкия. При това положение на нѣщата отъ само себе си изниква въпросътъ, дали македонскиятъ царски родъ не е билъ по произходъ наистина различенъ отъ македонския народъ. На този въпросъ трѣбва да се отговори отрицателно. Защото, както изтъкна отличниятъ познавачъ на хеленистическата епоха историкътъ Kaerst,² ние не можемъ да доловимъ въ историята на македонската държава, до колкото тя ни е позната, нигде никаква следа, която да издава македонския царски родъ като чуждъ по произходъ на страната и народа македонски. Гръцкото resp. Хераклидското родословие на македонскитѣ царе е било измислено, както вече видѣхме по-рано, по чисто политически съображения.

Обаче не винаги и не всички гърци сж признавали гръцкия произходъ на македонскитѣ царе. Ето що ни съобщава Климентъ Александрийски (Clem. Strom. VI 16 p. 746 P) за софиста Трасимахъ отъ Халкедонъ (около 427 г. пр. Хр.): καὶ μὴν ἐν Τηλέφῳ εἰπόντος Εὐριπίδου „Ἑλληνες ὄντες βαρβάροις δουλεύσομεν;“ Θρασύμαχος ἐν τῷ ὑπὲρ Λαρισαίων λέγει „Ἀρχελάῳ δουλεύσομεν Ἑλληνες ὄντες βαρβάρῳ;“ Споменатата тукъ речъ на Трасимаха ὑπὲρ Λαρισαίων не е запазена. Обаче до насъ е достигнала една речъ Περὶ πολιτείας подъ името³ на прочутия реторъ Herodes Attikos (101—177), за която се допуска, че разглежда сжщия въпросъ както Трасимаховата речъ или най-малко, че стои подъ нейно

1) Вж. още Fellmann, op. cit. 6.

2) Op. cit. 164.

3) За спора, който се подига относно датата и автора на тази речъ вж. W. Christ's *Geschichte der griech. Litteratur* 6 Aufl. v. W. Schmied u. O. Stählin II 2 (München) 1924, 695 Anm. 7.

влияние. Въ тази речъ македонцитѣ се отдѣлятъ ясно отъ гърцитѣ и се наричатъ варвари: § 34 ὁ μὲν οὖν ἐμὸς λόγος ἀμύνεσθαι μὲν τὸν ἀδικοῦντα κελεύει, τιμωρεῖν δὲ τοῖς ἀποθανοῦσι, χαρίζεσθαι δὲ τοῖς παρήκουσι, δέχεσθαι δὲ τὴν τύχην, συμμάχους τε τοῖς Ἑλλήσιν εἶναι πολεμίους δὲ τοῖς βαρβάροις (scil. Μακεδόσι), καὶ πιστεύειν μὲν τοῖς ὠφελοῦσιν, κ. τ. λ. . . . § 35 ταῦτα μὲν οὖν οὐμὸς λόγος τοῖς δ'ἐναντιούμενοις, εἰς τοῦτο ἤξουσι τόλμης, τάναντία δεῖ δύνασθαι τὸν λόγον ἀνέχεσθαι μὲν ἀδικουμένους ὠφελεῖν δὲ τοὺς ἀδικοῦντας, φεύγειν δὲ τοὺς βουλομένους ὠφελεῖν . . . ἔπειτα τοῖς Ἑλλήσι μὴ γίγνεσθαι συμμάχους, τοῖς δὲ βαρβάροις (scil. Μακεδόσι) καὶ πρὸς τούτῳ τοῖς ἐχθροτάτοις, κ. τ. λ.¹

Противъ гръцкия характеръ на македонцитѣ и тѣхния царь особено ясно и установено се изказва прочутиятъ атински ораторъ Демостенъ. На много мѣста въ речитѣ си той нарича както самитѣ македонци така и царя имъ Филиппъ II варвари. Примѣрно въ това отношение е следното мѣсто отъ III му речъ противъ Филиппа: § 31 εἰ δέ γε δοῦλος ἢ ὑποβολιμαῖος τὰ μὴ προσήκοντ' ἀπώλλυε καὶ ἐλυμαίνετο, Ἡράκλεις, ὅσῳ μᾶλλον δεινὸν καὶ ὀργῆς ἄξιον πάντες ἂν ἔφησαν εἶναι. ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ Φιλίππου καὶ ὧν ἐκείνος πράττει νῦν, οὐχ οὕτως ἔχουσιν, οὐ μόνον οὐκ Ἑλληνας ὄντος οὐδὲ προσήκοντος οὐδὲν τοῖς Ἑλλήσιν, ἀλλ' οὐδὲ βαρβάρου ἐντεῦθεν ὄθεν καλὸν εἰπεῖν, ἀλλ' ὀλέθρου Μακεδόνης, ὄθεν οὐδ' ἀνδράποdon σπουδαῖον οὐδὲν ἦν πρότερον.² Това мѣсто е забележително още и поради сведението, че въ Атина е имало македонци роби. Следователно атинскитѣ граждани сж имали възможность да узнаятъ добре, дали македонцитѣ сж били гърци или не. Обикновено изявленията на Демостена се отхвърлятъ или пъкъ никакъ не се взиматъ подъ внимание, когато се разглежда въпросътъ за народната принадлежность на старитѣ македонци, понеже неговитѣ думи се смѣтатъ за рожба на политическо заслѣпение и озлобение.³ Но, както и да искаме да оценимъ и окачествимъ тѣзи прояви на омраза, все пакъ тѣ показватъ безспорно едно: гръцката народность на македонцитѣ и тѣхния царь не е била толкова очевидна за да бжде общопризната. Защото въ противенъ

1) Текстътъ е взетъ отъ Ed. Meyer, *Theopompus Hellenika*. Halle 1909, 207 f. Вж. сжщо E. Deger, [Ἡρώδου] *Περὶ πολιτείας*. Paderborn 1908.

2) Това мѣсто е било подражавано, както вече е забелязалъ Abel 267, отъ ретора Афтоний отъ Антиохия (4 в. сл. Хр. издание *Rhetores graeci* ed. Spengel II 11 sqq.) въ неговитѣ проγυμνάσματα cap. 9: Φιλίππος πάντας πονηροὺς ὑπερέβαλλε. προῆλθε μὲν γὰρ ἔθνους, ὃ τῶν βαρβάρων καθίσταται χερίστον. Μακεδόνες γὰρ τῶν βαρβάρων οἱ χερίστοι, Πέλλη δὲ τῆς Μακεδόνων γῆς τὸ φαυλότατον, ἐξ ἧς οὐδὲ δουλευόμενοι χαίρουσιν ἄνθρωποι καὶ τοιαύτης γῆς γεγονώς προγόνους ἐχρήσατο χαλεπωτέροις τῆς γῆς. Демостенъ нарича Филиппа и македонцитѣ открито варвари още въ следнитѣ мѣста: III 16 и 24, XIX 305 и 327. Иначе почти въ всѣка една негова речъ се чувства добре противоречието между македонци и гърци.

3) Abel 116, сжщо K. Beloch и др.

случай Демостенъ едва ли би ималъ смѣлостта да повтаря на атинцитѣ постоянно, че Филипъ е варваринъ. Още по-вече, когато неговитѣ политически противници много лесно биха могли да го оборахъ въ тази точка и да го злопоставятъ предъ атинскитѣ граждани. Затова напълно прави сж думитѣ на Lenschau:¹ „sicher hatte Demosthenes, der es liebt seinen grossen Gegner und dessen Volk als Barbaren hinzustellen, das Gefühl der Zuhörer auf seiner Seite.“ За да се оценятъ обаче правилно Демостеновитѣ думи, трѣбва да се вземе подъ внимание любопитниятъ фактъ, че неговиятъ най-голямъ политически противникъ и врагъ, водачътъ на македонофилската партия въ Атина, ораторътъ Есхинъ не само не се противопоставя, но се съгласява напълно съ мнението на Демостена, че македонцитѣ сж варвари. Въ прочутата си речъ *Περὶ τῆς παραπρεσβείας* Есхинъ заявява: 79 ἐγὼ δ' ἐν μὲν τῷ πολέμῳ συνίστην, καθ' ὅσον ἦν δυνατός, Ἀρχάδας καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐπὶ Φίλιππον. Тукъ гърцитѣ явно се противопоставятъ на Филипа. На друго мѣсто въ сжщата речъ, като изтъква заслугитѣ на атинцитѣ спрямо македонското царско семейство, казва: 27 Πausανίου δ' ἐπὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν κατιόντος, φυγάδος μὲν ὄντος, τῷ καιρῷ δ' ἰσχύοντος, πολλῶν δ' αὐτῷ συμπραττόντων, ἔχοντος δὲ Ἑλληνικὴν δύναμιν, εἰληφότος δὲ Ἀνθεμόντα καὶ Θέρμαν καὶ Στρέφαν καὶ ἄλλ' ἅττα χωρία, Μακεδόνων δὲ οὐκ ὁμονούντων, ἀλλὰ τῶν πλείστων τὰ Πausανίου φρονούντων κ. т. л. Споменатиятъ тукъ Павзаний е билъ сродникъ на царското семейство.² Следователно Ἑλληνικὴ δύναμις се противопоставя на Павзания като македонецъ. Подобни мѣста се намиратъ и въ речта му κατὰ Κτησιφῶντος, напр.: 106 μᾶλλον δ' ἔ πάντων πικρότατος χρόνος, ἐν ᾧ Δημοσθένης ἀπώλεσε τὰς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς πόλεως πράξεις. 128 οὐκ ἐπιδημοῦντος ἐν Μακεδονίᾳ Φιλίππου, οὐδ' ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα παριόντος, ἀλλ' ἐν Σκύθαις οὕτω μακρὰν ἀπόντος. Забележително е, че и въ достигналитѣ до насъ подъ Есхиново име писма македонцитѣ се наричатъ варвари: XI 5. πυνθάνομαι γὰρ τελευτήσαντος Ἀλεξάνδρου προτρέπειν τινὰς ὑμᾶς καινοτέρων ἀπτεσθαι πραγμάτων· ἐγὼ δ' ἐβουλόμην ἂν ταῦτα συμβουλεύειν ὑμῖν μετὰ τοῦ ταῦτα συμφέρειν. οὐ γὰρ ἠγνόουν μὰ τὸν Δία καὶ τοὺς ἄλλους θεούς, ὅτι λαμπρόν ἐστιν τὸ τοῖς μὲν βαρβάροις πολεμεῖν, τοὺς δὲ Ἕλληνας ἐλευθεροῦν. XII 11 κἀνταῦθα πριάμενος χωρία τοσοῦτων ταλάντων, ὅσων εἰκὸς ἦν τὸν Φιλίππου μὲν πρότερον, εἴτ' Ἀλεξάνδρου μισθωτὸν ὕστερον γεγόμενον, καὶ Φωκεῖς προδόντα καὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίαν Μακεδόσι, κάθημαι μεθ' ἐπτά θεραπόντων ἐνταῦθα κ. т. л.

Македонцитѣ се наричатъ варвари и отъ оратора Динархъ отъ Коринтъ, който е билъ сжщо така единъ отъ голѣмитѣ представители на македонската партия въ Атина. Въ речта си κατὰ Δημοσθένους като вини Демостена, че станалъ причина да бжде превзета и разрушена Тива отъ македонцитѣ казва: 24

¹) Вж. Bursians Jahresber. der klass. Altertumswissenschaft 1904, 249.

²) Вж. Кацаровъ, *Царь Филип II Македонски* 85.

διὰ δὲ τοῦτον τὸν προδότον (= Демостенъ) παῖδες καὶ γυναῖκες αἱ Θηβαίων ἐπὶ τὰς σκηνὰς τῶν βαρβάρων (= μαкедонци) διενεμήθησαν, πόλις ἀστυγείτων καὶ σύμμαχος ἐκ μέσης τῆς Ἑλλάδος ἀνήρπασται, ἀροῦται καὶ σπείρεται τὸ Θηβαίων ἄστυ τῶν κοινωνησάντων ὑμῖν τοῦ πρὸς Φιλίππου πολέμου.¹

Най-сетне и ораторътъ Хиперидъ отдѣля ясно македонцитѣ отъ гърцитѣ и ги смѣта за варвари както перситѣ и за подтисници на Елада. Въ прочутата надгробна речъ за Леоцена, полководеца на т. н. Ламийска война, той казва: 10 sqq. Λεωσθένης γὰρ ὁρῶν τὴν Ἑλλάδα πᾶ[σ]αν τεταπεινωμένην καὶ ἐπτη[χυ]ϊαν, κατεφθαρμένην ὑπὸ [τῶν] δωροδοκούντων παρὰ Φι[λίπ]που καὶ Ἀλεξάνδρου κατὰ [τῶν] πατρίδων τῶν αὐτῶν, [καὶ τ]ὴν μὲν πόλιν ἡμῶν [δεομέ]νην ἀνδρός, τὴν δ' Ἑλλά[δα] πᾶ[σ]αν πόλεως, ἣτις προστῆ[ναι] δυνήσεται τῆς ἡγεμονίας, [ἐπέδ]ωκεν ἑαυτὸν μὲν τῇ [πατρί]δι, τὴν δὲ πόλιν τοῖς Ἑλλησ[ιν] εἰς τὴν ἐλευθερίαν· κ. τ. λ. 12 ἐντεῦθεν δ' ἐλθὼν εἰς Πύλας καὶ καταλαβὼν τὰς [πα]ρόδους, δι' ὧν καὶ πρότερον ἐ[πὶ τ]οὺς Ἕλληνας οἱ βάρβαροι ἐ[πο]ρεύθησαν, τῆς μὲν ἐπὶ [τὴν] Ἑλλάδα πορείας Ἀντί[π]ατρον ἐκώλυσεν, αὐτὸν δὲ [κα]ταλαβὼν ἐν τοῖς τόποις τού[τοις] καὶ μάχῃ νικήσας ἐπολι[όρ]κει κατακλείσας εἰς Λαμίαν 36 [κ]αίκεῖνοι (= οἱ ἐπὶ Τροίαν στρατεύσαντες) μὲν ἔνεκα [μ]ιάς γυναικὸς ὕβρισθεί[σ]ης ἡμυναν, ὁ δὲ πα[σ]ῶν τῶν Ἑλληνίδων [τ]ὰς ἐπιφερομένας [ὑ]βρεις ἐκώλυσεν με[τὰ] τῶν συνθραπτομέ[ν]ων νῦν αὐτῷ ἀνδρῶν. [τ]ῶν <δὲ> μετ' ἐκείνους μὲν [γ]εγενημένων, ἄξια [δ]ὲ τῆς ἐκείνων ἀρε[τ]ῆς διαπεπραγμένων, [λ]έγω δὴ τοὺς περὶ Μιλ[τ]ιάδην καὶ Θεμισ[τ]οκλέα καὶ τοὺς ἄλλους, οἳ τὴν Ἑλλάδ[α] ἐλευθερώσαντες ἔντιμον μὲν τὴν πατρίδα κατέστησαν, ἔνδοξον <δὲ> τὸν αὐτῶν βίον ἐποίησαν, ὧν οὗτος τοσοῦτον ὑπερέσχεν ἀνδρείαι καὶ φρονήσει, ὅσον οἱ μὲν ἐπελθοῦσαν τῇ[ν] τῶν βαρβάρων (= Περσῶν) δύναμιν ἡμύναντο, ὁ δὲ μηδ' ἐπελθεῖν (scil. τῶν Μακεδόνων δύναμιν) ἐποίησεν.² И у Павзанія Леоцена е представенъ като началникъ на гърцитѣ срещу македонцитѣ I 1, 3 Ἐνταῦθα Λεωσθένην, ὃς Ἀθηναίους καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησιν ἡγούμενος Μακεδόνας ἐν τε Βοιωτοῖς ἐκράτησε μάχῃ καὶ αὐθις ἔξω Θερμοπυλῶν, καὶ βιασάμενος ἐς Λάμιαν κατέκλεισε τὴν ἀπαντικρὺ τῆς Οἴτης, κ. τ. λ.

И така мнението на Демостена за не гръцкия характеръ на македонцитѣ не е било изключително негово лично, но е било напротивъ сподѣляно отъ всички негови съвременници атински оратори, безъ разлика на политически убеждения. Затова думитѣ на Демостена не трѣбва да се пренебрегватъ напълно, както

1) Въ единъ откъслекъ приписванъ на Аристобула отъ Касандрия, съвременникъ на Александра Велики, се предаватъ следнитѣ думи на тиванката Тимоклея (Jacoby fr. 2 b): ἡ δ' ἀνεκπλήκτως πάνυ καὶ τεθαρρηκότως εἶπεν· „ἐμοὶ Θεαγένης ἦν ἀδελφός, ὃς ἐν Χαιρωνείαι στρατηγῶν καὶ μαχόμενος πρὸς ὑμᾶς ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἔπεσεν, ὅπως ἡμεῖς μηδὲν τοιοῦτον πάθωμεν. Следователно и за тази тиванка македонцитѣ сж били подтисници на Елада.

2) Текстътъ е взетъ отъ изданието Hyperides ed. Chr. Jensen. Lipsiae 1907.

е правено до сега, когато се разглежда въпросътъ за народността на принадлежността на македонцитѣ. Въ пълно съгласие съ изявленията на Демостена и неговитѣ съвременници стои и хубавата епиграма, която е била поставена, споредъ Плутарха (*Plut. Dem.* 31), отъ признателното потомство подъ бронзовата статуя на този най-мощень гръцки ораторъ:

Εἴπερ ἴσῃν ῥώμην γνῶμῃ, Δημόσθενες, εἶχες,
Οὐποτ' ἄν Ἑλλήνων ἤρξεν Ἄρης Μακεδών.

Отъ историографската книжнина, съвременна на македонскитѣ царе Филипъ II и Александъръ Велики, до насъ сж достигнали само отдѣлни откъслечи. За съжаление тѣзи откъслечи не даватъ никакви сведения за народността на македонцитѣ. Единствено изключение може би прави въ това отношение следниятъ откъслекъ отъ съчинението *Φιλίππικά* на историка Теопомпъ Хиоски (*Jacoby fr.* 224): *ἔπειτα δ' οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ ἐκ πολλῶν τόπων ἦσαν συνερρηκότες· οἱ μὲν γὰρ ἐξ αὐτῆς τῆς χώρας, οἱ δὲ ἐκ Θετταλίας, οἱ δὲ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, οὐκ ἀριστίνδην ἐξελεγμένοι, ἀλλ' εἴ τις ἦν ἐν τοῖς Ἑλλήσιν ἢ τοῖς βαρβάροις λάσταυρος ἢ βδελυρὸς ἢ θρασὺς τὸν τρόπον οὗτοι σχεδὸν ἅπαντες εἰς Μακεδονίαν ἀθροισθέντες ἑταῖροι Φιλίππου προσηγορεύοντο.* Споредъ приведения текстъ Филиповитѣ ἑταῖροι сж били или ἐξ αὐτῆς τῆς χώρας т. е. Македония или отъ Тесалия и отъ другитѣ земи на Елада. Очевидно варваритѣ — ἑταῖροι не ще да сж били отъ Елада (защото отъ тамъ сж били οἱ Ἑλληνες), а ще сж произлизили отъ Македония. Следователно съ варвари Теопомпъ е означавалъ самитѣ македонци.

Все пакъ съчиненията на историографитѣ съвременни на Филипа II и Александра Велики не сж изчезнали съвсемъ безследно. Въ сжщностъ тѣ се криятъ преразказани въ произведенията на по-сетнешнитѣ писатели, които разглеждатъ историята на Филипа II и Александра Велики.

Тукъ старитѣ историографи се споменуватъ на мѣста изрично като извори и то по именно, а на други мѣста разказътъ явно почива върху тѣхнитѣ писания, макаръ това да не се казва изрично. Това личи най-добре въ съчинението на Фл. Арианъ *Ἀλεξάνδρου ἀνάβασις*, гдето въ самото начало се казва, че авторътъ е почерпилъ сведенията си предимно отъ произведенията на Птоломей Лаговъ и Аристокбулъ Аристокбуловъ, а сжщо така и отъ други писатели, на които обаче той не споменува имената. Отъ приведенитѣ по-долу мѣста изъ Ариановия Анабасисъ се вижда, че писателитѣ, отъ които Арианъ е почерпилъ своитѣ сведения, сж отдѣляли сжщо така гърцитѣ отъ македонцитѣ. Ето какъ гласятъ тѣзи мѣста: II 10, 7 *καὶ τι καὶ τοῖς γένεσι τῷ τε Ἑλληνικῷ καὶ τῷ Μακεδονικῷ φιλοτιμίας ἐνέπεσεν ἐς ἄλ-*

λήλους.¹ III 22, 2. . . ὅτι (Δαρειῶς) ὁμοῦ μὲν ἐς τὴν βασιλείαν παρελθεῖν, ὁμοῦ δὲ προσπολεμεῖσθαι πρὸς τε Μακεδόνων καὶ τῶν Ἑλλήνων ξυνέβη. V 27, 4. αὐτὸς γάρ τοι ὄρᾳς, ὅσοι μὲν Μακεδόνων τε καὶ Ἑλλήνων ἅμα σοὶ ὠρμήθημεν, ὅσοι δὲ ὑπολελείμεθα. 8. ἔφονται δέ σοι ἄλλοι Μακεδόνες καὶ ἄλλοι Ἕλληνες, νέοι τε ἀντὶ γερόντων καὶ ἀκμῆτες ἀντὶ κεκμηκότων VII 12, 7 . . . ἀλλ' αὐτὸν γὰρ ἀξιοῦν τὰ πρῶτα φέρεσθαι ἐν τοῖς ἄλλοις Μακεδόσι τε καὶ Ἕλλησι* 15, 4 ὣν τὰ τε ὀνόματα καὶ τὰς σκευὰς τότε πρῶτον ὁφθῆναι πρὸς Ἑλλήνων τε καὶ Μακεδόνων. Македонцитѣ се отдѣлятъ отъ гърцитѣ макаръ не тѣй ясно и въ следнитѣ мѣста: V 25, 3 Ὁρῶν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Μακεδόνες τε καὶ ξυμμάχοι, οὐχ ὁμοία ἔτι τῇ γνώμῃ ἐπομένους μοι ἐς τοὺς κινδύνους κ.τ.λ. 28, 3. . . εἰ δὴ τις τροπὴ ταῖς γνώμαις τῶν Μακεδόνων τε καὶ ξυμμάχων. Тукъ съ ξυμμάχοι се означаватъ очевидно гърцитѣ заедно съ другитѣ балкански народности, които сж дошли съ Александра въ Персия. Сжщото това отдѣляне на гърци отъ македонци се забелязва и въ мненията на лицата, които се изказватъ въ IV книга на Арияновия Анабасисъ за или противъ желанието на Александра Велики за проскинеса (προσκύνησις): IV 10, 6 ἄρξαι δὲ τοῦ λόγου Ἀνάξαρχον, ὥς πολὺ δικαιότερον ἂν θεὸν νομιζόμενον Ἀλέξανδρον Διονύσου τε καὶ Ἡρακλέους, μὴ ὅτι τῶν ἔργων ἕνεκα ὅσα καὶ ἡλίκα καταπέπρακται Ἀλεξάνδρῳ, ἀλλὰ καὶ ὅτι Διόνυσος μὲν Θηβαῖος ἦν, οὐδέν τι προσήκων Μακεδόσι, καὶ Ἡρακλῆς Ἀργεῖος, οὐδὲ οὗτος προσήκων ὅτι μὴ κατὰ γένος τὸ Ἀλεξάνδρου Ἡρακλείδην γὰρ εἶναι Ἀλέξανδρον Μακεδόνα δὲ ἂν τὸν σφῶν βασιλέα δικαιότερον θείαις τιμαῖς κοσμοῦντας. Споредъ тѣзи думи на Анаксарха македонцитѣ (не гърцитѣ) могатъ да отдаватъ справедливо божески почести на Александра, понеже нито Дионисъ нито Хераклесъ, тѣхнитѣ най-тачени богове, сж македонски. Първиятъ е тивански, а вториятъ — аргивски богъ, т. е. и двата сж гръцки богове. Противъ проскинесата се изказалъ олинтийскиятъ философъ Калистенъ, за което той по-късно, както е известно, заплатилъ съ живота си:² IV 11, 6 sqq. οὐκ οὐν ἄρχειν γε τοῦδε τοῦ λόγου πρέπον ἦν, ἀλλὰ μεμνησθαι γὰρ οὐ Καμβύσῃ οὐδὲ Ξέρξῃ ξυνόντα ἢ συμβουλευόντα, ἀλλὰ Φιλλίππου μὲν παιδὶ, Ἡρακλείδῃ δὲ ἀπὸ γένους καὶ Αἰακίδῃ, ὅτου οἱ πρόγονοι ἐξ Ἀργεῶν ἐς Μακεδονίαν ἦλθον, οὐδὲ βία, ἀλλὰ νόμῳ Μακεδόνων ἄρχοντες διετέλεσαν. οὐκ οὐν οὐδὲ αὐτῷ τῷ Ἡρακλεῖ ζῶντι ἔτι θεῖται τιμαὶ παρ' Ἑλλήνων ἐγένοντο, ἀλλ' οὐδὲ τελευτήσαντι πρόσθεν ἢ πρὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ἐν Δελφοῖς ἐπιθεσπισθῆναι ὥς θεὸν τιμᾶν Ἡρακλέα. εἰ δέ, ὅτι ἐν τῇ βαρβάρῳ γῇ οἱ λόγοι γίνονται, βαρβαρικὰ χρὴ ἔχειν τὰ φρονήματα. καὶ ἐγὼ τῆς Ἑλλάδος μεμνησθαι σε ἀξιῶ, ὦ Ἀλέξανδρε, ἥς ἕνεκα ὁ πᾶς στόλος σοι ἐγένετο, προσθεῖναι τὴν Ἀσίαν τῇ Ἑλλάδι. καὶ οὖν ἐνθυμήθητι, ἐκείσε ἐπανελθὼν ἄρά γε καὶ τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐλευθερωτάτους προσαναγκάσεις ἐς τὴν προσκύνησιν, ἢ

¹) Срв. Г. И. Кацаровъ, *Царь Филипп II Македонски* стр. 21, заб. 1.

²) Срв. J. Kaerst, *Geschichte des Hellenismus* I 443 ff.

Ἑλλήνων μὲν ἀφέξῃ, Μακεδόσι δὲ προσθήσεις τήνδε τὴν ἀτιμίαν, ἣ διακεκριμένα ἔσται σοι αὐτῷ τὰ τῶν τιμῶν ἐς ἅπαν, ὥς πρὸς Ἑλλήνων μὲν καὶ Μακεδόνων ἀνθρωπίνως τε καὶ Ἑλληνικῶς τιμᾶσθαι, πρὸς δὲ τῶν βαρβάρων μόνων βαρβαρικῶς;¹

Къмъ приведенитѣ до тукъ мѣста изъ Арияновия Анабазисъ трѣбва да се прибавятъ и тѣзи случаи, гдето името македонци се споменува съ особено натѣртване, напр.: VII 9, 1. Οὐχ ὑπὲρ τοῦ καταπαῦσαι ὑμῶν ὧ Μακεδόνες, τὴν οἴκαδε ὁρμὴν λεχθήσεταιί μοι ὁδε ὁ λόγος, ἔξεστι γάρ ὑμῖν κ. т. л. Тукъ макаръ да липсва едно явно изразено отдѣляне или противопоставяне на македонци и гърци, все пакъ особеното натѣртване на името македонци, както и цѣлиятъ редъ на мисли показватъ, че тукъ македонцитѣ се смѣтатъ за народъ отдѣленъ отъ другитѣ.

Но не само въ Анабазиса, а и въ другитѣ съчинения на Арияна се намиратъ мѣста, въ които македонцитѣ се отдѣлятъ отъ гърцитѣ. Ето какъ гласятъ тѣзи мѣста: Ἰνδική 2, 8. τὰ μὲν πρὸς μεσημβρίας κατὰ Πάταλά τε καὶ τοῦ Ἰνδοῦ τὰς ἐκβολὰς ὤφθη πρὸς τε Ἀλεξάνδρου καὶ Μακεδόνων καὶ πολλῶν Ἑλλήνων 18, 3 sq. τριήραρχοι δὲ αὐτῷ ἐπεστάθησαν ἐκ Μακεδόνων μὲν Ἡφαιστίων τε Ἀμύντορος . . . οὗτοι μὲν οἱ σύμπαντες Μακεδόνες Ἑλλήνων δὲ Μήδιος μὲν Ὀξυθέμιδος Λαρισαῖος κ. т. л. Τέχνη τακτική 3, 2. τὸ μὲν δὴ βαρύτατον [τὸ] ὀπλιτικὸν θώρακας ἔχει καὶ ἀσπίδας ἢ θυρεοὺς παραμήκεις καὶ μαχαίρας καὶ δόρατα, ὥς Ἕλληνες, ἢ σαρίσας, ὥς οἱ Μακεδόνες. 32, 2 τάδε μὲν, ὥσπερ ἐν τέχνῃ, δι' ὀλίγων ἐδήλωσα ἱκανὰ ὑπὲρ γε τῶν πάλαι Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Μακεδονικῶν τάξεων, ὅστις μηδὲ τούτων ἀπείρως ἐθέλοι ἔχειν. Τὰ μετὰ Ἀλέξανδρον fr. 1 b. 3 Ἀντίπατρος δὲ ἐπὶ πᾶσι Μακεδόσι καὶ Ἑλλησι καὶ Ἰλλυριοῖς καὶ Τριβαλλοῖς καὶ Ἀγριᾷσι καὶ ὅσα τῆς Ἠπείρου ἐξέτι Ἀλεξάνδρου στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ἐτέτακτο. Приведенитѣ текстове очевидно не изразяватъ мнението на Арияна, понеже въ негово време македонцитѣ сж били напълно погърчени, но отражаватъ по-скоро мненията на по-стари писатели, отъ които той е почерпилъ своитѣ сведения и които той, както е напр. въ Индика, по име споменува.

Епохата на Александра Велики се описва и отъ Плутарха въ нѣкои отъ сравнителнитѣ животописи. И този гръцки писателъ е почерпилъ сведенията си отъ по-стари извори, съвременни на епохата, която той разглежда. Въ животописа на Демострена Плутархъ съобщава следното: 27, 3 sq. Δημοσθένης δὲ τοῖς ἐξ ἄστεος πρεσβεύουσι καταμείζας ἑαυτὸν ἡγωνίζετο καὶ συνέπραττεν, ὅπως αἱ πόλεις συνεπιθήσονται τοῖς Μακεδόσι καὶ συνεκβαλοῦσιν αὐτοὺς τῆς Ἑλλάδος, ἐν δ' Ἀρκαδίᾳ καὶ Λοιδορίαν τοῦ Πυθέου καὶ τοῦ Δημοσθένους γενέσθαι πρὸς ἀλλήλους εἰρηκεν ὁ Φύλαρχος ἐν ἐκκλησίᾳ, τοῦ μὲν ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων τοῦ δ' ὑπὲρ τῶν

¹) Съ това мѣсто се схождатъ по мнсли приведенитѣ по-горе пасажн отъ Исократовата речъ Φίλιππος.

Ἑλλήνων λέγοντος. А въ сравнението между Демостена и Цицерона казва: 4 (53.), 3 συναγωνιζόμενος γὰρ ὡς εἴρηται τοῖς Ἑλλήσι καὶ τοῖς Μακεδόνων πρέσβεις ἐξελαύνων ἐπήρχετο τὰς πόλεις, πολὺ βελτίων Θεμιστοκλέους καὶ Ἀλκιβιάδου παρὰ τὰς αὐτὰς τύχας διαφανεῖς πολίτης. Въ животописа пъкъ на Александра Велики се разказва, че Александъръ (47, 3) ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν φίλων ἑώρα τῶν μεγίστων Ἡφαιστίωνα μὲν ἐπαινοῦντα καὶ συμετακοσμούμενον αὐτῷ, Κράτερον δὲ τοῖς πατρίοις ἐμμένοντα, δι' ἐκείνου μὲν ἐχρημάτιζε τοῖς βαρβάροις, διὰ τούτου δὲ τοῖς Ἑλλήσι καὶ τοῖς Μακεδόσι. Но особено забележително е следното мѣсто отъ Александровия животописъ: 51, 2. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀποστραφεὶς πρὸς Ἐενόδοχον τὸν Καρδιανὸν καὶ τὸν Κολοφώνιον Ἀρτέμιον „Οὐ δοκοῦσιν, εἶπεν, ὑμῖν οἱ Ἕλληνες ἐν τοῖς Μακεδόσιν ὥσπερ ἐν θηρίοις ἡμίθεοι περιπατεῖν;“ Тѣзи думи, безразлично дали сж били казани отъ Александра Велики или не, сж едно отъ най добритѣ доказателства, че македонцитѣ сж били смѣтани за народъ отдѣленъ отъ гърцитѣ. Срв. на стр. 45 изявленията на Александра I у Херодота. И въ двата случая самиятъ македонски царъ отдѣля македонцитѣ отъ гърцитѣ.

Епохата на Александра Велики особено тази на диадохитѣ е разказана и отъ Диодора Сицилийски въ неговата историческа библиотека (книги 17—20). За написването на това съчинение Диодоръ е използвалъ писанията на по-стари историци главно на Клитархъ и Хиеронимъ отъ Кардия. И въ библиотеката на Диодора не на едно мѣсто македонцитѣ се отдѣлятъ отъ гърцитѣ: XVII 113, 2 ἐκ δὲ τῆς Εὐρώπης αἱ τε τῶν Ἑλλήνων πόλεις ἐξέπεμψαν καὶ Μακεδόνες. XVIII, 7, 3 Περδίκκας δὲ πυθόμενος τὴν τῶν Ἑλλήνων ἀπόστασιν ἐκλήρωσεν ἐκ τῶν Μακεδόνων πεζοὺς μὲν τρισχιλίους κ. τ. λ. 7, 8 γενομένων δ' ἐπὶ τούτοις ὄρκων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἀναμιχθέντων τοῖς Μακεδόσιν ὁ μὲν Πίθων περιχαρὴς ἦν, κατὰ νοῦν αὐτῷ προχωρούντων τῶν πραγμάτων, οἱ δὲ Μακεδόνες μνησθέντες μὲν τῆς τοῦ Περδίκκου παραγγελίας, οὐδὲν δὲ φροντίσαντες τῶν γεγεννημένων ὄρκων παρεσπόνδησαν τοὺς Ἕλληνας. 8, 5 . . . ὁ μὲν Λεωσθένης διαπεμπόμενος πρὸς τε τοὺς Λοκροὺς καὶ Φωκεῖς καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πλησιοχώρους παρεκάλει τῆς αὐτονομίας ἀντέχεσθαι καὶ τῆς τῶν Μακεδόνων δεσποτείας ἐλευθερῶσαι τὴν Ἑλλάδα. 10, 3 ἐκπέμψαι δὲ καὶ πρέσβεις τοὺς ἐπελευσομένους τὰς Ἑλληνίδας πόλεις καὶ διδάξοντας ὅτι καὶ πρότερον μὲν ὁ δῆμος, τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν κοινὴν εἶναι πατρίδα κρίνων τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ἐπὶ δουλείᾳ στρατευσαμένους βαρβάρους ἡμύνετο κατὰ θάλασσαν καὶ νῦν οἴεται δεῖν ὑπὲρ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων σωτηρίας καὶ σώμασι καὶ χρήμασι καὶ ναυσὶ προκυνδυνεύειν.¹ Вж. още XVIII 11. 12, 4; 13, 2; 15, 7; 17, 5 ἀπέθανον δ' ἐν τῇ μάχῃ τῶν μὲν Ἑλλήνων πλείους τῶν πεντακοσίων, τῶν δὲ Μακεδόνων ἑκατὸν καὶ τριάκοντα. Негръцкиятъ характеръ на македонцитѣ се

¹) Срв. сжщата мисълъ у Хиперида стр. 52. Вж. още Fellmann op. cit. 8. и 5 и Wilcken въ S. B. Bayer. Ak. 1917, 10 Abhdl. S. 6. Anm.

подчертава много ясно въ XVII 100, гдето се разказва за двуборството на македонецъ Κόραγος съ атинянина Διώξιππος: 4 καὶ τῶν μὲν Μακεδόνων ὁμοεθνῶν ὄντων τῷ Κοράγῳ καὶ τοῦ βασιλέως συμφιλοτιμουμένου, τῶν δὲ Ἑλλήνων τῷ Διώξιππῳ συναγωνιόντων προήλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα ὁ μὲν Μακεδὼν πολυτελέσιν ὅπλοις κεκοσμημένος, ὁ δ' Ἀθηναῖος γυμνὸς ὑπαληλιμμένος, ἔχων ῥόπαλον σύμμετρον. Забележителна е и Полиперхоновата διάγραμμα въ XVIII 56. И тукъ гърцитъ се отдѣлятъ отъ македонцитъ: τῶν Ἑλλήνων τινὰς μὴ ὁρθῶς γινώσκοντας πόλεμον ἐξενεγκεῖν πρὸς Μακεδόνας. Срв. още и следнитъ мѣста изъ Диодоровата библиотека: XIX 35, 6. XX 106, XXI 2, 2.¹

Следъ боя при Херонея (338 г.), а особено въ времето на Александра Велики Македония и Гърция образували въ политическо отношение едно цѣло. Сега вратитъ на Македония се разтворили широко за гръцкия езикъ и култура. Както нъ Александровата свѣтовна монархия и въ възникналитъ отъ нея по-сетне хеленистически царства, а така сжщо и въ самата Македония гърцитъ сж представлявали една привилегирована класа покрай самитъ македонци и поради това сж имали всичката възможность да погърчватъ бавно, но сигурно окръжаващата ги срѣда. Още повече, когато самитъ македонски владѣтели като Филипъ II, Александъръ Велики и др. не само не сж се противопоставяли на това, но сж подпомагали по всѣкакъвъ начинъ проникването и разпространяването на гръцкия езикъ и култура всрѣдъ македонския народъ. Затова човѣкъ би билъ наклоненъ да се съгласи съ мнението на Jüthner,² че следъ Александра Велики македонцитъ сж били погърчени, че сж загубили напълно своя народностенъ обликъ и че затова въпросътъ за тѣхния варварски произходъ заглѣхналъ. Обаче това мнение, както вече посочи Fellmann,³ е погрѣшно. Защото чакъ до покоряването на македонската държава отъ римлянитъ не липсватъ въ историческата книжина известия, които отдѣлятъ все още, по-нече или по-малко рѣзко, македонцитъ отъ гърцитъ. Въ следващитъ редове ще приведа въ хронологиченъ редъ тѣзи извѣстия. Плутархъ въ животописа на Пиръ казва, че той (12, 8) πάλιν πεισθεὶς ὑπὸ Λυσιμάχου Θερταλίαν ἀφίστη καὶ ταῖς Ἑλληνικαῖς φρουραῖς προσεπολέμει, βελτίοσι χρώμενος τοῖς Μακεδόσι στρατευομένοις ἢ σχολάζουσι. Особено любопитенъ въ тона отношение е надписътъ, който ни предава договора за съюза между Спарта и Атина презъ т. н. Хремонидеѣска война (265 г.):

ἐπειδὴ πρότερον μὲν Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι οἱ ἑκατέρων φιλίαν καὶ συμμαχίαν κοινὴν ποιησάμενοι πρὸς ἑαυτοὺς πολλοὺς καὶ καλοὺς ἀγῶνας ἡγωνίσαντο μετ' ἀλλήλων πρὸς τοὺς καταδουλοῦσθαι τὰς πόλεις ἐπιχειροῦντας, ἐξ ὧν ἑαυτοῖς τε δόξαν ἐκτήσαντο

1) Срв. Fellmann 7².

2) *Hellenen und Barbaren* 32.

3) *Op. cit.* 8 ff.

καὶ τοῖς ἄλλ[ο]ις Ἑλλήσιν παρεσκευάσαν τὴν ἐλευθερίαν, καὶ νῦν δὲ κ[α]ιρῶν καθειληφότων ὁμοίων τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν διὰ το[ύς κ]αταλύειν ἐπιχειροῦντας τοὺς τε νόμους καὶ τὰς πατρίους ἐκάστοις πολιτείας . . .¹

Не по-малко забележителни сж следнитѣ две мѣста изъ Плу-тарховия животописъ на Арата, единъ отъ стратегитѣ на Ахейския съюзъ: 16, 2 Ἐνιαυτῷ δ' ὕστερον αὐτῷ στρατηγῶν (scil. ὁ Ἄρατος), ἐνίστατο τὴν περὶ τὸν Ἀκροκόρινθον πράξιν, οὐ Σικυωνίων οὐδ' Ἀχαιῶν κηδόμενος, ἀλλὰ κοινήν τινα τῆς Ἑλλάδος ὅλης τυραννίδα, τὴν Μακεδόνων φρουράν, ἐκεῖθεν ἐξελάσαι διανοούμενος. . . . ταύτην δὲ τὴν πράξιν οὐκ ἂν ἀμάρτοι τις ἀδελφὴν προσειπὼν τῆς Πελοπίδου τοῦ Θηβαίου καὶ Θρασυβούλου τοῦ Ἀθηναίου τυραννοκτονίας, πλὴν διὰ τῷ μὴ πρὸς Ἑλληνας, ἀλλὰ ἐπακτὸν ἀρχὴν γεγονέναι καὶ ἀλλόφυλον αὕτη διήνεγκεν. 38, 6 καὶ μὴ πάλιν τὴν Πελοπόννησον ἐκβαρβαρῶσαι φρουραῖς Μακεδόνων.²

Най-важния изворъ за епохата на последнитѣ македонски царе е, както е известно, историята на Полибий. И въ това съчинение македонцитѣ на нѣколко мѣста се явяватъ като народъ отдѣленъ отъ гърцитѣ. Полибий въ IX 28 ни предава речъта на етолския пратеникъ Хлайнеасъ противъ Филипа V държана предъ спартанцитѣ. Тази речъ започва съ следното изречение: ὅτι μὲν οὖν, ὧ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τὴν Μακεδόνων δυναστείαν ἀρχὴν συνέβη γεγονέναι τοῖς Ἑλλήσι δουλείας, οὐδ' ἄλλως εἰπεῖν οὐδένα πέπεισμαι τολμήσαι. Следователно македонското владичество е било за гърцитѣ робия. Забележително е, че самъ Полибий не смѣта македонцитѣ за гърци. Той ги отдѣля ясно едни отъ други въ следнитѣ мѣста: XVIII 28, 2 ἐπεὶ γὰρ μὲν Μακεδόνων σύνταξις ἐν τοῖς πρὸ τοῦ χρόνους, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων διδοῦσα τὴν πεῖραν, ἐκράτει τῶν τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν συντάξεων . . . II 71, 2 Τίνος δὲ χάριν ἐποιησάμεθα τὴν ἐπὶ πλεῖον ὑπὲρ τοῦ προειρημένου πολέμου μνήμην; διότι τῶν καιρῶν τούτων συναπτόντων τοῖς ὑφ' ὑμῶν ἱστορεῖσθαι μέλλουσι χρήσιμον ἐδόκει, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον εἶναι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν τὸ ποιῆσαι πᾶσιν ἐναργῆ καὶ γνώριμον τὴν ὑπάρχουσαν περὶ Μακεδόνας καὶ τοὺς Ἑλληνας τότε κατάστασιν. 8 . . . ἅμα δὲ τούτοις καὶ τὴν περὶ τοὺς Ἑλληνας καὶ Μακεδόνας, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ Καρχηδονίους ὑπάρχουσαν τότε κατάστασιν δεδηλώκαμεν . . . XXXVIII 5, 2 κάπειτα μεταξὺ ταύτην ἀπολιπόντες καὶ μεσολαβήσαντες σφᾶς αὐτοὺς μεταβαίνομεν ἐπὶ τὰς Ἑλληνικὰς κἀντεῦθεν ἐπὶ τὰς Μακεδονικὰς ἢ Συριακὰς ἢ τινὰς ἐτέρας πράξεις. Въ приведенитѣ мѣстание бихме очаквали Полибий да изрази по нѣкакъвъ начинъ гърцкия характеръ на македонцитѣ, ако ги е смѣталъ за часть отъ гърцитѣ, напр. като пише οἱ ἄλλοι Ἑλληνες, а не само οἱ Ἑλληνες. Противъ гърцкия характеръ на македонцитѣ говори още и следното мѣсто изъ Полибия XXXVIII 6, 3 sq. ὁ (μὲν) οὖν Λυκόρτας ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως, κρίνων μήτε Περσεῖ

1) Ditt. Syll.³ 434/35, Z. 9 sqq. Срв. сжшо Fellmann 8.

2) Fellmann 7, 3.

μή(τε) Ῥωμαίοις συνεργεῖν μηδέν, ὁμοίως μηδ' ἀντιπράττειν μηδετέροις. τὸ μὲν γὰρ συνεργεῖν ἀλυσιτελές ἐνόμιζε πᾶσιν εἶναι τοῖς Ἑλλησιν....

Не гръцкия характеръ на македонцитѣ поличава и отъ следнитѣ мѣста изъ Плутарховитѣ животописи на Т. Фламинъ и Е. Павелъ: *Flam. V 7* παντάπασιν ἤδη τότε καὶ τοῖς θεραπεύουσι τὰ τοῦ Φιλίππου παρέστη Ῥωμαίους πολεμήσοντας ἤκειν οὐχ Ἑλλησιν, ἀλλ' ὑπὲρ Ἑλλήνων Μακεδόσι. *XII 3* . . . ἀγαλλόμενος δὲ τῷ πείθειν καὶ διαλλάσσειν τοὺς Ἑλληνας οὐχ ἦττον ἢ τῷ κεκρατηκέναι τῶν Μακεδόνων. *Comparatio Phil. et T. Flam. 1 sqq.* Μεγέθει μὲν οὖν τῶν εἰς τοὺς Ἑλληνας εὐεργεσιῶν οὔτε Φιλοποίμενα Τίτῳ παραβάλλειν οὔτε πάνυ πολλοὺς τῶν Φιλοποίμενος ἀμεινόνων ἀνδρῶν ἀξιόν ἐστι. τοῖς μὲν γὰρ Ἑλλησι πρὸς Ἑλληνας οἱ πόλεμοι, τῷ δὲ οὐχ Ἑλληνι καὶ ὑπὲρ Ἑλλήνων καὶ ὅτε Φιλοποίμην ἀμνηχανῶν τοῖς ἑαυτοῦ πολίταις ἀμύνειν πολемуμένοις, εἰς Κρήτην ἀπῆρε, τότε νικήσας Τίτος ἐν μέσῃ τῇ Ἑλλάδι Φίλιππον ἡλευθέρου καὶ τὰ ἔθνη καὶ πόλεις ἀπάσας. εἰ δὲ τις ἐξετάζοι τὰς μάχας ἑκατέρου, πλείους Ἑλληνας Φιλοποίμην Ἀχαιῶν στρατηγῶν ἢ Μακεδόνας Τίτος Ἑλλησι βοηθῶν ἀνείλε *Paul. VII 2* . . . ὀλίγῳ δὲ πρόσθεν ἐν Θεσσαλίᾳ συντρίψαντες Φίλιππον καὶ τοὺς Ἑλληνας ἀπὸ Μακεδόνων ἐλευθερώσαντες . . . *XXIX 1.* Διωκημένων δὲ πάντων αὐτῷ καλῶς ἀσπασάμενος τοὺς Ἑλληνας καὶ παρακαλέσας τοὺς Μακεδόνας μεμνησθαι τῆς δεδομένης ὑπὸ Ῥωμαίων ἐλευθερίας . . .

Къмъ тѣзи текстове могатъ да се приведатъ още следнитѣ: *Dionys. Halic. I. 3* ὑποχείριον δὲ λαβοῦσα Μακεδονίαν, ἥ τέως ἐδόκει μέγιστον ἰσχύειν κατὰ γῆν, οὐδὲν ἔτ' ἀντίπαλον ἔχουσα οὔτε βάρβαρον φύλον οὔτε Ἑλληνικόν . . . *Appiani, Rom. histor. praef. 3* καὶ ἐν τῷδε αὖ τῷ παράπλῳ Ῥωμαίων ὑπήκοα τοσαῦτα ἢ τε Ἑλλάς πᾶσα, καὶ Θεσσαλία, καὶ Μακεδόνες, καὶ ὅσα πρόσοικα ἄλλα Θρακῶν καὶ Ἰλλυριῶν καὶ Παιόνων ἔθνη. *de reb. Syr. 2* ἐγίγνετο γὰρ δὴ καὶ τὰ Μακεδόνων καὶ τὰ Ἑλλήνων ἐπίμικτα ἀλλήλοις ἀνὰ μέρη καὶ χρόνους, ὥς μοι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γραφῇ δεδήλωται. *57.* τὰς δὲ ἄλλας ἐκ τῆς Ἑλλάδος Μακεδονίας ὠνόμαζεν, ἥ ἐπὶ ἔργοις ἑαυτοῦ τισιν, ἥ ἐς τιμὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως, ὅθεν ἐστὶν ἐν τῇ Συρίᾳ, καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτὴν ἄνω βαρβάροις, πολλὰ μὲν Ἑλλήνων, πολλὰ δὲ Μακεδονικῶν πολισμάτων ὀνόματα. *de bello Mithr. 41* Σύλλας δ' ἤγεν Ἰταλιώτας, καὶ Ἑλλήνων ἢ Μακεδόνων ὅσοι ἄρτι πρὸς αὐτὸν ἀπὸ Ἀρχελάου μετετίθεντο, ἢ εἴ τι ἄλλο περίοικον. *58* Διαπλεύσας δέ, Μακεδονίαν τε ὑμετέραν οὖσαν ἐπέτρεχες, καὶ τοὺς Ἑλληνας τὴν ἐλευθερίαν ἀφηροῦ. οὐ πρίν τε ἤρξω μετανοεῖν, οὐδ' Ἀρχέλαος ὑπὲρ σοῦ παρακαλεῖν, ἢ Μακεδονίαν μὲν με ἀνασώσασθαι τὴν δὲ Ἑλλάδα τῆς σῆς ἐκλῦσαι βίας. *сжщо 112.*

Къмъ приведенитѣ до тукъ текстове могатъ да се прибавятъ още всички ония мѣста изъ гръцката историографска книжина, гдето македонското владичество надъ гръцитѣ се обявява за робство. Между приведенитѣ по-горе текстове нѣкои отъ тѣхъ съдържатъ тази мисль. Други подобни мѣста сж напр. следнитѣ: *Polyb. hist. XVIII 11; 23 Plut. Philop. XV 2, Flam. XI, XII* и др. Обаче отъ всички тѣзи известия най-любопитна е след-

ната епиграма на Алкей Месенски, съвременникъ на Филипа V:¹

Ἀγαγε καὶ Ξέρξης Πέρσαν στρατὸν Ἑλλάδος εἰς γᾶν
καὶ Τίτος εὐρείας ἄγαγ' ἀπ' Ἰταλίας.

ἀλλ' ὁ μὲν Εὐρώπα δοῦλον ζυγὸν αὐχένι θήσων
ἦλθεν, ὁ δ' ἀμπαύσων Ἑλλάδα δουλοσύνας.

Отъ изложеното до тукъ се вижда, че македонцитѣ отъ самото имѣ появяване на историческата сцена до загиването на държавата имѣ сж били смѣтани винаги за народъ отдѣленъ отъ гърцитѣ. Затова Fellmann² съ право застъпва противъ Beloch³ гледището, че гърцитѣ сж чувствували винаги македонската властъ за робство и че римската властъ е представляла само една смѣна на господаритѣ, както това ясно изказва самъ Полибий въ XVIII 45, 6 ἐκ δὲ τούτων εὐθεώρητον ὑπάρχειν πᾶσιν ὅτι μεταλαμβάνουσι τὰς Ἑλληνικὰς πέδας παρὰ Φιλίππου Ῥωμαῖοι, καὶ γίνεται μεθάρμοσις δεσποτῶν, οὐκ ἐλευθέρωσις τῶν Ἑλλήνων.

При наличността на тѣзи изрични сведения за не гръцкия обликъ на старитѣ македонци не могатъ да иматъ никаква убедителна стойностъ всички онѣзи разсъждения за народността на македонцитѣ, които не държатъ смѣтка за поменатитѣ известия, както е напр. случая съ Fr. Geyer въ *Makedonien bis zur Thronbesteigung Philipps II*. München 1930, 30 ff. Затова и мнението на Geyer 33, че македонцитѣ трѣбва да сж били гърци понеже въ Пела, въ двореца, сж били повикани поети като Еврипидъ и Агатонъ, което предполага знанието на гръцки езикъ отъ страна на дворцовитѣ благородници, е съвсемъ несъстоятелно. Защото въ такъвъ случай трѣбва да приемемъ, че и пруситѣ въ времето на Фридрихъ Велики сж били французи, понеже не само френскиятъ философъ Волтеръ е билъ желанъ гостъ въ двореца Санъ-Суси, но дори и самиятъ пруски кралъ е говорѣлъ и писалъ съчиненията си на френски езикъ. А освенъ това не трѣбва да се изпуска изъ предъ видъ и известието на Теопомпа, че между царскитѣ ἐταῖροι сж се намирали и много гърци.

V. Известията за гръцкия характеръ на старитѣ македонци.

Въ предходната глава видѣхме, че споредъ изричното свидетелство, както на съвременнитѣ на Филипа II и Александра Велики писатели, така и на по-сетнешнитѣ, македонцитѣ не сж принадлежали къмъ гръцката народностъ. Обаче не липсватъ

¹) Срв. Er. Bethe, *Die griechische Dichtung*. Berlin. 1929, 338.

²) Op. cit. 8 ff.

³) *Griechische Geschichte*. IV 1 Berlin², 1 ff.

известия отъ древността, които обявяватъ направо македонцитѣ за гърци или поне даватъ да се подразбира това. Тѣзи именно известия се привеждатъ обикновено като доказателство за гръцкия характеръ на македонцитѣ. Въ следващитѣ редове ще разгледаме убедителната сила на всѣко едно отъ тѣхъ.

Хаджидакисъ въ съчинението си *Zur Abstammung der alten Makedonier* привежда на стр. 42 и сл. следното мѣсто изъ Полибия VIII 11, 3 sq. . . . καίτοι γε πολλῷ σεμνότερον ἦν καὶ δικαιοτέρον ἐν τῇ περὶ τῆς Ἑλλάδος ὑποθέσει τὰ πεπραγμένα Φιλίππου συμπεριλαβεῖν ἢ περὶ ἐν τῇ Φιλίππου τὰ τῆς Ἑλλάδος, отъ което заключава, че Полибий като кори по този начинъ Теопомпа hat also die maked. Geschichte ebenfalls für griechische Geschichte gehalten. Атинскиятъ ученъ обаче изпуска изъ предъ видъ, че тукъ става въпросъ, какъ трѣбва да се изложи историята на дадена епоха, а не дали македонската история принадлежи къмъ гръцката или дали македонцитѣ сж часть отъ гърцитѣ. А освенъ това не трѣбва да се забравя, че историята на Филипа II е била въ действителностъ въ политическо отношение, но не и въ расово, отчасти и история на Гърция. Отъ това обаче не следва още никакъ, че македонцитѣ сж били гърци. Пакъ въ сжщото съчинение на стр. 42 Хаджидакисъ се спира на две мѣста изъ Полибия XXXVIII 3, 8 κατὰ δὲ τοὺς ὑποκειμένους καιροὺς ἠτύχησαν ἅμα Πελοποννήσιοι, Βοιωτοί, Φωκεῖς, . . . εἰς, Λοκροί, τινὲς τῶν τὸν Ἰόνιον κατοικοῦντων κόλπον, μετὰ δὲ τούτους ἔτι Μακεδόνες и IV 8, 11, гдето, като се изреждатъ военнитѣ качества на отдѣлнитѣ гръцки племена, се казва Ἀχαιοὶ δὲ καὶ Μακεδόνες τάναντία τούτων и мисли, че щомъ се споменуватъ тукъ македонцитѣ покрай гръцкитѣ племена, то трѣбва и македонцитѣ да сж били гърци. Обаче това схващане на въпроснитѣ мѣста е явно погрѣшно. Защото споменуването на македонцитѣ покрай гърцитѣ далечъ още не значи, че тѣ сж били сжщо така едно гръцко племе. Дори изразътъ μετὰ δὲ τούτους Μακεδόνες въ първото мѣсто показва по-скоро, че македонцитѣ сж били различни отъ изброенитѣ гръцки племена. И въ двата случая едновременно споменуване се дължи явно на обстоятелството, че македонцитѣ и гърцитѣ сж били еднакво засѣгани отъ събитията, които Полибий описва, и сж били едни отъ най-главнитѣ действащи лица въ тѣхъ. Затова много естествено е македонцитѣ да се споменуватъ често заедно съ гърцитѣ. Напротивъ съвсемъ другъ би билъ въпросътъ, ако Полибий въ приведенитѣ мѣста изрично бѣше писалъ, че отъ гръцкитѣ племена тѣзи и тѣзи сж имали такива качества или такава сждба. Отъ приведенитѣ въ предходната глава мѣста се вижда ясно, че Полибий нѣ сжщностъ различава строго гърци и македонци. Като друго доказателство за гръцкия характеръ на македонцитѣ Хаджидакисъ привежда на стр. 41 Титъ Ливий XLII 12, 8 (iam Aetolos quem ignorare in seditionibus suis non ab Romanis, sed a Perseo praesidium petisse?) his eum fultum societatibus atque amicitiiis eos domesticos apparatus belli

habere, ut externis non egeat. Обаче, както се вижда, гръцкиятъ ученъ не е разбралъ правилно текста. Тукъ подъ *domesticos* се разбиратъ неговитѣ (на Персея) домашни — македонски — войски, а не гръцки — съюзнически.

Споредъ Хаджидакиса (стр. 43 и сл.) и Диодоръ билъ смѣталъ македонцитѣ за гърци и като доказателство за това привежда следното мѣсто: Diodor. XVI 95, 2 δοκεῖ δ' οὗτος ὁ βασιλεὺς ὁ Φίλιππος ἐλαχίστας μὲν εἰς τὴν μοναρχίαν ἀρρομᾶς παρειληφέναι, μεγίστην δὲ τῶν παρ' Ἑλλήσι μοναρχιῶν κατακτήσασθαι. . . . Обаче Хаджидакисъ забравя, че Филипъ II като потомъкъ на Хераклидитѣ е могълъ да мине и за гръкъ. А Хераклидскиятъ произходъ на македонския царски родъ е билъ признаванъ и отъ Диодора, вж. XVII 1, 5 Ἀλέξανδρος οὖν γεγονὼς κατὰ πατέρα μὲν ἀφ' Ἡρακλέους, κατὰ δὲ μητέρα τῶν Αἰακιδῶν οἰκείαν ἔσχε τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς τῶν προγόνων εὐδοξίας. Срв. сжщо Isocr. *Phil.* 107 sq.

Споредъ Хаджидакиса и следнитѣ две мѣста изъ Плутарховия животописъ на Фламина свидетелствували за гръцкия обликъ на македонцитѣ: II. 5. 'Η δ' Ἑλλάς οὕτω πολλὰ συνενηνεγμένη Ῥωμαίοις, ἀλλὰ τότε πρῶτον ἐπιμιγνυμένη ταῖς πράξεσιν, εἰ μὴ φύσει τε χρηστὸς ἦν ὁ ἄρχων καὶ λόγῳ μᾶλλον ἢ πολέμῳ χρώμενος, ἐντυγχάνοντί τε προσῆν πιθανότης καὶ πραότης ἐντυγχανομένῳ καὶ τόνος πλείστος ὑπὲρ τῶν δικαίων, οὐκ ἂν οὕτω ῥαδίως ἀντὶ τῶν συνήθων ἀλλόφυλον ἀρχὴν ἠγάπησε. XI 5 οἱ γὰρ Ἀγησίλαοι καὶ Λύσανδροι καὶ οἱ Νικίαι καὶ Ἀλκιβιάδαι πολέμους μὲν εὖ διέπειν καὶ μάχας νικᾶν κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν ἄρχοντες ἠπίستانτο, χρῆσθαι δὲ πρὸς χάριν εὐγενῇ καὶ τὸ καλὸν οἷς κατώρθουν οὐκ ἔγνωσαν. ἀλλ' εἰ τὸ Μαραθώνιον τις ἔργον ἀφέλοι καὶ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν καὶ Πлатαιάν καὶ Θερμοπύλας καὶ τὰ πρὸς Εὐρυμέδοντι καὶ τὰ περὶ Κύπρον Κίμωνος ἔργα, πάσας τὰς μάχας ἢ Ἑλλάς ἐπὶ δουλείᾳ μεμάχεται πρὸς αὐτὴν καὶ πᾶν τρόπαιον αὐτῆς συμφορὰ καὶ ὄνειδος ἐπ' αὐτὴν ἔστηκε, τὰ πλείστα κακία καὶ φιλονεικία τῶν ἡγουμένων περιτραπίσης. (6) Ἀλλόφυλοι δὲ ἄνδρες ἐναύσματα μικρὰ καὶ γλίσχρα κοινωνήματα παλαιοῦ γένους ἔχειν δοκούντες, ἀφ' ὧν καὶ λόγῳ τι καὶ γνώμῃ τῶν χρησίμων ὑπάρξαι τῇ Ἑλλάδι θαυμαστὸν ἦν, οὗτοι τοῖς μεγίστοις κινδύνοις καὶ πόνοις ἐξελεόμενοι τὴν Ἑλλάδα δεσποτῶν χαλεπῶν καὶ τυράνων ἐλευθεροῦσιν. Че Хаджидакисъ не е правъ по отношение на първото отъ приведенитѣ мѣста, вече доказа Г. И. Кацаровъ,¹ като забеляза съвсемъ правилно, че гърцитѣ поради дългото владичество на македонцитѣ надъ Гърция били свикнали съ тази властъ (ἀντὶ τῶν συνήθων) и лесно могли да смѣтатъ всѣка друга властъ за чужда. Но Хаджидакисъ не е правъ и по отношение на второто мѣсто. Това мѣсто свидетелствува въ сжщностъ противъ мнението на Хаджидакиса (стр. 48): „mit Ausnahme der Persischen Kriege meinten also diese Leute in Bezug auf alle übrigen Kriege, mithin auch auf die mit den Makedoniern, dass sie Griechenland mit

¹⁾ *Минало* I 2, 159 и сл.

sich selbst, die Griechen unter einander geführt hätten“. Защото тукъ се споменуватъ само сражения, които сж водили гърцитѣ, а не и македонцитѣ. Следователно последнитѣ явно се отдѣлятъ отъ гърцитѣ.

Хаджидакисъ за да подкрепи своето становище привежда изъ съчинението *Romanorum historiae* на късния гръцки историкъ Апианъ следнитѣ две мѣста: IX 2 Οἱ δὲ πρέσβεις αὐτοῖς συνήλθον, καὶ πολλὰ φανερώς ἔλεγον, ὅτι Φίλιππος καὶ Αἰτωλοὶ, διαφερόμενοι, τοὺς Ἕλληνας εἰς δουλείαν Ῥωμαίοις ὑποβάλουσιν, ἐθίζοντες αὐτοὺς τῆς Ἑλλάδος θαμινὰ πειραῖσθαι. Ἐφ' οἷς μὲν Σουλπίκιος ἀντιλέξων ἀνίστατο· τὸ δὲ πλῆθος οὐκ ἤκουσεν, ἀλλ' ἐκεκράγεσαν, τοὺς πρέσβεις εὖ λέγειν. IX 7, 1. ἀγνοεῖς δ' ἔφη, καὶ τοῦθ' ὅτι τοῖς Ἕλλησιν ἔθνη πολλὰ, ὅσα βάρβαρα τὴν Μακεδονίαν περιβάθεται, εἴ τις ἐξέλαι τοὺς Μακεδόνων βασιλέας, ἐπιδραμεῖται ῥαδίως. Ὅθεν ἐγὼ δοκιμάζω, τὴν μὲν ἀρχὴν ἔσθ' τῶν Μακεδόνων, προπολεμεῖν ὑμῶν πρὸς τοὺς βαρβάρους· Φίλιππον δὲ ἐκστῆναι τοῖς Ἕλλησιν, ὧν πρότερον ἀντέλεγε χωρίων. . . .

Обаче и тѣзи мѣста не могатъ да служатъ като доказателства за гръцкия обликъ на македонцитѣ. Защото въ първия текстъ мисълта, че Филипъ и етолитѣ поради своитѣ взаимни спорове ставали причина гърцитѣ да подпадатъ подъ римско робство, не предполага непременно, че македонцитѣ сж били гърци. Тя може да стои въ връзка съ различенъ редъ на мисли. Нима, ако се каже днесъ, че несъгласието между балканскитѣ държави презъ 14 в. е усигурило властта на турцитѣ надъ Балканския полуостровъ, би могло да се заключи отъ това, че балканскитѣ народи сж били едноплеменни? Освенъ това въ приведения текстъ се говори само за Филипа, а не и за македонцитѣ. А не трѣбва да се забравя, че македонскиятъ царски родъ е минавалъ за гръцки. Гръцкиятъ характеръ на македонцитѣ не се доказва и отъ втория текстъ. Защото отъ обстоятелството, че македонската държава е служила като преграда срещу нахлуванията на варваритѣ въ Елада, не следва по необходимостъ, че и самитѣ македонци сж били гърци. Самъ Фламинъ, който изказва тази мисълъ, добавя още, че Филипъ трѣбва да отстѣпи на гърцитѣ известни мѣста. Явно е въ случая, че македонцитѣ не се включватъ въ понятието гърци.

Разгледанитѣ до тукъ мѣста следователно не могатъ да служатъ като сериозно доказателство за гръцкия обликъ на македонцитѣ и затова напълно прави сж думитѣ на J. Kaerst¹ по отношение на Хаджидакиса, който единственъ отъ всички учени, които сж се занимавали съ нашия въпросъ, се позовава на тѣзи мѣста, че *der aber in der Würdigung der historischen Zeugnisse über die Makedonen, wie mir scheint, nicht immer kritisch genug verfahren ist.*

¹) Op. cit. 155 Anm. 1.

Отъ съвсемъ друго естество е обаче следното мѣсто изъ историята на Полибия IX 37, 7 τότε μὲν γὰρ ὑπὲρ ἡγεμονίας καὶ δόξης ἐφιλοτιμεῖσθε πρὸς Ἀχαιοὺς καὶ Μακεδόνας ὁμοφύλους καὶ τὸν τούτων ἡγεμόνα Φίλιππον· νῦν δὲ περὶ δουλείας ἐνίσταται πόλεμος τοῖς Ἕλλησι πρὸς ἄλλοφύλους ἀνθρώπους, οὓς ὑμεῖς δοκεῖτε μὲν ἐπισπᾶσθαι κατὰ Φιλίππου, κελήθαι δὲ κατὰ σφῶν αὐτῶν ἐπεσπασμένοι καὶ κατὰ πάσης Ἑλλάδος. Тѣзи думи сж часть отъ речѣта на акарнанеца Ликискъ, която той произнесълъ предъ спартанцитѣ за да ги подтикне къмъ съюзъ съ македонския царь Филипъ V. Това мѣсто се привежда като доказателство за гръцкия характеръ на македонцитѣ не само отъ Хаджидакиса,¹ но и отъ Белоха.² На пръвъ погледъ човѣкъ би билъ наклоненъ да се съгласи съ двамата учени. Въ сжщностъ обаче доказната сила на приведеното мѣсто е привидна. Защото въ случая се касае не за едно общоприето мнение, но до субективното схващане на оратора Ликискъ, което има за цель да подеѣства върху патриотичнитѣ чувства на слушателитѣ безъ да държи смѣтка за истинското положение на нѣщата.³

Сжщото значение и сжщата стойностъ иматъ и думитѣ на македонскитѣ пратеници, казани предъ пратеницитѣ на атинцитѣ и римлянитѣ въ Етолия около 200 г. пр. Хр.:⁴ T. Livii XXXI 29, 5. 1 Aetolos, Acarnanas, Macedonas, eiusdem linguae homines, leves ad tempus ortae causae diiungunt coniunguntque; cum alienigenis, cum barbaris aeternum omnibus Graecis bellum est eritque. И тукъ чрезъ изтъкването на мнимото сродство между гърци и македонци се цели да се привлекатъ слушателитѣ на македонска страна.

Къмъ тѣзи две мѣста може да се прибави още и Полибий V 104, гдето се привежда речѣта на етолиеца Агелай, въ която речъ се изказватъ мисли подобни на горнитѣ.⁵

Като особено важно доказателство за гърцизма на македонцитѣ Хаджидакисъ⁶ и Белохъ⁷ привеждатъ следнитѣ мѣста изъ съюзния договоръ сключенъ между Филипа V и Картагенския пълководецъ Ханибалъ: Polyb. VII 9, 3. ἐναντίον θεῶν πάντων, ὅσοι Μακεδονίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα κατέχουσιν. 5. ὑπὸ βασιλέως Φιλίππου καὶ Μακεδόνων καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ὅσοι εἰσὶν αὐτῷ σύμμαχοι. 7. Φίλιππος ὁ βασιλεὺς καὶ Μακεδόνες καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων οἱ σύμμαχοι (обаче 1 Φίλιππος ὁ βασιλεὺς Δημητρίου ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ Μακεδόνων καὶ τῶν συμμάχων). Приведенитѣ мѣста обаче не могатъ да иматъ нѣкаква особено голѣма убедителна сила.⁸ Защото въ договора се е застъпвало преди всичко офи-

¹) Op. cit. 44 и сл.

²) Griech. Gesch. IV 1, 2 Anm. 3.

³) Г. И. Кацаровъ, *Минало* I 2, 160 и Fellmann, op. cit. 6 f.

⁴) Hatzidakis 40 f. и Beloch op. cit. 2. Anm. 3.

⁵) Вж. Hatzidakis и Beloch.

⁶) Op. cit. 43.

⁷) Op. cit. 4. Anm. 3.

⁸) J. Kaerst, op. cit. 157, Anm. 5.

циалното мнение на македонския царъ, а именно, че той е грѣкъ (по произходъ), че всичко се прави отъ името на грѣцката народност, на която той е претендиралъ да бѣде вождъ, и че македонцитѣ сж часть отъ тази народност безъ да се държи смѣтка, дали това отговаря на действителността или по-скоро на Филиповитѣ политически домогвания. Отъ друга страна самитѣ картагенци, които сж възприели и одобрили текста на договора, по всѣка вѣроятност не сж могли да знаятъ, въ какво етнографско отношение стоятъ македонцитѣ спрямо грѣцитѣ. А освенъ това за тѣхъ е било сигурно съвсемъ безразлично, дали македонцитѣ сж били действително грѣци или не. За тѣхъ е било важно, че македонцитѣ сж господаритѣ на Грѣция. Картагенцитѣ въпрочемъ не сж имали никакъвъ интересъ да подигатъ въпросъ за народността на македонцитѣ дори, ако сж знаели, че тѣ не сж грѣци, както сж правили това римлянитѣ за да използватъ различието между грѣци и македонци за своитѣ завоевателни цели. Най-сетне за правилната оценка на всички тѣзи известия не трѣбва да се изпуска изъ предъ видъ, че тѣ произлизатъ отъ едно късно време, когато може би особеноститѣ на македонцитѣ като отдѣленъ народъ сж били доста заличени. Така напр. по него време македонцитѣ отдавна сж били престанали да си служатъ съ своя майчинъ езикъ и сж говорили съвремения тѣмъ грѣцки. Поради всичко това тѣ лесно сж могли да минатъ за грѣци предъ самитѣ грѣци, а още по-лесно предъ чужденцитѣ.

Отъ изложеното до тукъ се вижда, че едни отъ доказателствата приведени отъ застъпниците на гледището за грѣцкия характеръ на македонцитѣ, не сж въ сжщностъ никакви доказателства, а други иматъ много малко, чисто субективно значение. Всички тѣзи доводи сравнени съ доводитѣ за не грѣцкия обликъ на македонцитѣ се явяватъ съвсемъ слаби, почти нищожни.

VI. Македония и Елада като географски понятия.

Настоящото изложение на известията за народната принадлежност на старитѣ македонци не би било достатъчно, ако се изоставятъ сведенията за севернитѣ граници на стара Елада, т. е. дали древнитѣ сж смѣтали Македония като принадлежаща къмъ Елада или не. Излагането на този видъ известия се налага отъ обстоятелството, че отдѣлянето или причисляването на Македония къмъ Елада стои въ тѣсна връзка съ схващането на древнитѣ за народната принадлежност на старитѣ македонци. Защото въ по-вечето случаи причисляването на Македония къмъ Елада е ставало не възъ основа на нѣкакъвъ географски принципъ, а възъ основа на това, дали македонцитѣ сж били смѣтани за грѣци или не.

Херодотъ въ Историитѣ си не казва нигде изрично, че Македония представя отдѣлна географска единица отъ Елада.

Обаче отъ излагането на известни събития той дава да се разбере, че за него Македония не е частъ отъ Елада. Така напр. въ кн. VI глава 45 той пише: *ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς οὕτω ἔπρησε, Μαρδονίῳ δὲ καὶ τῷ πεζῷ στρατοπεδευομένῳ ἐν Μακεδονίῃ νυκτὸς Βρύγοι Θρήικες ἐπεχείρησαν*, а въ глава 48 на сжщата книга разказва, че (*ὁ Δαρεῖος*) *διέπεμπε ὦν κήρυκας ἄλλους ἄλλη τάξας ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, κελεύων αἰτέειν βασιλεῖ γῆν τε καὶ ὕδωρ*. Реторътъ пъкъ Исократъ отдѣля ясно Македония отъ Елада: V 107 *ὁ δὲ τὸν μὲν τόπον τὸν Ἑλληνικὸν ὅλως εἶαθε, τὴν δ' ἐν Μακεδονίᾳ βασιλείαν κατασχεῖν ἐπεθύμησεν*.

За Демостена, разбира се, Македония е страна отдѣлна отъ Елада. Сжщо и за Есхина, срв. *κατὰ Κτησιφῶντος*: 128 *οὐκ ἐπιδημοῦντος ἐν Μακεδονίᾳ Φιλίππου, οὐδ' ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα παριόντος*. Историкътъ Ариянъ отдѣля Македония отъ Елада на нѣколко мѣста въ *Александровия Анабазисъ*: II 1 *ὡς ἐς Μακεδονίαν τε καὶ τὴν Ἑλλάδα ἀποστρέψων τὸν πόλεμον*. Сжщо VII 9, 4. За персийския царь Дарий обаче Македония е частъ отъ Елада: II 14, 4. *Οἱ ὑμέτεροι πρόγονοι ἐλθόντες εἰς Μακεδονίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα κακῶς ἐποίησαν ἡμᾶς*. Споредъ Хаджидакиса *op. cit.* 7 Полибий билъ смѣталъ Македония за частъ отъ Гърция. Като доказателство за това той привежда следния изразъ отъ началото на съюзния договоръ сключенъ между Филипа V и Ханибала: VII 9, 1 *ἐναντίον θεῶν πάντων ὅσοι Μακεδονίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα κατέχουσιν . . .* Обаче гръцкиятъ ученъ изпуска изъ предъ видъ, че въ случая не говори Полибий, а Ханибалъ *resp.* Филипъ V. Забележително е, че самъ македонскиятъ царь Филипъ V, когато му било заповѣдано да напусне цѣла Елада (XVIII 5, 5 *κελεύοντες ἐκχωρεῖν Μακεδόνας ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος*), не посмѣлъ да причисли Македония къмъ Елада, а само оспорилъ точнитъ граници на понятието Елада: XVIII 5, 7 *sqq. ποίας δὲ κελεύετε με, φησὶν, ἐκχωρεῖν Ἑλλάδος καὶ πῶς ἀφορίζετε ταύτην; αὐτῶν γὰρ Αἰτωλῶν οὐκ εἰσὶν Ἕλληνες οἱ πλείους· τὸ γὰρ τῶν Ἀγραιῶν ἔθνος καὶ τὸ τῶν Ἀποδωτῶν, ἔτι δὲ τῶν Ἀμφιλόχων, οὐκ ἔστιν Ἑλλάς· ἢ τούτων μὲν παραχωρεῖτέ μοι;*¹ Наистина Полибий нигде не отдѣля изрично Македония отъ Елада, но: въпрѣки това по всичко изглежда, че той не е смѣталъ Македония за частъ отъ Елада. Така напр. Титъ Ливий, който, както е известно, е използвалъ Полибия за написването на своето съчинения, пише следното въ книга XXXIX 33, 3: *aliam deinde novam legationem patres, cuius princeps Ap. Claudius fuit, in Graeciam et Macedoniam decreverunt ad visendum, redditaene civitates Thessalis et Perrhaebis essent*. Срв. *Polyb.* XXII 12, 4. Македония представя отдѣлно географско понятие и за следнитъ историци: Диодоръ Сицилийски споменува на много мѣста Македония като нѣщо отдѣлно отъ Елада, напр.: XIX 65, 1. *Ἡμεῖς δὲ διεληλυθότες τὰ πραχθέντα τῶν Ἑλλήνων τῆς Εὐρώπης περὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Μακεδο-*

¹) Срв. сжщо K. Beloch, *op. cit.* 9 Anm. 1.

νίαν ἐν μέρει διέξιμεν περὶ τῶν πρὸς ἐσπέραν νεύοντων μερῶν. 77, 6 καταλιπὼν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος στρατηγὸν Εὐπόλεμον ἀπῆλθεν εἰς Μακεδονίαν. 105, 4 τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην καὶ τὰ περὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Μακεδονίαν ἐν τούτοις ἦν. Срв. сжщо XII 50, 7; 51, 1. Въ Плутарховата биография на Пира Македония се отдѣля сжщо отъ Елада: 14, 11 δῆλον γὰρ ὅτι καὶ Μακεδονίαν ἀναλαβεῖν καὶ τῆς Ἑλλάδος ἄρχειν ὑπάρξει βεβαίως ἀπὸ τηλικαύτης δυνάμεως. Македония не е частъ отъ Елада и за Дионисия Халикарнаски I 3 Λακεδαιμόνιοι δὲ Πελοποννήσου καὶ τῆς ἄλλης κρατοῦντες Ἑλλάδος, ἕως Μακεδονίας τὴν ἀρχὴν προὔβιβασαν. II 17, καὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα πραγμάτων ἐκπεπολεωμένων πρὸς αὐτήν. Сжщото намираме и у Апиана: de bello Mithrid. CXVIII καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ Μακεδονίαν Μιθριδάτου περισπάσαντος. de reb. Illyr. V τὴν Μακεδονίαν ἐπέδραμον ὁμοῦ καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Изброенитѣ до тукъ примѣри биха могли лесно да се увеличатъ. Особено, ако се взематъ подъ внимание и такива мѣста, гдето отдѣлянето на Македония отъ Елада не се изтъква така рѣзко, но се подразбира отъ разказанитѣ събития. Обаче това не е нужно, понеже приведенитѣ примѣри показватъ достатъчно ясно, какъ сж схващали историцитѣ въпроса за принадлежността на Македония къмъ Елада.

Още по-ясна представа за разглеждания въпросъ се добива отъ съчиненията на древнитѣ географи. Въ случая тѣхното мнение може да се смѣта за по-мѣродавно, понеже тѣ не споменуватъ само мимоходомъ, а се занимаватъ нарочно съ дветѣ географски понятия Македония и Елада. Нека разгледаме най-напредъ мнението на т. н. *geographi minores*. Споредъ Скилаксъ отъ Карианда¹ Елада започвала отъ града Амбракия (Ἀμβραχία): 33 Ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ Ἑλλὰς συνεχῆς εἶναι μέχρι Πηνειοῦ ποταμοῦ καὶ Ὀμολίου Μαγνητικῆς πόλεως, ἥ ἐστι παρὰ τὸν ποταμόν, а отъ рѣката Пеней се простираше народа македонци: 66 Μακεδονία. Ἀπὸ δὲ Πηνειοῦ ποταμοῦ Μακεδόνες εἰσὶ ἔθνος, καὶ κόλπος Θερμαῖος. Πρώτη πόλις Μακεδονίας Ἡράκλειον Δῖον, Πύδνα πόλις Ἑλληνίς, Μεθώνη Ἑλληνίς κтл. Заслужава да се отбележи на особено, че Скилаксъ различава ясно два вида градове въ Македония: македонски и гръцки. Това дѣлене на македонски и гръцки градове въ самата Македония добива смисълъ само при предпоставката, че македонцитѣ не сж били гръци. Съ Скилаксъ се съгласява и Дионисий,² синъ на Калифонта:

24. Τῆς Ἑλλάδος ἐστὶν Ἀμβραχία πρώτη πόλις.

31 Ἡ δ' Ἑλλὰς ἀπὸ τῆς Ἀμβραχίας εἶναι δοκεῖ

¹) C. Müller, G. Gr. M. I 35 sq. За вснчко, което следва по-нататъкъ срв. Hatzidakis, *Zur Abstammung* u. s. w. 7 ff.

²) C. Müller, G. Gr. M. I 239.

μάλιστα συνεχής· τὸ πέρας αὐτῆς δ' ἔρχεται
ἐπὶ τὸν ποταμὸν Πηνειόν, ὡς Φιλέας γράφει,
ὅρος τε Μαγνήτων Ὀμόλην κεκλημένον.

Географътъ Дикеархъ (или Атенеѣ)¹ опредѣля Елада така:
III 1 Τὴν μὲν οὖν Ἑλλάδα ἀπὸ Πελοποννήσου τὴν ἀρχὴν λαβὼν μέχρι
τοῦ Μαγνήτων ἀφορίζω [Ὀμόλιου καὶ τῶν Θετταλῶν] στάμπῳ. Споредъ
Псевдо-Скимноса² Македония лежи подъ Темпе: 618

Ὑπὲρ τὰ Τέμπη δ' ἔστιν ἡ τῶν Μακεδόνων
χώρα παρὰ τὸν Ὀλυμπον ἐξῆς κειμένη.

Отъ двамата голѣми древни географи Страбонъ и
Птоломей³ последниятъ смѣта Македония за страна отдѣлна
отъ Елада: III 14, 1 Τῆς Ἀχαΐας ἡ μὲν συνημμένη ταῖς εἰρημέναις
ἐπαρχίαις μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Πελοποννήσου, ἣν Ἑλλάδα καλοῦσιν,
ὀρίζεται ἀπὸ μὲν δύσεως τῇ Ἠπείρῳ, ἀπὸ δὲ ἀρκτων τῇ τε Μακεδονίᾳ
κατὰ τὰς εἰρημένας πλευράς καὶ μέρει τοῦ Αἰγαίου πελάγους κτλ.
Страбонъ обаче причислява Македония къмъ Елада навѣрно
по отношение на политическата история, но я отдѣля въ гео-
графско отношение: VII fr. 9. Λοιπὴ δ' ἔστι τῆς Εὐρώπης ἡ τε Μα-
κεδονία καὶ τῆς Θράκης τὰ συνεχῇ ταύτῃ μέχρι Βυζαντίου καὶ ἡ
Ἑλλάς καὶ αἱ προσεχεῖς νῆσοι. ἔστι μὲν οὖν Ἑλλάς καὶ ἡ Μακεδονία·
νυνὶ μέντοι τῇ φύσει τῶν τόπων ἀκολουθοῦντες καὶ τῷ σχήματι χωρὶς
ἔγνωμεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τάξαι καὶ συνάψαι πρὸς τὴν ὁμο-
ρον αὐτῇ Θράκην μέχρι τοῦ στόματος τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντίδος.
Срв. сжщо VIII 1, 3. Че въ приведеното мѣсто не се касае
само за едно разграничение въ чисто географски смисълъ се
вижда отъ следнитѣ мѣста изъ Страбоновото съчинение, въ
които явно се изтъква чуждия етнографски характеръ на Маке-
дония спрямо Елада: VII 7, 1 οἱ δὲ Θράκες καὶ Ἰλλυριοὶ καὶ
Ἠπειρώται καὶ μέχρι νῦν ἐν πλευραῖς εἰσιν· ἔτι μέντοι μᾶλλον πρότερον ἢ
νῦν, ὅπου γε καὶ τῆς ἐν τῷ παρόντι Ἑλλάδος ἀναντιλέκτως οὔσης τὴν
πολλὴν οἱ βάρβαροι ἔχουσι, Μακεδονίαν μὲν Θράκες καὶ τινα μέρη τῆς
Θετταλίας κтл. 8 καὶ δὴ καὶ τὰ περὶ Λυγκηστὸν καὶ Πελαγονίαν καὶ
Ὀρεστιάδα καὶ Ἐλίμειαν τὴν ἄνω Μακεδονίαν ἐκάλουν, οἱ δ' ὕστερον
καὶ ἐλευθέραν· ἔνιοι δὲ καὶ σύμπασαν τὴν μέχρι Κερκύρας Μακεδονίαν
προσαγορεύουσιν, αἰτιολογοῦντες ἅμα, ὅτι καὶ κουρᾶ καὶ διαλέκτῳ καὶ
χλαμύδι καὶ ἄλλοις τοιούτοις χρῶνται παραπλησίως· ἔνιοι δὲ καὶ δίγλωττοὶ
εἰσι. VIII 1, 1. Ἐπεὶ δὲ ἐπιόντες ἀπὸ τῶν ἐσπερίων τῆς Εὐρώπης μερῶν,
ὅσα τῇ θαλάττῃ περιέχεται τῇ ἐντὸς καὶ τῇ ἐκτός, τὰ τε βάρβαρα ἔθνη
περιωδεύσαμεν πάντα ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ Τανάιδος καὶ τῆς Ἑλλάδος οὐ
πολὺ μέρος τῆς Μακεδονίας, ἀποδώσομεν κтл. Следователно споредъ

¹) C. Müller, G. Gr. M. I 108.

²) C. Müller, G. Gr. M. I 220.

³) Cl Ptolemaei, Geographia. Ed. C. Müllerus. Vol. I. I p. 532 sq.
(Parisiis 1883).

Страбона Македония е била населена отъ гърци и варвари (= македонци?).

Отъ всички достигнали до насъ древни географи едничкъкъ кѣсниятъ и многочетенъ Дионисий Периегетъ (заедно съ зависящитѣ отъ него Rufus Festus Avienus 551, Priscianus 396, Eustathios ad Dion. 321 и 398) изглежда да включва Македония въ предѣлитѣ на Елада:

398 Πρὸς δὲ νότον, μάλα πολλὸν ὑπὲρ Θρήκην ἐρίβωλον
Ὀρικίην θ' ὑπὲρ αἰαν, ἐρεῖδεται Ἑλλάδος ἀρχή,
πολλὸν ἀνερχομένη, δισση ζωσθεῖσα θαλάσση.¹

Обаче сведението на Диониса е безъ значение, понеже неговото изложение е отъ много кѣсно време, не почива на собствени изследвания и съдържа доста грѣшки.²

И тѣй отъ изложеното до тукъ се вижда, че съ изключение на Страбона и Дионисия Периегетъ всички останали стари географи сж смѣтали Македония за страна отдѣлна отъ Елада.

VII. Известия за сжществуването на особенъ македонски езикъ.

Езикътъ е най-очевидниятъ и най-важниятъ външенъ белегъ, който отдѣля една народностъ отъ друга и затова обикновено той служи и се привежда като доказателство, покрай бита, обичаитѣ и религията, за етнографското положение на даденъ народъ. За да се отдѣлятъ македонцитѣ отъ гърцитѣ една отъ най-главнитѣ причини за старитѣ писатели ще да е билъ навѣрно езикътъ, който сж говорили македонцитѣ, както това може да се заключи отъ Страбона (VII 326), който ни съобщава, че нѣкои сждейки по езика и облѣклото смѣтали, че Македония се простира чакъ до Коркира. За съжеление отъ езика на старитѣ македонци до насъ сж достигнали само отдѣлни глоси и имена, лични и географски, които наистина ни даватъ право да отдѣлимъ македонския езикъ отъ грѣцкия, но не могатъ да ни дадатъ една ясна представа за този езикъ.³ Затова и тукъ по необходимостъ трѣбва да се вземе подъ внимание това, което ни съобщаватъ старитѣ писатели за македонски езикъ. Тѣзи сведения обаче сж много кратки и съвсемъ случайно. Но при все това отъ тѣхъ достатъчно ясно поличава, че македонцитѣ сж имали свой собственъ езикъ, различенъ отъ грѣцкия.

Плутархъ въ животописа на *Александра Велики* съобщава, че този царъ, когато се спрѣчкалъ съ пълководеца си Клитъ (51), ἀναπηδήσας ἀνεβόα Μακεδονιστὶ καλῶν τοὺς ὑπασιπστάς,

¹) C. Müller, G. Gr. M. II 127. Срв. Hatzidakis, op. cit. 7 f.

²) Срв. W. Christ, *Griech. Literaturgeschichte* 6 Aufl. II 2, 678.

³) Остатъцитѣ отъ езика на македонцитѣ ще бждатъ разгледани въ отдѣлна работа.

а въ животописа на *Евмена* разказва, че войниците, когато срѣщнала Евмена, (14) οἱ δὲ ὡς εἶδον εὐθὺς ἀσπασάμενοι Μακεδονιστὶ τῇ φωνῇ τάς τε ἀσπίδας ἀνείλοντο καὶ ταῖς σαρίσαις ἐπιδουπήσαντες ἠλλάλαξαν προκαλούμενοι τοὺς πολεμίους. Споредъ гръцкия ученъ Хаджидакисъ „Das Μακεδονιστὶ heisst so viel als dialectisch, nicht attisch“. Противъ едно подобно тълкуване обаче говорятъ следнитѣ две известия, гдето споменуването на македонския езикъ наредъ съ други чужди езици го издава ясно като езикъ различенъ отъ гръцки. Плутархъ въ животописа на *Маркъ Антония* ни предава за Клеопатра следното: 27,5 πολλῶν δὲ λέγεται καὶ ἄλλων ἐκμαθεῖν γλώττας, τῶν πρὸ αὐτῆς βασιλέων οὐδὲ τὴν Αἰγυπτίαν ἀνασχομένων παραλαβεῖν διάλεκτον, ἐνίων δὲ καὶ τὸ μακεδονίζειν ἐκλιπόντων. А писателътъ *Атенеи* отъ *Наукратисъ* въ съчинението си *Δειπνοσοφισταί* III 121e — 122в съобщава въ свръзка съ единъ разговоръ за употрѣбата на чуждици следното: ἐπὶ τούτοις λεχθεῖσιν ὁ Κύνουλκος πιεῖν ἤτησε δηρόκταν, δεῖν λέγων ἄλμυροὺς λόγους γλυκέσιν ἀποκλύζεσθαι νόμασι. πρὸς δὲ ὁ Οὐλπιανὸς σχετλιάσας καὶ τύψας τῇ χειρὶ τὸ προσκεφάλαιον ἔφη „μέχρι πότε βαρβαρίζοντες οὐ παύσεσθε; ἢ ἕως ἄν καταλιπὼν τὸ συμπόσιον οἴχωμαι, πέττειν ὁμῶν τοὺς λόγους οὐ δυνάμενος“; καὶ ὅς „ἐν Ῥώμῃ τῇ βασιλευούσῃ διατρίβων τὰ νῦν, ὧ λῶστε, ἐπιχωρίῳ κέχρημαι κατὰ τὴν συνήθειαν φωνῇ. καὶ γὰρ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι τοῖς σφόδρα ἐλληνίζουσιν ἔστιν εὐρεῖν καὶ Περσικὰ ὀνόματα κείμενα διὰ τὴν τῆς χρήσεως συνήθειαν, ὡς τοὺς παρασάγγας καὶ τοὺς ἀστ(άνδας ἢ ἀγγ)άρους καὶ τὴν σχοῖνον ἢ τὸν σχοῖνον· μέτρον δ' ἐστὶ τοῦτο ὁδοῦ μέχρι νῦν οὕτως παρὰ πολλοῖς καλούμενον. μακεδονίζοντάς τ' οἶδα πολλοὺς τῶν Ἀττικῶν διὰ τὴν ἐπιμιξίαν. И въ двата приведени текста думата *μακεδονίζειν*¹ означава очевидно „говоря македонски езикъ“, а не „македонски диалектъ“. Въ първия текстъ *μακεδονίζειν* стои явно на една линия, съ πολλῶν . . . καὶ ἄλλων . . . γλώττας и τὴν Αἰγυπτίαν . . . διάλεκτον, а въ втория текстъ тази дума се противопоставя очевидно на ἐλληνίζειν, като нѣщо различно отъ него. Че действително въ всички тѣзи случаи се касае за македонски езикъ, а не за гръцки диалектъ въ Македония, се вижда най-добре отъ това, което разказва римскиятъ историкъ Курций Руфъ въ свръзка съ процеса на Филотасъ. *Curtius* VI 9, 34 sqq.: Jamque rex intuens eum: „Macedones“, inquit, „de te iudicaturi sunt: quaero, an patrio sermone sis apud eos usus“. Tum Philotas: „Praeter Macedonas“, inquit, „plerique adsunt, quos facilius, quae dicam, percepturos arbitror, si eadem lingua fuero usus, qua tu egisti, non ob aliud, credo, quam ut oratio tua intellegi posset a pluribus.“ Tum rex: „Ecquid videtis adeo etiam sermonis patrii Philotan taedere? Solus quippe fastidit eum discere. Sed dicat sane, utcumque ei cordi est, dum memineritis aequae illum a nostro more quam sermone abhorrere“. Това мѣсто отъ исто-

1) За значението и произхода на глаголитѣ на -ίζειν вж. A. Debrunner, *Griechische Wortbildungslehre*, Heidelberg 1917, § 272.

рията на Курция Хаджидакисъ е привеждалъ често като доказателство за гръцкия характеръ на македонския езикъ.¹ Ето какъ той обосновава това си мнение въ *Abstammung* 28: Also nach dem Zeugnisse Philotas' waren im Heere viele (plerique) Männer anwesend, die, weil sie nicht aus Makedonien sondern wohl aus dem übrigen Griechenland gebürtig waren, seine Rede *leichter* verstehen würden, wenn sie im gewöhnlichen Griechisch, als wenn sie im makedonischen Dialect gehalten würde. Dies würde aber, falls Makedonisch eine ganz fremde Sprache gewesen wäre, durchaus absurd sein, denn eine wildfremde Sprache kann man weder leicht noch leichter verstehen, wohl aber einen Dialect". Следователно споредъ приведения текстъ единственото доказателство, на което се позовава Хаджидакисъ е наречието *facilius*. Сжщото мнение е застъпвалъ и К. Beloch,² Zur griechischen Vorgeschichte *H. Z. N. F.* 43, 200. Обаче това тълкуване на въпросното мѣсто отъ Курция е неприемливо поради следнитъ съображения: 1. Наречието *facilius* се отнася не до езика на говорящия, но до съдържанието на неговата речъ: quos facilius, quae dicam, percepturos arbitror. 2. Ако споменатитъ учени имаха право, то трѣбваше да очакваме израза „ut oratio tua intellegi posset *ab omnibus*, а не *a pluribus*. Защото иначе се явява едно очевидно противоречие между *facilius* и *a pluribus*. Т. е. или всички сж разбирали гръцки езикъ и тогава трѣбваше да стои *ab omnibus* или само една частъ е разбирала гръцки и тогава *a pluribus* стои правилно. 3. Употрѣбата на компаративнитъ изрази, както е напр. тукъ *facilius* и пр., не винаги предполагатъ едно усилване на позитивното понятие, а означаватъ често едно явно или въображаемо сравнение и то много пжти съвсемъ слабо, което може да отиде до тамъ, че да загуби съвсемъ характера на сравнение, както е напр. случая съ латинското *saepius*.³ А освенъ това тукъ наречието може да има и чисто реторично значение за да прикрие благовидно незнанието на македонския езикъ отъ страна на Филота. 4. Двамата учени сж допуснали една голѣма интерпретационна грѣшка. Имено тѣ не сж се опитали да обяснатъ въпросното мѣсто чрезъ самия Курций. Така тѣ не сж обърнали никакво внимание върху следното мѣсто отъ Курция: VI 10, 23 *Mihi quidem obicitur, quod societatem patrii sermonis asperner, quod Macedonum mores fastidiam. Sic ego imperio, quod dedignor, immineo! Jam pridem*

¹) Напр.: Zur Abstammung der alten Makedonier. Athen 1897, 28; Παρι τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων, Атина 1925, 6 и напоследъкъ Ἀθηνᾶ 39, 173.

²) Срв. сжщо Griechische Geschichte. 2. Aufl. IV 1, 3 Anm. 1, къмъ това J. Kaerst, Geschichte des Hellenismus I² 156 Anm.

³) Срв. Stolz-Schmalz, Lateinische Grammatik. 5. Aufl. v. M. Leumann и J. Hofmann. München 1928, 465 f. и W. Havers, Handbuch der erklärenden Syntax. Heidelberg 1931, § 139 f. m. Anm. и § 165 m. Anm. и тамъ приведената литература.

nativus ille sermo comercio aliarum gentium exolevit: tam victoribus, quam victis peregrina lingua discenda est. Ако сравниме сега дветъ мѣста VI 9, 34 и 10, 23 помежду имъ, то ще забележимъ не само, че тѣ принадлежатъ тѣсно едно къмъ друго, но сжщо, че тѣ съдържатъ едни и сжщи изрази, напр. и въ двата текста *sermo patrius* означава *македонски езикъ*. Изразътъ пъкъ *peregrina lingua* VI 10, 23 означава безспорно *гръцки езикъ* и отговаря на *eadem lingua* въ VI 9, 35. Смиcълътъ на приведенитъ мѣста изъ Курция става още по-ясенъ отъ следнитъ думи въ VI 11, 4 *qui non erubesceret, Macedo natus, homines linguae suae per interpretem audire*, отправени по адресъ на Филота. Beloch въ *op. cit.* 200 пише: „Wir hören denn auch niemals, dass die „Griechen“, um sich mit den Makedonen zu verständigen, eines Dolmetschers bedurft hätten“. Обаче току що приведеното мѣсто отъ Курция оборва думитъ на Белоха. Защото това мѣсто, като се вземе подъ внимание Curt. VI, 10, 23, не може да значи друго освенъ, че говорящиятъ гръцки езикъ Филотасъ си е служилъ съ **преводчикъ**, когато е говорѣлъ съ македонци. Напоследъкъ изглежда **Хаджидакиcъ** въ *Ἀθηναί* 39, 177 да тълкува това мѣсто въ смисълъ, че тукъ се касае за македонски диалектъ безъ да привежда каквито и да е било доводи въ полза на едно подобно тълкуване. Отъ приведенитъ по-горе три мѣста изъ историята на Курция могатъ да се направятъ следнитъ заключения за македонски езикъ: 1. Македонскиятъ езикъ е изчезналъ (*exolevit*) поради сношенията на македонцитъ съ други народи. 2. Една голѣма разлика е сжществувала между гръцки и македонски, въ следствия на която македонцитъ, които сж забравили родния си езикъ, е трѣбвало да го изучаватъ (*discere*) като чуждъ езикъ или да употребятъ преводчици (*per interpretem*) въ разговоритъ си съ такива съотечественици, **които говорѣли само македонски**. Отъ тукъ пъкъ следва, че думитъ на Филотасъ VI 9, 35 *Praeter Macedonas plerique adsunt, quos facilius, quae dicam, percepturos arbitror, si eadem lingua fuero usus, qua tu egisti . . .* не сж нищо друго освенъ едно реторическо срѣдство, съ което той иска да прикрие незнанието си на македонски езикъ (срв. VI 9, 36 *Solus quippe fastidit eum discere* и VI 11, 4 *qui non erubesceret, Macedo natus, homines linguae suae per interpretem audire*). Така можемъ да си обяснимъ и факта, защо Филотасъ си е служилъ съ гръцки езикъ, когато се е защищавалъ, макаръ да се излагалъ на голѣмата опасностъ да бжде мѣмренъ, за гдето не си служи съ родния си езикъ.¹

Сведенията на Курция сж важни и въ това отношение, че ни запознаватъ и съ сждбата на стария македонски езикъ. Поради високата гръцка култура, поради съзнателнитъ стремежи на

1) Вж. Г. И. Кацаровъ въ *Минало* I, 2, 166 и сл. и W. Beschevliew въ *Philol. Wochenschrift*, 49 (1929) 652 ff.

македонскитъ владѣтели да се погърчатъ, както и поради многобройния гръцки народъ, съ който македонцитъ е трѣбвало да се смѣсятъ, когато образували една държава, македонскитъ езикъ е билъ принуденъ да отстъпва лека по-лека мѣстото си на гръцкия, докато най-сетне той е изчезналъ и е билъ замѣненъ съ гръцки. Съ езика на старитъ македонци е станало следователно сжщото, както съ този на първобългаритъ, на франкитъ въ Франция, на варягитъ руси въ Русия и пр. Т. е. всички тѣзи народи, макаръ и победители, възприели езика на подчиненото население, понеже то ги е превъзхождало, било по брой, било въ културно отношение.

Къмъ приведенитъ по-горе известия за македонски езикъ могатъ да се прибавятъ още следнитъ две: *Agriapi Anab.* VI 28, 6 . . . ταῦτα ἰδίᾳ ἀναγράφω αὐτῷ Νεάρχῳ ἐπόμενος, ὡς καὶ τήνδε εἶναι ὑπὲρ Ἀλεξάνδρου Ἑλληνικὴν τὴν συγγραφὴν. и *Historia Alexandri Magni* I ed. G. Kroll, Berolini 1926, p. 138, 14 Μεταλαβὼν τὴν φωνὴν Μακεδονιστὶ εἶπεν (ὁ Πευκόλαος) δακρύων. „Σὺ ἡμᾶς ἐὰν ἀπολείψῃς, ἀπόλωλε Μακεδονία. Въ първото отъ приведенитъ мѣста Ἑλληνικὴ ἢ συγγραφὴ се противопоставя навѣрно на една неизказана Μακεδονικὴ ἢ συγγραφὴ. Второто мѣсто пъкъ макаръ да принадлежи на едно съчинение отъ много късна епоха, е забележително по това, че ни показва, какво споменътъ за единъ особенъ македонски езикъ се е запазилъ доста дълго време следъ окончателното погърчване на македонската народност. Разбира се тѣзи две мѣста добиватъ значение само, когато се разгледатъ заедно съ приведенитъ по-горе известия за македонски езикъ.

Навѣрно съвсемъ друго значение иматъ думитъ на *Seneca* въ *cons. ad. Helv.* 7, 1 *Macedonicus sermo inter Indos Persasque*. Може би, тукъ съ *Macedonicus sermo* се означава не македонскитъ езикъ, а атическото κοινή (другояче *W. Christ's Geschichte der griech. Litteratur* 6 Aufl. v. W. Schmid. II 1, 2 Anm. 3).

Хаджидакисъ за да докаже, че македонцитъ сж говорѣли гръцки езикъ, привежда (51) разказа на Павсания IV 29 за нападението на Месена отъ македонцитъ презъ 214/13 г. пр. Хр. Месенцитъ помислили отначало, че нападателитъ сж македонци „ἐπεὶ δὲ ἔκ τε τῶν δπλων καὶ τῆς φωνῆς Μακεδόνας καὶ Δημήτριον τὸν Φιλίππου γινώσκουσιν ὄντας . . . Хаджидакисъ заключава „Wäre die φωνὴ attisch oder ganz barbarisch gewesen, so würde sie zur Erkennung der Makedonier nichts beigetragen haben.“ Обаче както забеляза съвсемъ правилно Г. И. Кацаровъ¹ „той не взима предъ видъ, че описанието на Павсания е съвсемъ фантастично, тука е дума за нападението на *Деметрия отъ Фаросъ*, когато Павсаний фалшиво замѣства съ Деметрия, сина на Филипа V. (в. *Niese, Gesch. d. griech. und Makedon. Staaten*, II 472; *Pauly-Wissowa, Realencycl.* I Supplement, стр. 344).“

Отъ изложеното до тукъ се вижда достатъчно ясно, че старитъ македонци сж имали свой собственъ езикъ, който се е различавалъ сжществено отъ този на гръцитъ.

¹) Сп. *Минало* I 2, 160 заб. 18 а.

З а к л ю ч е н и е.

Ако, следъ всичко казано до тукъ, хвърлимъ единъ общъ погледъ върху изложенитѣ писмени известия за народността на старитѣ македонци, ще видимъ, че съ изключение на Polyb. IX 37, 7 и T. Livii. XXXI 29, 15 всички останали, отъ каквото и естество да сж тѣ, свидетелствуватъ за не гръцкия обликъ на македонцитѣ. Наистина тѣзи известия не ни съобщаватъ обективнитѣ причини, които сж накарали нашитѣ извори да смѣтатъ македонцитѣ за не гърци, а ни предаватъ само субективното впечатление и схващане, че македонцитѣ не сж могли да бждатъ гърци. Това обстоятелство обаче не дава ни най-малко право да се отрече всѣкакво значение на този видъ извори и да се отхвърлятъ като доказателство. Защото това би значило да се отрече преди всичко способността на древния грѣкъ да наблюдава и да си състазя правилно мнение за наблюдаваното. Всички тѣзи известия почиватъ безспорно на лични наблюдения върху езика, обичаитѣ, изобщо върху народностния обликъ на македонцитѣ, който е билъ отъ такова естество, та е давалъ достатъчно поводъ да се отдѣлятъ македонцитѣ отъ грѣцката народностъ. Въ случая наблюдаваниятъ обектъ липсва. Обаче до насъ е дошло впечатлението, което той е оставалъ у наблюдателя. Разбира се, че никой отъ нашитѣ извори не е правилъ строго научни езикови и фолклорни изследвания за да установи народностната принадлежностъ на македонцитѣ. Но това никакъ не ще рече, че нашитѣ извори не сж надежни. Защото и днесъ не всички членове на единъ народъ, напр. българския правятъ такива изследвания за да установятъ, дали българи и турци сж една народностъ или не. За това е достатъчно явното различие въ езикъ, обичай, религия и облѣкло. Ние имаме право да се съмняваме само въ ония известия, които гонятъ една явно преднамѣрена цель, къто е напр. случая съ речта на Ликиска у Полибия или съ речта на македонскитѣ пратеници у Т. Ливия. Иначе съвсемъ не е научно да се отхвърлятъ разгледанитѣ до сега известия и да се вадятъ заключения за народността на старитѣ македонци само възъ основа на оспорими исторически принципи, които могатъ да бждатъ погрѣшни, понеже не подлежатъ на провѣрка. Защото въ такъвъ случай много лесно може да се дойде до положението на *petitio principii*, както сж дошли Белохъ и неговитѣ последователи.

Напротивъ впечатления на старитѣ писатели могатъ да се подложатъ на провѣрка благодарение на това, което е достигнало до насъ отъ езика, обичаитѣ и вѣрата на македонцитѣ. Затова нашата най-близка задача трѣбва да бжде: да се разгледатъ тѣзи остатѣци и извода, който тѣ ще ни дадатъ, да се сравни съ заключението изведено отъ изложенитѣ до тукъ известия, а именно, че старитѣ македонци не сж принадлежали къмъ грѣцката народностъ.

Zur Frage nach dem Volkstum der alten Makedonen.

Inhaltsübersicht.

Der Verfasser der obengenannten Arbeit hat sich zur Aufgabe gemacht, alle Stellen der antiken Schriftsteller zu sammeln und zu erklären, die sich auf das Volkstum der alten Makedonen beziehen. Da die vorliegende Arbeit auch in deutscher Sprache erscheinen wird, so sei hier eine ganz kurze Inhaltsübersicht gegeben.

Nach einigen einleitenden Bemerkungen über die bisherigen Untersuchungen behandelt der Verfasser die Genealogie des Eponyms *Makedon*. In dem folgenden Kapitel untersucht er die Sage der heraklidischen Abstammung des makedonischen Königsgeschlechtes. Das IV. Kapitel enthält die geschichtlichen Nachrichten, die von dem nicht griechischen Charakter der alten Makedonen zeugen, das V. Kapitel dagegen diese von dem Griechentum der Makedonen. In dem VI. Kapitel bespricht der Verfasser diejenigen Stellen aus der antiken historischen und geographischen Literatur, in denen das Land Makedonien als ein selbstständiger geographischer Begriff neben Hellas erscheint. Das letzte Kapitel ist den Nachrichten von einer besonderen makedonischen Sprache gewidmet.

Auf Grund eingehender philologischer Interpretation aller diesen Stellen kommt der Verfasser zur Schlussfolgerung, dass *die alten Makedonen keine Griechen gewesen sein können.*

V. Beševliev.